SEYİTÖMER SİVİL MİMARİSİNİN GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Nazan YÜZBAŞIOĞLU

Kütahya- 2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

SEYİTÖMER SİVİL MİMARİSİNİN GELİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ

Danışman:
Dr. Serpil SANDALCI

Hazırlayan:
Nazan YÜZBAŞIOĞLU

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Nazan YÜZBAŞIOĞLU'nun hazırladığı "Seyitömer Sivil Mimarisinin Gelişimi ve Özellikleri" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

..../ ../2010

Tez Jürisi	**İmza**	
	Kabul	**Ret**
Dr. Serpil SANDALCI (Danışman)		
Prof. Dr. A. Nejat BİLGEN		
Prof. Dr. Turan EFE		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Seyitömer Sivil Mimarisinin Gelişimi ve Özellikleri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

….. /…/2010

Nazan YÜZBAŞIOĞLU

Özgeçmiş

Nazan YÜZBAŞIOĞLU, 01.11.1978 Yılında Kayseri'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 1999-2003 yıllarında Eskişehir Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü'nde lisansını tamamladı. Lisans öğrenimi sırasında kazı ve yüzey araştırmalarında görev aldı. Görev aldığı projeler sırasıyla; 2000-2001-2002 yılları arasında Anadolu Üniversitesi desteğiyle Doç. Dr. A.Nejat Bilgen başkanlığında Çavlum Kurtarma kazıları, 2003 yılı Eskişehir Müze Müdürlüğü tarafından yapılan Kırka Boraks İşletmesi sahası içinde Roma Nekropolü Kurtarma kazısı, 2003 yılı Prof. Dr. Levent Zoroğlu başkanlığında Kelenderis Antik Kenti kazısı, 2004 yılı Anadolu Üniversitesi desteğiyle Doç. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında Midaion Yüzey Araştırması, 2004 yılı Eskişehir Müze Müdürlüğü tarafından yapılan Han Şehri Kurtarma kazısıdır. 2006 yılından itibaren de Dumlupınar Üniversitesi ve SLİ işbirliğiyle Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında yürütülen Seyitömer Höyük Kurtarma kazılarına katılmaktadır.

ÖZET

SEYİTÖMER SİVİL MİMARİSİNİN ÖZELLİKLERİ VE GELİŞİMİ

YÜZBAŞOĞLU, Nazan
Yüksek Lisans Tezi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı
Danışman: Dr. Serpil Sandalcı
Kasım 2010, 117 sayfa

Bu çalışmada, Erken Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar uzanan Seyitömer sivil mimarisinin özellikleri ve gelişimi ele alınmıştır. Höyükte Erken Tunç Çağı'nın yanı sıra Orta Tunç Çağı, Akhaemenid, Hellenistik ve Roma Çağlarına ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır.

Seyitömer Höyük'ün mimari özellikleri ve gelişimini değerlendirebilmek için, her bir kültür katını en iyi temsil eden konut ve atölyelerden birer sivil yapı örneği seçilerek malzeme, inşa teknikleri, plan özellikleri ve kullanım amaçları açısından incelenip yerleşimin kendine has özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yerleşimler bir sur veya teras-sur duvarlarıyla çevrelenmiştir. Yerleşimlerde anıtsal nitelikteki yapılara rastlanmamıştır. Özellikle Erken ve Orta Tunç Çağlarında konut tipi yapıların yanı sıra atölye/işlik ve depo olabilecek nitelikte mekânlar da görülmektedir.

Erken Tunç Çağı'nda megaron planlı bir yapıya rastlanması, bu yerleşimin Batı Anadolu kültürel etki alanına girdiğini göstermektedir. Orta Tunç Çağı'nda ise daha ziyade Orta Anadolu etkisi ağırlık kazanmaktadır.

Höyüğün en yoğun ve en geniş sınırlarına Erken ve Orta Tunç Çağı'nda ulaştığı; daha sonraki dönemlerde yerleşim alanının küçüldüğü ve daha az bir nüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır. Seyitömer Höyük'ün özellikle Erken ve Orta Tunç dönemlerinde seramik ve maden üretiminde, ayrıca Anadolu'nun Doğusu ve Batısı arasındaki ticarette önemli bir rol üstlendiği açıktır. Akhaemenid ve Hellenistik Dönem mimari kalıntıları genellikle konutlardan oluşmaktadır. Dönemi karakterize eden yapı türlerine rastlanmaması ve daha ziyade yerel mimari özelliklerin görülmesi, höyüğün bu dönemde bir taşra yerleşimi niteliğinde olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seyitömer Höyük, Mimari, Konut, Atölye, İşlik.

ABSTRACT

THE CHARACTERISTICS AND DEVELOPMENT OF SEYITÖMER THE CIVILION ARCHITECTURE

YÜZBAŞOĞLU, Nazan
M.A. Thesis, Departman of Protohistory and Near Eastern Archeology
Supervisor: Dr. Serpil SANDALCI
November, 2010, 117 pages

In this study, the characteristics and development of Seyitömer architecture, which is from the Middle Bronze Age until the Roman Period, are examined. At the mound, fossils belonging to the Early Bronze Age as well as to the Middle Bronze Age, Achaemenid, Hellenistic and Roman Age, were discovered.

To evaluate the architectural characteristics and development of Seyitömer Mound, a sample structure representing the period and/or spheres the best was chosen and investigated with regard to material, construction techniques, plan characteristics and aim of its use. Also, through a comparison with contemporary centres, it was attempted to put forward the architectural influences and the peculiar characteristics of the settlement.

The settlements are surrounded with a wall or terrace-rampant walls. There have been witnessed any monumental structures. Rather, places which might be workshop/workplace and store as well as residential structures are seen. Especially in the Early and Middle Bronze Age, places like workshop/workplace are densely seen.

That a structure with a megaron plan was seen in Early Bronze Age makes it clear that the settlement went under the influence of Western Anatolia culture; that Central Anatolia influence was rather intense during the Middle Bronze Age. Architectural remnants of Achaemenid and Hellenistic Period consist of residential structures. That there were not seen structures characterizing the period and that the structures reflect rather the local architectural characteristics indicate that the settlement was rural in this period.

It is observed that the settlement reached the densest and widest borders during the Early and Middle Bronze Age; that the settlement became smaller and therefore that a lesser population lived. It is clear that Seyitömer Mound had an important role in production of ceramics and mine, also in trade between the East and West of Anatolia during the Early and the Middle Bronze Age.

Keywords: Seyitömer Mound, Architecture, Dwelling, Factory.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu, Seyitömer Höyükte tespit edilen tabakaların sivil mimari örnekleri oluşturur. Seyitömer Höyük'te açığa çıkarılan tabaklara ayrı ayrı değinilmiştir. Sivil mimarinin dönemsel özellikleri ve gelişimi konut, atölye gibi mimari unsurlar ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmamda, öncelikle konuyu belirlememe yardımcı olan ve desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. A. Nejat Bilgen'e, titizlikle çalışmamı yönlendiren tez danışmanım Dr. Serpil Sandalcı'ya, mimari çizimler konusunda özenli çalışmaları için Mimar Bahadır Dikmen'e, Arkeoloji Bölümü lisans öğrencisi Kayhan Akkaya'ya, Mimari Restoratör Erdoğan Aktaş'a, manevi desteklerinden dolayı Aileme ve arkeolog Serdar Ünan'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
LEVHALAR LİSTESİ ..... **xi**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xiii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KÜTAHYA İLİ VE SEYİTÖMER HÖYÜĞÜN KONUMU, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

1.1. KÜTAHYA İLİ'NİN KONUMU VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ **6**
1.2. KÜTAHYA İLİ ARKEOLOJİK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ **7**
1.3. SEYİTÖMER HÖYÜK KONUMU VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ **11**
1.4. SEYİTÖMER HÖYÜK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ VE TABAKALANMA DURUMU **12**

İKİNCİ BÖLÜM
YERLEŞİM DÜZENİ VE KONUT MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜK MİMARİSİNDE KULLANILAN MALZEME VE İNŞA TEKNİKLERİ

3.1. TAŞ **26**
3.1.1. Kalker (Kireçtaşı) 27
3.1.2. Marn (Silisli Kireçtaşı) 28
3.1.3. Kumtaşı 28
3.1.4. Konglomera 29

3.1.5. Radyolarit....29
3.1.6. Bitümlü Şist....29
3.1.7. Bazalt....30
3.1.8. İgnimbrit....30
3.1.9. Serpantin....30
3.2. AHŞAP....32
3.3. KERPİÇ....33
3.4. ÇATI KİREMİTLERİ....35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜK MİMARİSİ

4.1. ERKEN TUNÇ ÇAĞI....37
4.1.1. 22 No'lu Mekân....38
4.1.2. 8 No'lu Mekân....40
4.2. ORTA TUNÇ ÇAĞI....41
4.2.1. C Evresi....43
4.2.1.1. 2 No'lu Mekân....45
4.2.1.2. 12 No'lu Mekân....46
4.2.2. B Evresi....47
4.2.2.1. 11 No'lu Mekân....47
4.2.2.2. 57 No'lu Mekân....49
4.2.3. A Evresi....51
4.2.3.1. 24 No'lu Mekân....52
4.2.3.2. 9 No'lu Mekân....53
4.3. AKHAEMENİD ÇAĞI....55
4.3.1. B Evresi....56
4.3.1.1. 1 No'lu Mekân....56
4.3.2. A Evresi....58
4.3.2.1. 10 No'lu Mekân....59
4.4. HELLENİSTİK ÇAĞ....60
4.4.1. A ve B Evresi....62
4.4.1.1. 1 No'lu Mekân....62

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 65
KAYNAKÇA 69
EKLER 75
DİZİN 102

LEVHALAR LİSTESİ

Lev. I. Resim 1: Höyüğün genel görünümü.
Resim 2: Höyüğün üstten görünüşü ve Akhaeminid Dönem kuleler.

Lev. II. Plan 1: ETÇ yerleşim planı.

Lev. III. Resim 1: ETÇ fırın.
Resim 2: ETÇ çift kutsal boynuzlu ocak.
Resim 3: ETÇ çift kutsal boynuzlu ocak.

Lev. IV. Resim 1: ETÇ 22 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: ETÇ 22 no'lu mekân planı.

Lev. V. Resim 1: ETÇ 8 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: ETÇ 8 no'lu mekân planı.

Lev. VI. Resim 1: OTÇ A Evresi basit planlı ocak.
Resim 2: OTÇ B Evresi yuvarlak planlı fırın.
Resim 3: OTÇ B Evresi atnalı ocak.

Lev. VII. Resim 1: OTÇ öğütme sekisi.
Resim 2: OTÇ öğütme sekisi.
Resim 3: OTÇ öğütme sekisi.

Lev. VIII. Resim 1: OTÇ dörtgen planlı bölme.
Resim 2: OTÇ dörtgen planlı içinde kap bulunan bölme.
Resim 3: OTÇ dairsel planlı bölme.

Lev. IX. Resim 1: OTÇ dairesel planlı silo.
Resim 2: OTÇ dairesel planlı silo.
Resim 3: OTÇ dörtgen planlı silo.

Lev. X. Plan 1: OTÇ C Evresi genel planı.

Lev. XI. Resim 1: OTÇ C Evresi 2 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ C Evresi 2 no'lu mekân planı.

Lev. XII. Resim 1: OTÇ C Evresi 12 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ C Evresi 12 no'lu mekân planı.

Lev. XIII. Plan 1: OTÇ B Evresi yerleşim planı.

Lev. XIV. Resim 1: OTÇ B Evresi 11 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ B Evresi 11 no'lu mekânın planı.

Lev. XV. Resim 1: OTÇ B Evresi 57 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ B Evresi 57 no'lu mekân planı.

Lev. XVI. Plan 1: OTÇ A Evresi yerleşim planı.

Lev. XVII. Resim 1: OTÇ A Evresi 24 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ A Evresi 24 no'lu mekânın planı.

Lev. XVIII. Resim 1: OTÇ A Evresi 9 no'lu mekânın fotoğrafı.
Plan 1: OTÇ A Evresi 9 no'lu mekânın planı**.**

Lev. XIX. Plan 1: Akhaemenid Dönem B Evresinin yerleşim planı.

Lev. XX. Resim 1: Akhaemenid Dönem B Evresi 1 no'lu mekân fotoğrafı.
Plan 1: Akhaemenid Dönem B Evresi 1 no'lu mekân planı.

Lev. XXI. Plan 1: Akhaemenid Dönem A Evresinin yerleşim planı.

Lev. XXII. Resim 1: Akhaemenid Dönem A Evresi 10 no'lu mekân fotoğrafı.
Plan 1: Akhaemenid Dönem A Evresi 10 no'lu mekân planı.

Lev. XXIII. Plan 1: Hellenistik Dönem yerleşim planı.

Lev. XXIV. Resim 1: Hellenistik Dönem 1 no'lu mekân fotoğrafı.
Plan 1: Hellenistik Dönem 1 no'lu mekân planı.

HARİTALAR LİSTESİ

Harita I: Kütahya İl haritası.
Harita II: Kütahya İli jeolojik haritası.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	Adı Geçen Eser.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
Çev.	Çeviren.
ETÇ	Erken Tunç Çağı.
KKST	Kurtarma Kazı Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
Lev.	Levha.
MÖ.	Milattan Önce.
MS.	Milattan Sonra.
Müze KKS	Müze Kurtarma Kazı Sonuçları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
OTÇ	Orta Tunç Çağı.
Res.	Resim.
s/ss	sayfa.
TTK Kong.	Türk Tarih Kurumu Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara.
YKY	Yapı Kredi Yayınları.

TEZ METNİ

GİRİŞ

Bu çalışmada, sivil mimari örneklerine dayanarak Seyitömer Höyük'te tespit edilen kültür katlarının dönemsel özellikleri ve mimari gelişimi ele alınmıştır. Seyitömer Höyük'te MÖ. 3. Binden MS. 2. yüzyıla, yani Erken Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne uzanan bir stratigrafi tespit edilmiştir. Höyüğün ETÇ'ndan Roma Dönemi içlerine kadar iskân edilmesi, yerleşimin bu dönemler arasında önemini koruduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, büyük bir olasılıkla yerleşimin coğrafi konumundan, Ege'yi İç Anadolu'ya bağlayan yollar üzerinde yer almasından kaynaklanmaktadır.

Kütahya'da Prehistorik yerleşmelerin çoğu küçük korunaklı ovalar, dağ vadileri ile yüksek platolar ve Ege'yi İç Anadolu'ya bağlayan ticari yollar üzerinde yer almaktadır.[1] Yöredeki Prehistorik merkezlerin büyük bir çoğunluğunu küçük boyutlu höyük tipi yerleşimler oluşturur. Bu höyüklerin büyük bir kısmı 10.00 m'nin altında bir yüksekliğe sahiptir. Seyitömer, Altıntaş-Afyon yolunun kuzeyinde yer almaktadır. Bu yol üzerinde çok sayıda höyük tipi yerleşimler tespit edilmiştir. Bölgedeki höyüklerin birçoğu küçük boyutlu olup, Seyitömer Höyük büyüklüğü ile dikkat çekmektedir. Seyitömer ve yöredeki birçok höyükte yerleşimin ETÇ ile başlamış olması, bu höyüklerin doğu ve batı arasındaki ticari yollar üzerinde yer almalarından kaynaklanmış olmalıdır. Seyitömer'de Erken ve Orta Tunç Çağlarında çok sayıda fırın ve atölyelerin bulunması; ayrıca ETÇ'nın geç tabakalarında silindir mühürlerin ve OTÇ'nın C evresinde de çekiç başlı bir mührün ele geçmesi,[2] yerleşimin önemli bir üretim merkezi olduğunu ve en azından bölgedeki ticarette etkin bir rol oynadığını göstermektedir. Akhaemenid, Hellenistik ve Roma Dönem'lerinde höyükte çok sayıda ele geçen yerel üretimli gri çanak çömleklerin yanı sıra, az sayıda Akhaemenid kâseleri ve Hellenistik Dönem'e ait siyah firnisli ve kırmızı renkli ithal kaplar bulunmuştur. Seyitömer Höyük kazılarında, Akhaemenid Döneme tarihlenen tabakalarda Attika üretimi seramiklerin ele geçmesi, Batı ile olan ticari ve kültürel ilişkileri yansıtmaktadır.[3]

Yerleşimin farklı tarihsel zamanlarda nasıl bir rol üstlendiği ve gelişim gösterdiği, en iyi mimari kalıntılardan anlaşılır. Bilindiği gibi mimari, dönemsel

---

[1] J. Yakar, 2007, **Anadolu'nun Etnoarkeolojisi. Tunç ve Demir Çağlarında Kırsal Kesimin Sosyo-Ekonomik Yapısı**, İstanbul, s.276

[2] Bu mühürler 2010 yılı kazı sezonunda ele geçmiştir.

[3] A. N. Bilgen - G. Coşkun - Z. Bilgen, 2010, "Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı", **31. KST-1**, Ankara, s. 350.

özelliklerin yanı sıra insanoğlunun gereksinimlerini, ekonomik, sosyal ve dinsel hayatını, sanat anlayışını, fikir ve davranışlarını yansıtır. Ticaretin de, yerleşim düzeninde ve mimarinin oluşumunda önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada, öncelikle Seyitömer'in farklı dönemlere ait yerleşim planı ve mimari unsurları incelenerek tanıtılmasına; ayrıca dönemlerin mimari gelenekleri, dönemler arasındaki farklılıklar ve benzerlikler tespit edilerek, bölgeye has unsurlar ortaya konulmaya çalışıldı. Ayrıca, mimari kalıntılara dayanarak yerleşimin dönemsel formasyonu da değerlendirildi. Bu yönüyle çalışmanın, bölgede ileride yapılacak olan araştırmalara temel oluşturacağı; Seyitömer'in bölgede farklı tarihsel zamanlardaki sosyo-ekonomik yapıya olan etkisinin değerlendirilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada öncelikle mimaride kullanılan inşa malzemesi ve inşa teknikleri ele alınmıştır. Kullanılan inşa malzemesi jeolojik yapı ve iklimle uyumlu olmak durumundadır. Bölgelerin jeolojik yapısı ve bitki örtüsündeki farklılık ve çeşitlilikler kerpiç, ahşap ve taş gibi endüstri ürünü olmayan malzemeler ve bu malzemelerin kullanımları da, bölgelere göre değişmektedir. Farklı bölgelerde bulunan yerleşimler, dönemsel özelliklerin de katkısıyla, kendine has bir üslup ortaya koymaktadır. Bu açıdan kullanılan malzemenin genel özellikleri tanıtıldıktan sonra, malzemenin kullanımı ve inşa teknikleri dönemsel olarak incelenmiştir. Ayrıca mimaride kullanılan malzemenin kaynağı da tanıtılmaya çalışılmıştır.

Söz konusu dönemlerin mimari özellikleri ve yerleşim modeli hakkında genel bilgiler verilmiştir. Mekânlar plan ve konut, depo, atölye, işlik gibi kullanım amaçları ile duvar örgü teknikleri, taban döşemleri ve çatı örtü sistemleriyle, ocak, fırın, silo ve bölme gibi mekân içi veya dışındaki unsurlarıyla ele alınarak incelenmiştir. Tabakalar genel özellikleriyle tanıtılırken, sivil mimarinin gelişimi, dönemini temsil eden konut, atölye gibi farklı işleve sahip mekânlara ait birer yapı örneği seçilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. İşlevsel anlamda tek bir yapı örneğinin seçilmesi, sivil mimarinin ayrıntılı olarak irdelenmesi ve dönemsel özelliklerinin vurgulanması açısından katkı sağladı. Bu yapı örnekleri plan, inşa tekniği ve malzeme açısından incelenmiştir. Mekân içi birimler kullanım amaçları doğrultusunda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yapı örnekleri seçilirken, mekânların yeterince korunmuş olmasına ve dönemin özelliklerini yansıtmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca aynı tabakanın farklı evrelerinde yer alan

mekânlar seçilirken, planlarının birbirinden farklı olmasına dikkat edilmiştir. Höyük'ün mimari gelişiminin bir bütün olarak yansıtılmak istenmesi sebebiyle tüm dönemler, evreleriyle birlikte ele alınmıştır. Ancak konu geniş bir zaman dilimini kapsadığı için, Erken ve OTÇ'nın her bir evresi, bir konut ve bir atölye, Akamenid ve Hellenistik Dönemler ise birer konut örneği ile sınırlandırılmıştır.

Höyüğün üst kesiminde Roma Dönemi'ne ait sadece bir kanal ve bir kısım duvarları korunmuş bir kutsal alanın bulunması ve sivil mimarlık örneklerinin tespit edilememesi nedeniyle, bu dönem kapsam dışı bırakılmıştır. Hellenistik Dönem'de ise, her iki evrede de değişikliklerle tekrar kullanılan ve höyüğün merkezinde yer alan bir yapı örneği seçildi. Akhaemenid ve OTÇ tabakaları çok evreli yerleşimler olup, her evreyi temsil eden bir yapı örneğine yer verilmiştir. ETÇ'nda ise yerleşimin tamamı henüz ortaya çıkarılmadığı için farklı bir durum söz konusudur. Bu dönemle ilgili ilk mimari kalıntılar Afyon Müzesinin 1995 yılında gerçekleştirdiği kazılarla, höyüğün doğu yamacında sınırlı bir alanda ortaya çıkarılmıştır.[4] Höyüğün üst düzleminde bu dönemle ilgili kalıntılara ancak 2008 yılından itibaren ulaşılmıştır.[5] Fakat ETÇ'nın en geç tabakasına ulaşılmış olup, henüz bu evrenin sınırları tespit edilememiş; ayrıca ETÇ tümüyle kazılmadığı için, dönemin mimari gelişimi ile ilgili yeterli bilgiye de ulaşılamamıştır.

Bu çalışmanın uzun bir zaman dilimini kapsaması ve her tabakanın mimari özelliklerinin incelenmesi, zorluğunu oluşturmaktadır. Fakat Seyitömer mimarisinin tüm dönemleri kapsayacak şekilde ele alınması, dönemsel özelliklerin yanı sıra, bir bütün olarak incelenmesine ve tanıtılmasına olanak sağlamıştır. Çalışma, bu yanıyla farklılık göstermekle beraber, tabakalar arasındaki ayrımları ve devam eden gelenekleri ve bölgeye has özellikleri daha kolaylıkla belirlememize yardımcı olmuştur.

Levhalarda kullanılan yerleşim ve mekân planları, *total station* ve *autocad* programı kullanılarak, 1/1 ölçekli olarak çizilmiştir. Öncelikle arazide total station kullanılarak duvar, ocak gibi mimari kalıntıların yerleri belirlendi. Sonrasında sabit metre kullanılarak çekilen görüntüler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. *Autocad* programı kullanılarak fotoğraflar yardımıyla ölçekli çizimler gerçekleştirilmiştir.

[4] S. Çakalgöz, 2000, **Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
[5] A. N. Bilgen-G. Coşkun- Z. Bilgen, 2010, s. 349.

Seyitömer Höyük’te kurtarma kazısı yapılması nedeniyle, arazinin tamamının (ortalama 360 m’lik bir alan) oldukça hızlı ve doğru bir şekilde çizimlerin yapılmasında bilgisayar destekli programların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Programın çizim açısından avantajı ise istenilen ölçekte çıktı alınabilmesi, yapı ve tabakalar arasındaki farkların gerek uç kalınlığıyla, gerekse renk farklarıyla belirtilebilmesi ve çizim üzerinde kodların da gösterilebilmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜTAHYA İLİ VE SEYİTÖMER HÖYÜĞÜN KONUMU, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

1.1. KÜTAHYA İLİ'NİN KONUMU VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Kütahya İli, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alır. Kuzeyinde Bursa, kuzeydoğusunda Bilecik, doğusunda Eskişehir ve Afyon, güneyinde Uşak, batısında Manisa ve Balıkesir illeriyle çevrilidir. Bölge, İç Anadolu Bölgesi ile denize kıyısı olan Ege Bölümü arasında geçiş alanıdır. İç Batı Anadolu eşiği üzerinde yer alan Kütahya'nın yüzey şekillerini bir takım dağ ve tepe dizilerinin yer aldığı muhtelif yükseltilerdeki yaylalar ile bunlar içinde gelişmiş ovalar teşkil eder. Gerek dağ ve tepe dizileri, gerek çukur sahalar, eşiğin genel karakterine uygun olarak kuzeybatı – güneydoğu istikametinde uzanırlar.

Yörenin büyük kısmı Porsuk Çayı (Sakarya- Karadeniz) havzası içinde yer alan doğu kısmında zemin daha yüksek, fakat batıya göre relyefi daha siliktir. Kuzeyde Uludağ'ın güneydoğu uzantısındaki Yirce Dağları (1906 m), orta kesimde Kütahya şehrinin yaslandığı Yellice dağı (1746 m), güneyde Murat dağı (2309 m), doğuda Türkmen dağı (1826 m), bu dağlar arasında da 1100-1200 m yükseltili düzlükler yer alır ki, burası İçbatı Anadolu eşiğinin tabanı olup, bunun üzerinde seyrek dağlar sıralanır ve bu dağlar arasına da genellikle 1000 m altında olmak üzere Porsuk ve kollarının vadileri girer. Kıvrımlı ve billurlu sert temel burada geniş alanlarda Neojen göl tortullarıyla örtülür. Bu tortullar arasında geniş linyit yatakları bulunur. Kütahya'nın kuzeyinde bulunan Seyitömer, buna en iyi örnektir.[6]

Alüvyonlarla kaplı bulunan Kütahya, Köprüören, Tavşanlı, Altıntaş, Aslanapa, Gediz, Simav ve Örencik ovaları eşiğin alçak kısımlarını teşkil eder. Gerek dağ ve tepe dizileri gerek çukur sahalar eşik üzerinde az yer tutarlar. Eşik büyük kısmıyla neojen yaylalardan oluşmaktadır. Kütahya yaylaları Porsuk Nehri vetabileri ile Kocasu tarafından derince parçalanmıştır. Kütahya'nın akarsularını ise Kirmasti, Kocasu (Adırnaz), Simav Suyu, Porsuk ve Gediz Çayı oluşturur.[7]

Kütahya ili deniz seviyesinden 930 m yüksekliktedir. Kütahya'nın iklimi Ege, Marmara ve İç Anadolu arasında "geçiş iklimi" özelliğini gösterir. İkliminde her üç iklim tipinin özelliklerini görmek mümkündür. Sıcaklık şartları daha çok İç

[6] B. Darkot- M Tuncel, 1995, **Ege Bölgesi Coğrafyası**, İstanbul, s. 85
[7] Ş. Tamer - İ. Lafcioğlu -S. Çavşi - H. Yazıcı, 2006, **Kütahya İl Çevre Durum Raporu**, Kütahya, s. 4.

Anadolu'nun karasal iklim şartlarını andırmakta ise de step ikliminin dışında kalır.[8] Kütahya ili, iklim koşulları ve doğal bitki örtüsü bakımından Marmara hatta Karadeniz ve bir dereceye kadar Ege Bölgesi koşulları ile İç Anadolu koşullarının karşılaşma alanı durumundadır.[9] Eski Çağlarda da iklim koşulları da bugünkünden farklı olmamalıydı.[10]

1.2. KÜTAHYA İLİ ARKEOLOJİK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Kütahya'nın tarihöncesi dönemleriyle ilgili İlk araştırmalar C.H.E. Haspels tarafından tespit edilen Fındık Kayabaşı düz yerleşmesi; D.H.French tarafından yapılan yüzey araştırması sırasında tespit edilen Gecek ve Bozcahöyük; ilk olarak J. Mellaart tarafından saptanan Ortaca ve Tavşanlı; J.Mellaart ve D.French tarafından bilim dünyasına tanıtılan Aslanapa; yine ilk olarak bilim dünyasına S.Lloyd ve J.Mellaart tarafından tanıtılan, daha sonra D.H.French tarafından incelenen Akçaköy Höyükleri yörede daha önceki yıllarda gerçekleştirilen sayılı araştırmaları oluşturur.

Bölgede ki Tarihöncesi/Prehistorik Dönemlerle ilgili ilk kapsamlı çalışmalar, İstanbul Üniversitesinden Prof. Dr. Turan Efe'nin 1988–95 yılları arasında Bilecik-Kütahya-Eskişehir illerini kapsayan yüzey araştırmaları oluşturur.[11] Bu araştırmalarda Paleolitik Dönem'den MÖ. I. Bin yıla kadar uzanan değişik dönemlere ait birçok yerleşim yeri tespit edilmiştir. Prehistorik yerleşmeler daha çok Kütahya'nın güneydoğusunda, Porsuk Çayı kaynağının civarında, özellikle Aslanapa ve Altıntaş ovalarında yoğunlaşmıştır. Yerleşmeler genellikle, çapları 50.00 ile 90.00 m, yükseklikleri 3.00 ile 7.00 m arasında değişen küçük ve çapları 1.00 ile 1.50 m, yükseklikleri 5.00 ile 13.00 m arasında değişen orta büyüklükteki höyüklerden oluşur. Kütahya'dan Domaniç'e kadar olan geniş bölgede sayıca az, fakat oldukça büyük höyük

[8] Ş. Tamer - İ. Lafcioğlu -S. Çavşi - H. Yazıcıoğlu, 2006, s. 43
[9] B. Darkot- M Tuncel, 1995, s. 85
[10] J. Yakar, 2007/5, s. 275
[11] T. Efe, 1991, "1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **VIII. AST**, Ankara, ss. 163-177; T. Efe, 1992, "1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **IX. AST**, Ankara, ss. 561-583; T. Efe, 1993a, "1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **X. AST**, Ankara, ss. 345-364; T. Efe,1993b, "Chalcolithic Pottery from the Mounds Aslanapa(Kütahya) and Kınık (Bilecik)", **Anatolica XIX**, Leiden, ss. 19-31; T. Efe, 1994a, "Eskişehir Yöresindeki Bazı Höyüklerde Saptanmış Olan İlk Tunç Çağı'na Geçiş Evresi Çanak Çömleği", **AnAr. XIII**, İstanbul, ss. 17-41; T. Efe, 1994b, "1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XI. AST**, Ankara, ss. 571-592; T. Efe, 1997, "1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XIV. AST**, Ankara, ss. 215-292.

yerleşimleri vardır. Bunlardan biri Kütahya Ovası'nda yer alan Hacıkebir (Ç.400 m, Y.9.50 m), diğeri Domaniç'in güneyindeki Kocahöyük (Ç.300 m, Y.13.00 m), bir diğeri Tavşanlı ilçesinin sınırında yer alan Tavşanlı Höyük'tür (Ç.400.300 m, Y.7 m). Ayrıca, çapları 200 ile 250 m, yükseklikleri 10.00 ile 20.00 m arasında değişen, Tavşanlı Ovası'nın güneydoğu ucunda yer alan Kayı Köyü ve Tavşanlı-Kütahya arasındaki Köprüören, Kütahya-Merkez ilçesine bağlı Malatça ve Seyitömer ile Altıntaş ilçesinde yer alan Gökçeler, Gecek ve Beşkarış Höyük'leri de oldukça büyüktür.

Bu yüzey araştırmalarının sonucunda Kütahya ve Anadolu arkeolojisi için çok önemli veriler elde edilmiştir. Paleolitik ve Neolitik Çağa ait çok az sayıda merkez tespit edilmekle birlikte, Kütahya-Merkez ilçesine bağlı Asarkaya'da Çanak-Çömleksiz bir Neolitik dönemin varlığına dair belirtiler saptanmıştır. Ayrıca, Sabuncupınar-Fındık Kayabaşı ve Gediz-Akmakça merkezlerinde Çanak-Çömlekli Neolitik Çağ'a dair önemli bulgulara rastlanılmıştır.

Bölgedeki yerleşim sayısının Kalkolitik, özellikle de ETÇ'ndan itibaren arttığı; Tavşanlı-Domaniç, Altıntaş ve Aslanapa ilçelerinde toplanan malzemenin büyük bir çoğunluğunun ETÇ II ve III dönemlerine ait olduğu görülmektedir. Kütahya-Merkez ilçesine bağlı Asmainler, Tavşanlı-Köytepesi, Aslanapa Höyük'leri İlk, Orta ve Son Kalkolitik Çağ; Kütahya-Merkez-Seyitömer ve Çavdarhisar (Aizonai), Tavşanlı-Kayı Köyü Höyüğü, Tepecik ve Tavşanlı, Emet-Subak Höyük'lerinde de ETÇ ile ilgili sınırlı, fakat önemli veriler elde edilmiştir.

İÖ. II. binin ortalarından itibaren yerleşme sayısının belirgin bir şekilde azaldığı, fakat yerleşim merkezlerinin normalden büyük olduğu görülür. II. Binin başları ile ilgili bilgiler en iyi, bölgenin en büyük höyüklerinden biri olan Tavşanlı Höyük ve Seyitömer Höyük'den gelir.

Kütahya Dağlık Frigya bölgesi içinde yer aldığından dolayı çok sayıda kaya anıtı ve kült merkezi tespit edilmiştir. Bölgede Friglerle ilgili ilk bilgilere, bölgeyi gezen seyyahlar aracılığıyla ulaşmaktayız.[12] 1834 yılında gezgin, mimar, arkeolog Charles Texier[13] bölgeyi ziyaret etmiş ve Kütahya tarihi ve arkeolojisi ile ilgili bilgiler vermiştir. 1836 yılında Anadolu'ya gelen William J. Hamilton, Kütahya'nın batısında Tavşanlı

[12] H. T. Uçankuş, 2002, **Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia**, Ankara, s.137-141
[13] C. Texier, 2002, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi, Arkeolojisi**, Ankara, s. 284-286.

ilçesi yakınındaki 'Delikli Taş Anıtı'nı bulmuş ve Çavdarhisar'ı (Aizanoi) da ziyaret etmiştir. 1861 yılında George Perrot, Edmond Guillaume ve Jules Delbet, Kütahya-Kümbet-Midas Vadisi-Çifteler güzergâhını izleyerek bölgede araştırmalar yapmışlardır.[14] 1896 yılında bölgeye coğrafyacı W.Von Diest[15] geldi ve Kütahya'nın Alayunt'tan başlayarak Kırka –Kümbet Vadisine doğru uzanan kesimi ziyaret etmiştir. Kütahya ile Seyitgazi arasında uzanan dağlık arazide, daha önce Barth, Radet ve Körte tarafından izlenen yollar hakkında kısa bilgiler vererek bunları harita üzerinde işaretledi. 1937 yılında John R. Steuart,[16] 1941 yılında E. Chaput Afyonkarahisar-Kütahya ve Seyitgazi-Emirdağ arasındaki bölgede,[17] 1946 yılında ise Emile Haspels Halet Çambel ile birlikte Eskişehir, Çifteler, Afyonkarahisar ve Kütahya ile sınırı olan Türkmen Dağı'nın yer aldığı bölgede[18] arkeolojik ve coğrafi araştırmalar yapmışlardır. Bölgede Friglerle ilgili ilk sistemli araştırmalar 2001-2006 yılları arasında Doç. Dr. Taciser Sivas ve Doç. Dr. Hakan Sivas tarafından, Eskişehir- Kütahya- Afyonkarahisar İllerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıdır.[19] Bu araştırmalar sonucunda Friglere ait çok sayıda Kaya anıtı tespit edilmiştir.

Bölgedeki kazı çalışmaları ise son derece sınırlıdır. Seyitömer dışında, yine Seyitömer Linyit İşletme Sahası içinde yer alan Çiledir Höyüğü'nde ETÇ ve Roma Dönemine ait kalıntılar tespit edilmiştir ve Kütahya Arkeoloji Müzesi tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları sürmektedir. Bölgenin OTÇ ile ilgili tek kazı çalışması Ağızören mezarlık alanıdır. Bu mezarlık Kütahya'dan 25 km uzaklıkta, Seyitömer Termik Santral İşletme sahası içinde yer alan Ağızören köyü sınırları içinde bulunur. Bu

[14] H. T. Uçankuş, 2002, s.137-138.
[15] W. M Ramsey, 1884, "Sephulchral Coustoms in Ancient Phrygia" **JHS. 5**, ss. 242-262.
[16] H. T. Uçankuş, 2002, s. 138-139.
[17] E. Chaput, 1941, **Phrygie, Exploration Archélogique I, Geologie et Geopraphie Physique,** Paris, s. 64.
[18] C. H. E. Haspels, 1971, **The Highlands of Phrygia, Sites and Monuments**, Vol. 1: Text, Vol. 2: Plates, Princeton, New Jersey.
[19] T. Tüfekçi Sivas-H. Sivas, 2003, ''Eskişehir- Kütahya- Afyonkarahisar İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırması", **20. AST -2**, Ankara, ss. 285-298; T. Tüfekçi Sivas-H. Sivas, 2004, "2002 Yılı Eskişehir-Kütahya- Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **21. AST -2**, Ankara, ss. 155-166; T. Tüfekçi Sivas-H. Sivas, 2005, "2003 Yılı Eskişehir- Kütahya- Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **22. AST-2**, Ankara, ss. 285-298; T. Tüfekçi Sivas-H. Sivas, 2006, "2004 Yılı Eskişehir- Kütahya- Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırmaları", **23. AST- 2**, Ankara, ss. 285-290.

çalışma bir kurtarma kazısı niteliğinde olup, 1999 yılında Kütahya Müze Müdürü Metin Türktüzün tarafından gerçekleştirilmiştir.[20]

Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait kazı çalışması, bölgedeki en önemli antik kent olan Aizanoi'da devam etmektedir. Aizanoi Antik Kenti, 1824 de İngiliz Kontu Saint Asap tarafından tespit edildi. Daha sonra yine 19. yüzyılda L. de Labordfc, C. Texier, Ph. Le Bas ve E. Landron tarafından ziyaret edildi. 1926–1928 de D Krencker ve M Schede ilk arkeolojik kazıları başlattılar. 1963 yılında Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Zeus tapınağında korumaya yönelik araştırmalar yaptı. 1970 Gediz depreminden sonra, köy yapılarının bazılarının yıkılması, Pazar yerinin ortasındaki yuvarlak yapı (Macellum?) gibi birçok antik binanın ortaya çıkmasına sebep oldu. R. Naumann tarafından bu yapıların tespit çalışmaları, Zeus Tapınağında restorasyonlar ve şehrin çeşitli yerlerinde kazılar yapıldı. 1988–1990 yılları arasında A. Hoffmann başkanlığında sürdürülen kazılar Stadyum'un mimari evrelerini açığa kavuşturmayı amaçlamıştı. 1990 yılında şehrin yeni bir topoğrafik planının çıkartılmasına başlandı, köprüler araştırıldı, köy evlerinin bir kısmı incelendi. 1990 yılından bu yana resmen kazı çalışmalarını üstlenen K. Rheidt'in temel hedefi şehrin tarihi topografyasını saptamaya yöneliktir. Şehir planının başlangıçtan günümüze kadar gelen gelişimini, değişimini ve kültür katlarını tespite yönelik çalışmalar sırasında onarım ve koruma tespit ve kazı çalışmaları paralel olarak yürütülmektedir.[21] Aizanoi'da Zeus Tapınağının bulunduğu alanda ETÇ'na ait bulgular da tespit edilmiştir.

Çavdarhisar İlçesi, Karabulut Mevkiinde bulunan bir Roma nekropol alanında ki kazılar, 1990-1991 yıllarında, Kütahya Müze Müdürü Metin Türktüzün tarafından yürütülmüştür.[22]

---

[20] M Türktüzün, 2002, "Kütahya İli, Merkez, Ağızören Köyü'ndeki Hitit Nekropolü Kurtarma Kazısı", **12. Müze KKS**, Ankara, ss. 241-250.

[21] N. Atik, 1996, "Aizanoi; Orta Anadolu'da Bir Çanak Çömlek Merkezi", **Arkeoloji ve Sanat Dergisi-72**, İstanbul, ss. 4-13.

[22] M Türktüzün, 1992, "Çavdarhisar (Azonoi) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı", **II. Müze KKS**, Ankara, ss. 81-94; M Türktüzün, 1993, "Çavdarhisar (Aizonoi) Nekropolü Kurtarma Kazısı", **III. Müze KKS**, Ankara, ss. 151-166.

Yörede daha önce, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü adına Clive Foss[23] Kütahya Kalesini araştırmıştır. Epigraf Prof. Dr. Thomas Drew Bear[24] ise 1998 yılından beri Kütahya İlini de kapsayan yüzey ve müze araştırmalarında Geç Antik Dönem malzemesi üzerinde epigrafik araştırmalar yapmaktadır.

1.3. SEYİTÖMER HÖYÜK KONUMU VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Kütahya ilinin 25 km kuzeybatısında bulunan Seyitömer Höyüğü, Seyitömer/Seydiömer Köyü'nün kuzeybatısındaki Seyitömer Linyit İşletmesi'nin arazisi içinde bulunmaktadır (Harita 1). Seyitömer Havzası doğuda Eskişehir ve Ankara'ya, kuzeyde Bilecik'e, kuzeybatıda Bursa'ya ve Marmara kıyılarına, batıda Balat/Dursunbey üzerinde Balıkesir ve Edremit'e, Gediz-Simav üzerinden Ege kıyılarına, güneyde Altıntaş üzerinden Afyon ve Konya'ya bağlanan önemli bir noktada yer alır.[25]

Höyük'ün bulunduğu havzanın denizden yüksekliği 1000-1300 m'ler arasında olup, genel olarak üç farklı morfolojik yapı gözlenmektedir. Bunlardan birincisi, çalışma alanın güney ve güneybatısında gözlenen basamaklı topoğrafya, ikincisi kuzey ve kuzeydoğusunda gözlenen yüksek ve engebeli topoğrafya, üçüncüsü ise güneydoğusunda yer alan düz ve engebesiz topoğrafyadır.

Seyitömer (Kütahya) yöresinde yer alan kömürlü tortulların çökeliminde günümüzdeki Doğu Karadeniz ikliminden biraz daha sıcak iklim koşullarının oluştuğunu; tortulların biriktiği gölün çevresini yüksek yapılı ağaçlardan oluşan ormanlar çevrelemiş ve bu ağaçlar kömürleşmeye katılmıştır. Tortulların yaşı Geç Miyosen olarak belirlenmiştir. Havzanın bitki örtüsü söğüt (Salix), bataklık selvisi (Taxodium), kızılağaç (Alnus), karaağaç (Ulmus), ıhlamur (Tilia), ceviz (Carya), kestane (Castanea), çam (Pinus) gibi ağaçlardan oluşmaktadır. Bu bitki örtüsü, nemli

[23] C. Foss, 1985, "1984 yılı Kocaeli ve Kütahya Ortaçağ Kaleleri Araştırması", **III. AST**, Ankara, ss. 137-142.
[24] T. Drew Bear, 1999, "Phrygian Votive Steles in The Museum of Anatolia Civilizations", **XVI. AST-1**, Ankara, ss. 391-401; T. Drew Bear, 2002, "Pisidia Antiocheia ve Apollonia'sı, Kotiaeion ve Yanık Laodikeia'da Yapılan Araştırmalar", **19. AST- 2**, Ankara, ss. 133-138; T. Drew Bear, 2003, "Frigya ve Pisidia'da Epgrafik Yüzey Araştırmaları", **20. AST-2**, Ankara, ss. 77-82; T. Drew Bear, 2004, "Phrigia, Pisidia ve Lycanonia'da Epigrafik Yüzey Araştırmaları", **21. AST-1**, Ankara, ss. 105-108; T. Drew Bear, 2005, "Phrigia, Pisidia'da Yeni Epigrafik Yüzey Araştırmaları", **22. AST-2**, Ankara, ss. 213-218; T. Drew Bear, 2006, "Kütahya'da Yen Kurulan Bir Müzenin Yazıtları", **23. AST-2**, Ankara, ss. 35-40.
[25] B. Darkot- M Tuncel, 1995, s. 85.

toprağı seven, göl kıyısı bataklıkları ile nemli havayı seven bataklık üstü kesimlerde yetişen bitki grubunu temsil eder.[26]

1.4. SEYİTÖMER HÖYÜK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ VE TABAKALANMA DURUMU

Seyitömer Kömür İşletmeleri kömür havzası içinde kalan, Seyitömer Höyük kurtarma kazısı çalışmaları, ilk olarak 1989 yılında Eskişehir Müze Müdürlüğü tarafından,[27] daha sonraları Afyon Müzesi Müdürlüğü'nce yürütülmüştür.[28]

Seyitömer Höyüğü kazıları 2006 yılından itibaren, Dumlupınar Üniversitesi ve Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün ortak projesi olarak devam etmektedir[29] (Lev. I- Res. 1-2).

Afyon Müzesi tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda höyüğün üst düzleminde bulunan sınırlı kalıntılara sahip Roma Dönemine tarihlenen tabaka açığa çıkarılmıştır. Roma tabakasının altında Hellenistik Döneme tarihlenen tabakanın büyük bir kısmı kazılmış ve üst düzlemdeki çalışmalar bırakılmıştır. Höyüğün yamaçlarında çalışmalara devam edilmiş, Frig ve ETÇ'larına ait kalıntılarla karşılaşılmıştır. Höyüğün doğu yamacında ETÇ'na ait yapı katları eskiden yeniye doğru, ETÇ II a-b-c-d-e olmak üzere kendi aralarında sınıflandırılmışlardır.[30]

2006 yılında Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında başlanan kazılarda önceki sezon kazılarında ortaya çıkarılan kalıntıların yeniden tarihlemeleri yapılmış ve mimari belgelemeye ağırlık verilmiştir. 2007 yılında ise Hellenistik Dönem tabakasına ait kazısı yapılmayan kısımlarda çalışılmaya başlanmıştır. 2008 kazı sezonuna III. tabakanın

---

[26] G. Yanık, 1997, **Seyitömer Kömür Havzası Killerinin Jeolojisi, Minerolojisi ve Seramik Endüstrisindeki Kullanım Olanakları**, Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya, s. 6-8.

[27] N. Aydın, 1991, "Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989", **1. Müze KKS**, Ankara, ss. 191-204.

[28] A. Topbaş, 1992, "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı", **II. Müze KKS**, Ankara, ss. 11-34; A. Topbaş, 1993, "Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", **III. Müze KKS**, Ankara, ss. 1-30; A. Topbaş, 1994, "Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı", **IV. Müze KKS**, Ankara, ss. 297-310; A. İlaslı, 1996, "Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı", **VI. Müze KKS**, Ankara, ss.1-20.

[29] A. N. Bilgen, 2008, "Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı", **29. KST-1**, Ankara, ss.321-323; A.N. Bilgen, 2009, "Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı", **30. KST-2**, Ankara, ss. 71-88; A.N. Bilgen- G. Çoşkun-Z. Bilgen, 2010, "Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı", **31. KST-1**, Ankara, ss. 341-354.

[30] S. Çakalgöz, 2000, s. 11.

kazılması ile başlanmıştır. Kazı çalışmaları sonucunda bu tabaka ve altındaki tabakaların stratigrafisi yeniden düzenlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre:

1991 yılında yapılan kazılarda, höyüğün yaklaşık olarak merkezinde bir mekâna ait duvar kalıntıları ve kuzey- güney doğrultulu bir kanal bulunmuştur. Üst yerleşim olan Roma yapılaşmasının kutsal bir alan-tapınak ve avlusu olduğu düşünülmektedir.[31]

Höyüğün üst düzlüğü ve yamaçlarında Hellenistik Döneme ait kalıntılar ortaya çıkarılmış ve 2.00 m derinliğe kadar bu dönemle ilgili buluntularla karşılaşılmıştır. Yapılaşmanın iki ayrı evre gösterdiğine dikkat çekilmiştir.[32]

2008 ve 2009 kazı çalışmaları sonucunda, Seyitömer Höyük'te Akhaemenid Dönem yerleşiminin MÖ. Erken 5. yüzyılda başladığı ve Hellenistik Dönem'e kadar kesintisiz olarak devam ettiği tespit edilmiştir. Akhaemenid Dönem'e tarihlenen tabakanın, mimari açıdan MÖ. 5. ve 4. yüzyıl olmak üzere iki evreli olduğu anlaşılmıştır.[33]

2008 yılı çalışmalarında, IV. Tabakanın A ve B olmak üzere iki yapı evresi açığa çıkarılmıştı.[34] 2009 yılında ise bu tabakanın üçüncü bir evresi (C evresi), höyüğün doğu ve güneydoğu kesimleri dışında tespit edilmiştir.[35]

Seyitömer Höyük'te ETÇ'a ait yerleşimi, 2008 yılı çalışmalarında dar bir alanda açığa çıkarılmıştı.[36] 2009 yılındaki çalışmalar ile birlikte şimdilik batı ve orta kesiminde bu tabakaya ait yapılar ortaya çıkarılmıştır. ETÇ'a ait tabakaların ilk evresinin ETÇ III'e tarihlendiği anlaşılmaktadır.[37]

[31] A. Topbaş, 1993, s. 3.
[32] a.g.e. s. 3.
[33] A.N. Bilgen- G. Çoşkun-Z. Bilgen, 2010, s. 343.
[34] N. Bilgen- G. Çoşkun-Z. Bilgen, 2010, s. 345.
[35] Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu (Kazı Başkanı Prof.Dr. A. Nejat Bilgen onayıyla)
[36] N. Bilgen- G. Çoşkun-Z. Bilgen, 2010, s. 349.
[37] Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu (Kazı Başkanı Prof.Dr. A. Nejat Bilgen onayıyla)

Buna göre, Seyitömer Höyük tabakalanması,

I. Tabaka (Roma Dönemi),

II. Tabaka (Hellenistik Dönem: MÖ. 334-30) II-A: Geç Evre/ II-B: Erken Evre,

III. Tabaka (Akhaemenid Dönem: MÖ. 500-334) III-A: MÖ. 4. yüzyıl (400-334)/ III-B: MÖ. 5. Yüzyıl,

IV. Tabaka (Orta Tunç Çağ: MÖ. 18. yüzyıl) IV-A: Geç Evre/ IV-B: Orta Evre/ IV-C Erken Evre,

V. Tabaka (Erken Tunç Çağ: MÖ. 3000-2000) şeklindedir.[38]

[38] N. Bilgen- G. Çoşkun-Z. Bilgen, 2010, s. 343.

İKİNCİ BÖLÜM

YERLEŞİM DÜZENİ VE KONUT MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

İnsan elinden çıkma ilk barınaklar Paleolitik Dönem'de karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem'de insanoğlu mağara, kaya sığınağı gibi doğal barınakların dışında iri hayvan kemikleri, post, dal, kamış, çamur gibi hafif malzemelerden oluşan barınaklar yapmışlardır. Soğuk iklim koşullarının hâkim olduğu bölgelerde mamut, ayı gibi iri kemikli ve kalın derili av hayvanlarından oluşturulan çadır tipi; ılıman iklimlerde ise dal, çalı-çırpıdan oluşturulan yuvarlak planlı barınak tipleri görülürdü. Bu barınaklar kolaylıkla yapılabilen ve terk edilen geçici, mevsimlik kamp yerleşmeleri olup, sadece içinde yatmak ve sınırlı aletlerini koymak içindi. Toplu etkileşimler genellikle kamp merkezindeki ortak alanda ateş etrafında gerçekleşirdi. Yuvarlak planlı barınaklar Anadolu'da MÖ. 10.000'lere kadar devam etmiştir. Bu dönem'de yuvarlak planlı barınaklar taş döşeli, çukur tabanlı, dal örgü ve üzeri çamurla sıvanarak yapılmıştır. Ancak bunların hiçbiri gerçek anlamda konut değildir.[39] Bu tip barınaklar Hallan Çemi,[40] Göbeklitepe, Çayönü[41] ve Hocaçeşme[42] yerleşmelerinden tanımaktayız.

MÖ. 10.000'den sonra üretici ekonomiye geçilmesiyle birlikte, yani tarımın yapıldığı kimi hayvanların evcilleştirildiği bu dönem'de, yerleşim düzeni ve mekân mimarisi tümüyle değişmiştir. Mevsimlik kamp yerleşmelerinin yerini kalıcı köy yerleşmeleri almış; tahılların besin ekonomisine eklenmesiyle birlikte bu yiyeceklerin işlenmesi, kurutulması ve depolanması gibi gereksinimleri karşılayacak mekân içi yeni düzenlemelere ve bunlara bağlı olarak gelişen sabit öğelere ihtiyaç duyulmuştur. Yuvarlak plan işlevsel bölümlere ayrılmaya elverişli olmadığından yerini giderek dörtgen planlı konutlara bırakmıştır. Konut içinde daha önce görülmeyen ocak, fırın, seki, ambar, depo çukuru gibi taşınmaz mimari öğeler belirmeye başlamıştır. Yine bu dönem'de yerleşimin önceden belli bir plan anlayışına göre kurulduğunu, yerleşme düzenindeki işlevsel farklılıklardan anlaşılmaktadır. Hemen hemen bütün Neolitik yerleşmelerde konut ve ortak kamu ya da kült gibi özel yapıların alanının planlandığı görülür. Bu süreç içinde yapının kalıcılığını sağlayan kil ve balçığın yığma duvar (pise tekniğinde), harç, taban, duvar sıvası ve düz dam kaplama malzemesi olarak

[39] E. Bıçakçı, 2005,"Tarih Öncesi Devirlerde Malzeme ve Mimarlık", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, İstanbul, ss. 20-60; M Özdoğan, 1996, "Kulübeden Konuta Mimarlıkta İlkler", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, İstanbul, ss. 19-30.
[40] M Rosenberg, 2007, "Hallan Çemi", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, İstanbul, s.3.
[41] A. E. Özdoğan, 2007. "Çayönü", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, İstanbul, s.57.
[42] M Özdoğan, 2007, "Marmara Bölgesi Neolitik Çağ Kültürleri", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, İstanbul, s. 416.

kullanıldığını görmekteyiz. Taş malzeme ise işlenmeden taş duvar yapımında yaygın olarak kullanılmaya başlanmış olup, ilk örnekleri daha çok istinat duvarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahşap malzeme ise çatı örtü sisteminde ve taşıyıcı unsur olarak kullanıldığı görülür.[43]

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ MÖ 10 bin yılı ile 7 bin yılı arasındaki zaman dilimini kapsar. Bu sürecin Yakındoğu'da en iyi ve sürekli izlendiği kazı yeri Çayönü yerleşmesidir. Bu yerleşmede karşımıza yuvarlak planlı, çatıyla duvarın bir bütün oluşturduğu kulübelerin yerine dörtgen planlı, dik duvarlı, damlı ve çok bölümlü konutlar çıkar. Mimariyle ile ilgili önemli bir gelişme de kamu yapıları diyebileceğimiz, ortak kullanıma yönelik özel bir yapı tipinin ortaya çıkışıdır. Aynı bölgede yer alan Nevali Çöri ve Göbekli Tepe diğer önemli merkezlerdir. Orta Anadolu'da, Konya Aksaray yakınlarındaki Aşıklı Höyük yerleşme düzeni Yakındoğu'daki çağdaşlarından tümüyle farklıdır. Yakındoğu'da serpiştirilmiş, birbirinden bağımsız yapı birimlerinin yerine Orta Anadolu'da bitişik düzende, birbirine eklenmiş, dar yollarla ayrılmış kalabalık mahalleler görülür.[44]

Çanak Çömlekli Neolitik Çağ, MÖ. 7 ile 5.500 yılları arasındaki dönemi kapsar. Bu dönem'de Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki büyük yerleşmelerin tamamen ortadan kalkması ya da küçülmesine karşın Orta Anadolu ile Göller Bölgesi'ndeki yerleşmelerin sayısında belirgin bir artış olmuştur. Orta Anadolu'da Konya Aksaray yakınındaki Musular yerleşmesi, Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ ile Çanak Çömlekli Neolitik Çağ arasındaki geçişi en iyi yansıtan merkezdir. Aşıklı Höyük yerleşmesinde ise çok az değişikliklerle kültürün devam ettiği görülür. Bu dönemi en iyi yansıtan merkez Konya Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük'ün yanı sıra Orta Anadolu'da Can Hasan, Tepecik Çiftlik, Göller Bölgesinde Süberde, Erbaba, Bademağacı, Höyücek, Kuruçay ve Hacılar kazı yerleri de bu dönemin gelişimini görmemizde katkı sağlar. Konya Havzası'ndaki yerleşmeler, kerpiçten oldukça büyük yerleşim birimleri şeklindedir. Kullanılan mekânlar özellikle Çatalhöyük örneğinde olduğu gibi önceki dönemlere göre daha büyük ve karmaşık planlıdır. Birbirine dar geçitlerle bağlanan odalarının içinde kerpiçten sekiler, duvarlarda payeler ve nişler

[43] M Özdoğan, 2005, s. 145-162.
[44] M Özdoğan, 2002, "Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ". **Arkeoatlas-2**, İstanbul, s. 79.

vardır. Göller Bölgesi'nde ise yerleşmeler yine kerpiçten olmakla birlikte daha küçük ve az sayıdaki evi barındıran birimler halindedir.[45]

MÖ. 6.000'den itibaren konutların daha düzgün ve daha büyük yapıldığı, mekân içlerinin sekilere ve depolara bölündüğü, ocak, set ve nişlerle donatıldığı görülür. Bu dönem'de kerpiç teknolojisi gelişmiş olup, kerpicin tuğla şeklinde biçimlendirilerek duvar örgüsünde kullanıldığı, kerpiç duvarında ahşap hatıllarla desteklendiği görülmektedir. Bu dönem'de yerleşim sıkışık bir dokuya sahip olup, konutlar da geniş avlular etrafında kümelenmiştir. Günlük işler için kullanılan alanlar, başlarda konuta bağlı olarak iç avlularda gerçekleşirken, bu dönem'de topluluğun ortak paylaşım alanı olan bu geniş avlulara aktarılmıştır.[46]

MÖ. 5.000-3.500 yılları arasına tarihlenen Kalkolitik Çağ'da yerleşmelerin merkezi bir konuma geldiği ve surlarla çevrelendiği görülür. Bu dönem'de yerleşme farklılaşan konut yapılarıyla, ayrı tapınağı, çömlekçi işlikleri ile bir kabile şefliğinin merkezi durumuna büründüğü anlaşılmaktadır. Erken Kalkolitik Çağ'da Trakya, Kuzeybatı Anadolu, Göller Bölgesi, Konya Ovası, Çukurova, Doğu ve Güneydoğu Anadolu kültür bölgeleridir. Trakya'da Kalkolitik Çağ'ın en iyi temsil edildiği merkez Kırklareli-Aşağıpınar Höyüğü'dür. Bu yerleşmede köylüler, çiftçiler dörtgen planlı ağaç dikme, dal örgü ve çamur sıvalı, birbirinden ayrı evlerde oturmaktaydılar ve yerleşimin etrafı taşlarla desteklenmiş ahşap bir savunma duvarı ve hendeklerle kuşatılmıştı. Marmara Bölgesi'nde yer alan Ilıpınar yerleşmesi de Aşağıpınar yerleşmesi ile benzerlik göstermektedir. Balkan kültürleriyle ilişkiler gösteren bir başka merkez de Porsuk Çayı Vadisindeki Orman Fidanlığı yamaç yerleşmesidir. Göller Yöresinde ise birbirinden farklı özellikler gösteren iki yerleşme dikkati çekmektedir. Etrafı kerpiç surlarla kuşatılmış, içinde evler, tahıl ambarı, üç çömlekçi atölyesi ve bir kutsal alanı bulunan ve yapıların birbirine bitişik birimler halinde tasarlandığı Hacılar II yerleşmesi, diğeri ise Hacılardaki bitişik yapı düzenine karşın bağımsız birimler halinde düzenlenen Kuruçay yerleşmesidir. Burada 1.00 m kalınlığında, taş temelli ve kerpiç duvarlı bağımsız yapılar kareye yakın dikdörtgen planlıdır.[47]

---

[45] M Özdoğan, 2002, "Çanak Çömlekli Neolitik Çağ", **Arkeoatlas-2**, İstanbul, s. 94-95.
[46] V. Sevin, 2005, **Anadolu Arkeolojisi**, İstanbul, s. 81.
[47] a.g.e. s. 78-90.

Orta Kalkolitik Çağı belirleyen öğelerin başında yerleşme yerlerinin sayısındaki hızlı artış gelir. Bu dönem'de Marmara Bölgesi'nde Trakya kesiminde, bölgenin güneyine oranla daha yoğun iskân edilmiştir. Genel olarak Vinça dönemi olarak tanımlayacağımız bu dönem Aşağı Pınar Kazısı ile ortaya çıkmıştır. Bu dönem yerleşmeleri, oldukça geniş bir alanı kaplamaktaysa da yapılar seyrek yerleştirildiği için çok büyük bir nüfusu barındırmadıkları anlaşılır. Yerleşmelerde yapıların hemen hemen tümünün birbirine çok benzemesi ve aynı tür buluntuları vermesi sosyal sınıfların çok da belirgin olmadığını gösterir. Trakya'da Orta Kalkolitik Çağ birdenbire sona erer. Hemen hemen bütün yerleşmeler yangınla tahrip olur ve yerlerine yenisinin kurulmadığı görülür. Marmara Denizi'nin güneyinde ise Anadolu kültürlerinin hızlı bir gelişim süreci içine girdiği Çanakkale Bölgesinde Beşiksivri Tepe, Kumtepe gibi yerleşimlerden bilinir.[48]

Geç Kalkolitik Çağ'da Anadolu olasılıkla kuzeybatıdan, Balkanlar ve Boğazlar üzerinden göçmenlerin yerleşmelerine sahne olmuş, nüfus giderek artmıştı. Bu çağda yine homojen bir kültürden bahsetmek mümkün değildir. Çanakkale Boğazı yöresindeki Kumtepe ve Beşik-Sivritepe höyükleriyle, Gelibolu Yarımadası'nda Karaağaç Tepe, Kuzey Marmara kıyılarında Toptepe ve Eskişehir yakınlarındaki Demircihöyük ilk kez bu dönemin başlarında yerleşime sahne olmuştur. Geç Kalkolitik Çağ Batı Anadolu'sunda, kesintisiz yapı katları içerdiği için en dikkat çekici yerleşme yeri, Denizli'nin Çivril ilçesi yakınındaki Beycesultan'dır. Göller Yöresi'ndeki Kuruçay Geç Kalkolitik Dönem yerleşmeleri arasındadır. Eskişehir Seyitgazi'deki Küllüoba, Orta Anadolu'da Ankara yakınlarındaki Yazırhöyük, Kırşehir yöresindeki Hashöyük, Aksaray'da Gelveri ve Güvercinkaya, Çorum yakınlarındaki Kuşsaray, Alacahöyük ve Büyük Güllücek, Tokat yakınlarındaki Kayapınar ve Alişar, Samsun yakınlarındaki İkiztepe bu dönem'de Anadolu'ya yayılmaya başlayan Kuzey Ege ve Balkan etkili merkezler arasındadır.[49]

MÖ. 3.500'den itibaren yerleşmelerin kasaba niteliğinden kente, zamanla da kent devletlerine, krallık ve imparatorluklara dönüştüğü görülür. Yerleşmelerin bu dönem'den itibaren güçlü sur duvarlarıyla berkitildiği, savunmada zayıf halkayı oluşturan şehir kapılarının güçlendirildiğini görmekteyiz. Siyasi gücün elit bir grubun

[48] M Özdoğan, 2002,"Köyden Kente Kalkolitik Çağ", **Arkeoatlas-2**, İstanbul, s. 129.
[49] V. Sevin, 2005, s. 101-107.

önderliğinde merkezileştiği, halkın ise bu kale tipi yerleşmelerin etrafında konumlandırıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan bu hiyerarşik yapılanma yerleşim düzeninde ve mimari unsurlarda da belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent yaşamında tarım ve hayvancılık dışında zanaatkâr, işçi, tüccar, memur, rahip gibi farklı iş alanlarının ve uzman iş gücünün oluştuğu, iş gücünün ve ticaretin organize edildiğini görmekteyiz. Büyük miktarlarda ekimin yapılması, uzak aralı ticaretin yaygınlaşması, çömlekçi çarkının icadıyla da artan kap ihtiyacının karşılanması ve tunç gibi yeni teknolojilerin zenginliği arttırması, bu zenginliği koruyacak ve barındıracak tahkimli yerleşimlerin, büyük siloların ve antsal nitelikli saray ve tapınakların gelişmesine yol açmıştır.

MÖ. 3.500- 1.200 yılları arasında Mezopotamya'dan Batı Anadolu'ya uzanan karasal ticaret ağı ile Doğu Akdeniz yollarından Ege ve Akdeniz kıyılarına ulaşan deniz ticareti, Anadolu'yu Mezopotamya ile Ege ve Akdeniz'den gelen ticaretin kilit noktası haline getirdi. Anadolu'nun doğusunda kale tipi kentleşme ve Bit Hilani konut tipleri görülürken Batı'da ise kıyılarda liman kentleri, kıyı bölgeleri ile iç kesimleri bağlayan vadi kentleri, iç bölgelerde olasılıkla kervanları da güvence sağlayan korunaklı küçük yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Batı Anadolu'da yerleşme düzenleri ve ev tipleri, başlangıçta ışınsal olarak yerleştirilmiş megaron evlerin oluşturulduğu yuvarlak planlı ya da Kuzey Ege yerleşmelerine benzeyen sıra megaronlardan oluşmaktadır. Ticaretin giderek yaygınlaşması zenginleşen bir kentsel yaşam yaratmakta, buna bağlı olarak konut tipleri de giderek kompleks yapılar haline dönüşmekte, ticaret ve üretimle ilgili iş yerleri ve işliklerle bütünleşerek karmaşıklaşmaktadır.[50]

MÖ. 3000-2700 'lerde yeni hammadde kaynaklarının keşfi ve bunlara duyulan ihtiyacın giderek artması, coğrafi bölgeler arasında ticaret ağının giderek değişikliklere uğramasına ve ticaretin yoğunlaşmasına yol açmış olmalıdır. Kültür bölgeleri arasındaki etkileşim, yeni bir sosyo-politik yapılanmaya ve yerel yönetimlerin yavaş yavaş ortaya çıkmasına neden olur. Batı Anadolu'da kazısı yapılan ETÇ I dönemi yerleşmelerinde bugüne kadar, bu tür yerel yöneticilere ait olabilecek yapılara rastlanmamıştır. Bu durum yöneticinin sosyal statüsünün henüz mimariye pek yansıtılmadığı şeklinde

[50]M Özdoğan, 2005, "Yeni Veriler Işığında Anadolu Mimarisinin Dünya Mimarisine Katkıları", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, İstanbul, s. 159; E. Bıçakçı, 2005, ss. 20-60; M Özdoğan, 1996, ss. 19-30.

yorumlanabilir. Diğer taraftan, Troia I evresinde görüldüğü gibi merkezi yerleşmelerin kolektif bir çalışmayı gerektiren kuvvetli surlarla çevrelenmeye başlanması bu çalışmayı organize edecek bir yöneticinin varlığını akla getirir. ETÇ sonuna kadar yaşanan sosyo-kültürel ve politik gelişmeler, bir sonraki dönem'den itibaren gerçek anlamda kentleşmenin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Bu dönem'de Anadolu'nun batısında Troia I- Yortan / Phyrigia- Bithynia, Beycesultan ETÇ I / Lykia- Psidia kültür bölgeleri ayırt edilir. ETÇ I mimarisi çok az merkezden bilinir. Yerleşim planı açısından Batı Anadolu'da en ayrıntılı bilgi veren yerleşme Demircihöyüktür. "Anadolu Yerleşim Planı" olarak tanımlanan yerleşim modelinin en karekteristik özellikleri 90 m çapında küçük bir köy yerleşmesi olan Demircihöyük'ten tanınır. Aynı plan özelliklerinin ETÇ II sonlarına kadar korunduğu yerleşmede yönetici sınıfın varlığına yönelik herhangi bir ipucu yoktur. Bu dönem mimarisi Troia'da da sınırlı bir alanda araştırılmıştır. Sur ile çevrili yerleşmede bitişik olarak inşa edilmiş megaron benzeri yapılar bulunmaktadır. Benzeri mimari buluntular Troia' nın 15 km güneybatısında, çok küçük bir yerleşme olan Beşiktepe'de görülür. MÖ. 2700-2400 'de yönetici kadronun gerçek anlamda ortaya çıkışının mimarideki yansımaları Anadolu'nun batısında ilk defa ETÇ II'de izlenir. Buna örnek oluşturan Elmalı Ovası'nda Karataş-Semayük'te, hafif yükselen ana kaya üzerine inşa edilmiş 10.70x 7.20 m ölçülerinde oda ve üç tarafını çevreleyen bir avludan oluşan yapı olasılıkla yerleşimin beyine aittir. Avlu üzerinde 16 paye bulunan kerpiç bir duvarla çevrilidir. Bu kompleksin etrafındaki düzlük araziye birbirinden bağımsız olarak megaronlar ve megaron benzeri yapılar yerleştirilmiştir. Karataş – Semayük bağımsız megaronları, bu yapı tipinin Batı Anadolu'da bilinen en eski örnekleridir. Antalya'nın kuzeyinde yer alan Bağdemağacı yerleşmesinde ise yan yana uzunlamasına yerleştirilmiş megaron benzeri yapılar, yerleşmeyi çevreleyen taş döşeli yamaç boyunca dizilidir. Liman Tepe, Baklatepe, Beycesultan, Karaoğlan Mevkii ve Kültepe yerleşmeleri de Anadolu Yerleşme Planıyla benzerlik gösteren diğer yerleşmelerdir. MÖ. 2400- 1800'lerde yerleşim dağılımı açısından en önemli gelişme yerleşmelerin sayısında düşüş gözlenmesi ve buna karşılık büyük yerleşmelerin sayısının artmasıdır. Bu durum insanların giderek kentlerde toplanmaya başladığını göstermektedir. Anadolu'nun batısında, ilk aşamasını bir önceki dönem'de izlediğiz kentleşme, bu evrede giderek daha da gelişir. Merkezi yerleşmelerde, diğer yapılardan kolaylıkla ayırt edilebilen anıtsal nitelikte ilk idari

yapılar oraya çıkmaya başlar. Bu dönem'de olasılıkla Liman Tepe, Troia ve Kültepe gibi merkezler güçlü krallıkların merkeziydi.[51]

MÖ. 2. Binin ilk çeyreği Orta Anadolu'nun şehir devletleri krallarıyla yönetildiği, toplumun ihtiyacını karşılayacak düzenli büyük şehirlerin oluştuğu dönemi temsil etmektedir. Bereketli ovalarda ana yollar üzerine kurulmuş olan bu şehirler, poternli anısal şehir duvarlarıyla tahkim edilmişler, saraylar ve tapınaklarla donatılmışlardır. Bunlar harabeleri üzerine kurudukları ETÇ şehirlerinin, büyük merkezler halini almış devamlarıdır. Bu çağın en önemli yeniliği Orta Anadolu'da büyük şehirlerin kurulmuş olmasıdır. Ancak bu ova şehirleri, bu çağı sona erdiren yangın felaketlerinden sonra varlıklarını sürdürememişlerdir. Bu büyük şehir uygarlıklarını başta Kültepe olmak üzere, Acemhöyük, Alişar, Boğazköy ve Karahöyük temsil etmektedir.[52] Koloni Çağı'nın son evresinde Kültepe Pazar yeri, Orta Anadolu'daki pek çok yerleşme yeriyle birlikte 1750 yıllarında bir yangınla son buldu. Olasılıkla yerli beylerin iç hesaplaşması sonucu çıkan bu olaylardan sonra Hitit Devleti belirmeye başladı. Bu çağda Batı Anadolu'da çeşitli beylikler ortaya çıkmıştı. Bunlar zaman zaman Arzava ve Asuva gibi adlar altında konfederasyonlar oluşturmuşlardı. Beycesultan Höyüğü'nün V. Tabakasında kısmen ortaya çıkarılan saraydan anlaşılacağı gibi, Batı Anadolu beyleri bu zamanda çevresi revaklı avlular etrafında gruplandırılmış görkemli mimari komplekslerde oturuyorlardı. İzmir'in kuzeyindeki Panaztepe ile aynı sonu paylaşan Troya VI ve Beycesultan Höyüğü en önemli merkezler arasındadır.[53]

Hititlerin tarihi, MÖ 2. Binyılda 18. Yüzyıl ile 12. Yüzyıl arasındaki zamanı kapsamaktadır. Anıtsal olarak nitelenen Hitit mimarlığının en yetkin örnekleri Hitit krallığının başkenti Hattuşa, Alacahöyük ve Maşathöyük gibi Hitit yerleşmelerinde savunma sistemi, saraya ait yapılar, savunma sistemi ve tapınaklarda izlenmektedir. Bu merkezlerin yanı sıra Kültepe Kaniş, Karahöyük, Acemhöyük, İnandık, Bitik, Eskiyapar'da Hititlerin önemli yerleşmeleri arasındadır. Kazı ve yüzey buluntuları Hititlerin belirli bir şehircilik anlayışı ve imar planı uygulayarak şehirler kurdukları izlenimini vermektedir.[54]

---

[51] T. Efe, 2003, "Batı Anadolu Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı", **Arkeoatlas-2**, İstanbul, ss. 94-122.
[52] T. Özgüç, 2005, **Kültepe Kaniş/Neşa**, İstanbul, s. 51.
[53] V. Sevin, 2005, s. 159.
[54] M. Darga, 1985, **Hitit Mimarlığı I**, İstanbul, s. 29.

Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan Frigler'in mimarlıktaki başarıları daha çok Boğazköy, Ankyra, Pessunus, Pazarlı da izlenebilir. Ancak şimdilik en önemli bilgi kaynağı Gordion'dur. Gordion'da, sitadel en görkemli durumuna Midas'ın hükümdarlığı zamanında erişmiş ve Orta Anadolu'da benzeri olmayan anıtsal bir karaktere sahip olmuştu. İçinde krali yapıların bulunduğu bu kesim 500 x 300 m boyutlarında bir höyük üzerinde kurulmuştur. Halk ise bunun batısında ve güneydeki düzlükte oturmaktaydı. Stadel'de saray alanına megaronlarla kuşatılmış arka arkaya iki avludan geçilerek ulaşılabilmektedir. İki avluyu bir duvar ayırmaktadır. Dış avlu etrafındaki dört megarondan üçünün tabanları, geometrik motifli mozaiklerle döşelidir. İç avludaki megaronlar çok büyüktü. 18.30 x 30.40 m boyutlarındaki bir megaronun, çatısı çift sıra ahşap direkle desteklenmiştir. Bu yerleşmede en dikkat çekici özellik hemen hemen tüm yapıların megaron planlı oluşudur.[55]

Merkezi Bölgeleri eski İran toprakları olan Persler, 200 yılı aşkın bir süre Anadolu'yu egemenlikleri altına aldılar; bu topraklarda yaşayan halkları vergiye bağladılar. Ancak burada hoşgörülü bir egemenlik ideolojisi sürdürdüler. Diğer bir deyişle Persler, vergi almak dışında Anadolu kent devletlerinin iç işlerine pek karışmıyorlardı. Pers Kralı I. Dareios (MÖ. 522-486) zamanında Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde oluşturulan çeşitli satraplıkların, verginin toplanıp Krala ulaştırılmasını sağlamak dışında Anadolu'daki politika ve mimariye yansıması zayıftı.[56] Batı Anadolu'da MÖ. 546'da Sardis'in ele geçirilmesi ile başlayan Pers hâkimiyeti, MÖ. 334'deki Granikos Savaşı'na kadar devam etmiştir. Akhaemenid Dönem mimarisi Anadolu'da genellikle anıtsal mezar yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Daskylaion'da Akhaemenid döneme tarihlenen sur duvarları, Çanakkale yakınlarındaki Gümüşçay Köyü'nde Tümülüs kazısında bulunan Polyxena Lahdi, Xanthos'da inşa edilen Harpy Paye Mezarı ve kentin akropolünde bulunan G yapısı, F Heroonu, Apollonia'da yer alan anıtsal mezar yapısı, Kyme'nin güneydoğusundaki Yukarı Şehit Kemal Köyü yakınındaki anıtsal bir mezara ait olan bloklar ve temel yapısı,

[55] V. Sevin, 2005, s. 245.
[56] O. Tekin, 2007, "Satraplar Anadolu'su", **Arkeoatlas-6**, İstanbul, s. 64.

Xanthos'da, Nereidler Anıt Mezarı, Limyra Heroonu plastik eserleri ile bu döneme damgasını vuran eserler arasındadır.[57]

Hellenistik Dönem'de Anadolu'da Büyük Antik Kent yerleşimleri ile höyüklerde dönemi yansıtan küçük yerleşmeler karşımıza çıkar. Ancak Hellenistik Dönem höyük yerleşmelerinde, antik kentlerde olduğu gibi anıtsal ve kamu yapılarıyla karşılaşılmamıştır. Bunun yerine bulunduğu bölgenin ve yerleşimin etkisi altında kalmış kasaba nitelikli yerleşmeler görülmektedir.

[57] S. Ateşlier, 1999, **Daskyleıon Buluntuları Işığında Batı Anadolu'da Akhaemenid Dönemi Mimarisi**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, s. 131-135.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜK MİMARİSİNDE KULLANILAN MALZEME VE İNŞA TEKNİKLERİ

Bir ülkedeki kentsel dokuyu ve mimari karakteri oluşturan coğrafi veriler arasında topografya ve iklim koşulları ile toplumsal hayatı şekillendiren kültürel veriler, bölgedeki yerleşim ve tasarım şekillerini etki ederken, yörenin jeolojik yapısı ve bitki örtüsü de, yapıları ve dolayısıyla mimariyi oluşturan 'yapı malzemeleri' nin kaynağıdır. Bölgelerin jeolojik yapısı ve bitki örtüsündeki farklılıklar, kerpiç, taş, ahşap gibi endüstri ürünü olmayan malzemeler ve bu malzemeleri kullanımında bölgelere göre değişen inşaat teknikleri, geniş bir yelpaze oluşturmaktadır.[58] Ahşap, kerpiç, pişmiş toprak ve taş, Anadolu'nun çağlar boyunca inşaat alanında bölgesel özelliklerine bağlı olarak sunduğu, mimarlığı biçimlendiren temel yapı malzemeleri oluşturur. Mimari kalıntılar ahşap, kerpiç gibi kalıcılık yönünden zayıf olan malzemelerden daha ziyade taş gibi dayanıklı bugüne ulaşan malzemelerden yararlanılarak canlandırılabilmektedir.[59]

Seyitömer mimarisinde başta taş olmak üzere ahşap ve kerpiç malzemenin kullanıldığını görüyoruz.

3.1. TAŞ

Seyitömer höyüğü tabakalarında mimaride kullanılan kayaç cinsleri arasında kireçtaşı, marn, kumtaşı, konglomera, bitümlü şeyl, radyolarit gibi tortul kayaçlar, bazalt, ignimbritten oluşan magmatik kayaçlar ve serpantin gibi metamorfik kayaçlar yer alır.

Kütahya ve çevresinde en eski kayaçlar devoniyen dönemine ait olup, çeşitli tipte şist ve mermerlerden oluşur. Bu serinin üzerinde orta permiyen kalkerleri yer alır. Mesozoik dönemi ultramafik kayalarla temsil edilmiştir.[60] Ultramafik kayaçlar üzerinde ise çoğu silisleşmiş, karbonatlaşmış ve limonitleşmiş bir kayaç türü görülmektedir. Tersiyer döneminde miyosen ve pliyosen yaşlı sedimanter kayaçlar yer alır. Miyosen, genellikle flüviyal karakterli, kaba taneli ve ince taneli detritiklerden ibarettir. Miyosen detritikleri üst seviyelere doğru tüf katkıları içerir, tüf ve aglomeralardan ibaret bir

[58] A. Demir, 2006, ''Anadolu'da Kent ve Konut'', **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, İstanbul, s. 163-164.
[59] T. Saner, 2006, "Yunan ve Roma Dönemlerinde Malzeme ve Mimarlık'', **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, İstanbul, s. 61.
[60] Ş. Tamer – İ. Lafcioğlu – S. Çavşi – H. Yazıcı, 2006, s. 43.

volkanik kuşak miyoseni pliyosenden ayırır. Pliyosen laküstr karakterli marn ve kireçtaşları ile temsil edilir. Daha üstte yer alan ve geniş yayılım gösteren gevşek konglomeralar orta pliyosenden daha genç bir yaştadır.[61] Bölgede magmatik kayaçlar; asit intrüzifleri, ofiyolitik seri kayaçları ve andezit, dasit, bazalt ve tüflerden oluşan genç volkaniklerle ile temsil edilir.[62] (Harita 2) .

Yarı kristalize kalker ve metamorfik şistler Kütahya ovasının hemen güneyinde Yellice ve Gümüş dağlarında, serpantinler ise Kütahya ovasının kuzeyinde Yeşil ve Murat dağları civarında, kısmen yarı kristalize kalker, mermer ve kısmen de volkanik elemanlar bölgenin batısında yer alan Türkmen dağında bulunur.

Seyitömer havzasının temelini Kretase yaşlı serpantinler oluşturmaktadır. Serpantinler, kayalık ve engebeli bir topoğrafya görüntüsüne sahip olup, gri-yeşil, koyu yeşilimsi, kahverengimsi renklerdedir. Yer yer ayrışma ve çatlak zonları boyunca beyazımsı silis dolgu ağlarıyla örülmüşlerdir.

3.1.1. Kalker (Kireçtaşı)

Organik tortul kayaçlar gurubuna giren kalkerler türlerine göre sertlik dereceleri değişmektedir. Saf olmayan gevşek cinsleri kolaylıkla kırılabilir. Kalkerlerin su emmesi, aşınması ve suya direnci dokularına göre değişir. Kalkerlerin çoğu saf değildir Bünyelerinde magnezyum, kil bitüm, manganez bulunabilir. Bileşiminde az olarak magnezyum karbonat da bulunabilir. Kalkerlerin içindeki kalsiyum karbonat çok zaman şekilsizdir. İçinde kuvars tanecikleri, kil mineralleri, feldispat parçacıkları, pirit kristalleri, organik maddeler de bulunabilir. Bu durumda, grimsi kalker, marnlı kalker gibi isimler verilir.[63] Çökel kayaçların birçoğu daha önce yaşamış organizmaların kalıntılarından meydana gelmiştir. Bazılarında hayvanların kalıntıları kayaçta açıkça görülür. Bununla beraber bir kireçtaşı olan tebeşir, çıplak gözle görülemeyecek kadar küçük deniz hayvanlarının iskeletlerinden oluşmuştur. Bir diğer kireç taşı olan oolit, denizde kum tanelerinin etrafında biriken kalsitten oluşur.[64] SLİ imtiyaz sahasının güney ve batısında büyük bir yayılım gösteren üye, grimsi beyaz renkli killi

[61] Ş. Tamer – İ. Lafcioğlu – S. Çavşi – H. Yazıcı, 2006, s. 5.
[62] a.g.e. s. 8.
[63] A. G. Küçükkaya, 2000, **Taşların Bozulma Nedenleri ve Koruma Yöntemleri**, İstanbul, s. 23-24.
[64] R. F. Symes, 2000, **Taşların Dünyası**, Ankara, s. 20.

kireçtaşından ve tüfit ara seviyelerinden oluşmaktadır. Killi Kireçtaşları, grimsi beyaz renkli sarımsı beyaz ayrışma renkli, ince taneli ve genellikle ince tabakalı bölgesel olarak tabakalanmaya bağlı düzgün dilinimlidir. Tüfitler ise grimsi renkli, orta sertlikte tabakaları genellikle ince bazen orta kalınlıktadır. Bileşenler bolluk sırasına göre; siyah mika, feldspat, kuvars, beyaz mika ve çeşitli kaya kırıntılarıdır. Taneler az ve orta yuvarlaklıkta ve bağlayıcı madde olarak tüf ile bağlanmıştır. Tüfit seviyeli killi kireçtaşı üyesi gölsel bir ortamda çökelmiştir.[65]

3.1.2. Marn (Silisli Kireçtaşı)

Kalker ve kilin doğada % 50-70 oranında kalker ve % 30-50 kil karışımından oluşmuş kayaca nem denilmektedir. Oluşum bakımından tamamen sedimentler olup, diyojenez geçermiş genellikle düzenli tabakalı olarak bulunur. Marn oluşumu için daha çok tektonik ve orojenik hareketlerinin durulduğu, sakin ortamlar daha uygundur.

Silisli kireçtaşı, sarımsı gri, beyazımsı gri ve genellikle ince, yer yer orta kalınlıkta tabakalı, çok sertleşmiş silisli kireçtaşlarından oluşmuştur. Silisli kireçtaşları genellikle silis ve yeniden kristallenme sonucu gelişmiş mikrospor kalsitten oluşmuştur. Ortalama kalınlık 5 m olan silisli kireçtaşı üyesi kuzeybatısında kömürlü seviyelerin incelip kamalanması sonucu doğrudan taban oluşulukları olan çamurtaşı-kiltaşı üyesini örter. Bazı seviyelerde gastropod ve ostrakod fosilleri içerir. Paleontrapolojik bulgulara göre üyenin yaşı Geç Miyosen olarak tespit edilmiştir. Silisli kireçtaşlarının yaygın silis içermesi, çökelti ortamının tortullaşma anında silisçe zengin sularla beslenmesi sonucu oluşmuştur. Ortamdaki silis varlığı volkanizmaya bağlı püskürme öncesi hidrotermal evrenin etkilerini yansıtmaktadır. Silisli kireçtaşı üyesi içerisinde yer yer kıvrımlı yapı gösteren yanık serilere rastlanılmaktadır.[66]

3.1.3. Kumtaşı

Asıl kumtaşları çimentosu ve taneleri silisli olan taşlardır. Bunlar çok sert ve dayanıklıdır. Çimentosu kalkerli olanlar ise çimentonun tanelerin arasını doldurma

[65] G. Yanık, 1997, s. 12.
[66] a.g.e. s. 11.

derecesine göre bazen yoğun olurlar. Bu takdirde dış tesirlere karşı ukavemetleri değişir. Eğer kumtaşındaki taneler çimentodan ayırt edilemeyecek derecede ufak ve homojen olursa buna kuvarsit denir. Çimentolu ayrık tortul kayaçlardan olup,, çapları 0,2-2 mm arasında olan kum tanelerinin doğal bir çimento ile birleşmesiyle kumtaşları oluşur. Kumtaşlarının incelenmesinde, hakim olan elemanların mineral cinsi, şekli, iriliği ve çimentonun kimyasal bileşimi göz önünde tutulur. Tanecikleri birleştiren çimento; silisli, kalkerli, dolomitli, killi veya marnlı, demir oksitli, jipsli olabilir ve bunlarla beraber az miktarda organik madde bulunabilir.[67]

3.1.4. Konglomera

Çapları en az 2 mm olan yuvarlak çakılların çimentolanması ile meydana gelen kayaçlardır. Burada çakıl ve blokların yuvarlak olması söz konusu olduğundan bunların belli bir mesafe boyunca taşındıktan sonra çimentolaşmış olmaları gerekir.[68] Çimento maddesi, Killi, Kalkerli, Silisli olabilir. Konglemeralar tektonik yükselmelerin, sellerle yarılan yamaçların, fay dikliklerinin, şiddetli dalga etkisine maruz kayalık falezlerin önünde ve Transgresyona uğrayan yerlerde oluşurlar.[69]

3.1.5. Radyolarit

Derin denizlerde ya da okyanuslarda yaşamış ve yaşamakta olan radiolaria denilen mikro organizmaların, hayatlarını kaybettikten sonra Abissal bölgede, çamur haline gelmiş silisli sert kısımlarının birikimi neticesinde oluşur. Rengi yeşil, kırmızısı kahverengi, hatta sarı olabilir. Çok sert, sık dokulu ve dayanıklı bir kayaçtır.[70]

3.1.6. Bitümlü Şist

Bitüm, katı veya yarı katı haldeki hidrokarbonlar için kullanılan genel bir terimdir. Koyu renkli, nispeten serttir. Bitümce zengin olduğu zaman distilasyonla petrol veya gaz üretiminde, enerji üretiminde yakıt olarak, külü de çimento

[67] A. G. Küçükkaya, 2004, s. 20-21.
[68] S. Genç, 1987, **Mineraller- Kayaçlar, Jeolojik Yapılar ve Saha Jeolojisi**, Trabzon, s. 35.
[69] A. Sür- Ö. Sür-H. Yiğitbaşıoğlu, 2001, **Mineraller ve Kayaçlar**, Ankara, s. 159.
[70] a.g.e. s. 176.

hammaddesi olarak kullanılır. Şeyl ise bileşimindeki egemen mineral kildir. Kilden başka karbonatlar da ana mineral bileşenleridir. Tabaka düzlemleri boyunca görülen çatlaklarla tipik olup, kili hafifçe çekerler.[71]

3.1.7. Bazalt

Bazalt genellikle olivin, piroksen ve feldispat minerallerinden meydana gelir. Bununla birlikte bazaltın ince taneli nedeniyle bu minerallerin çıplak gözle seçilebilmesi her zaman mümkün değildir.[72] Rengi siyah veya grimsi siyahtır. Camsı olanları da vardır.[73]

3.1.8. İgnimbrit

Muhtelif volkanlardan, asit kalkerli lavların yanında çıkan ve kızgın bulutlarla taşınarak, ilerde çökelen, çeşitli irilikteki piroklastiklerin oluşturdukları tüflere ignimbrit denir.[74] Magmatit'lerin ve Sedimentit'lerin yüksek sıcaklık, basınç ve gerilim altında kalmaları ile yapı, doku ve mineralojik bileşimleri bakımından farklı özellikler kazanarak değişmeleri neticesinde meydana gelen kayaçlardır.[75]

3.1.9. Serpantin

Serpantin mineralinin oluşturduğu bir metamorfittir. Bileşiminde olivin, piroksen, hornblende, mika, granat ve demiroksit de bulunabilir. Düşük sıcaklıkta hidrotermal safhada, bir bakıma olivince zengin kayaçların, örneğin Peridoditin Serpantinleşmesi neticesinde meydana gelir. Gri-yeşil, siyahımsı yeşil renklerde olup, mercekler, damarlar halinde, diğer metamorfitler arasında yer alır.[76]

Sıcaklık ve basıncın etkisiyle minerallerin bir yöne doğru uzamalar ve yassılaşarak sıralanmaları, ayrıca şistlik yüzeyleri boyunca kat kat ince levhalara

---

[71] S. Genç, 1987, s. 37.
[72] R. F. Symes, 2000, s. 8.
[73] A. Sür- Ö. Sür-H. Yiğitbaşoğlu, 2001, s. 136.
[74] a.g.e. s. 132.
[75] A. Sür-Ö. Sür Ö-Yiğitbaşoğlu, 2001, s. 190.
[76] A. Sür-Ö. Sür Ö-Yiğitaşoğlu, 2001, s. 201.

ayrılabilme özelliğine sahip olmaları, kayaçlardan bazılarında metamorfizma ile kazanılan şisti yapıyı belirler.[77]

Seyitömer mimarisinde kullanılan taş malzeme mekân duvarları, ocak duvarları, fırın tabanı, işlikten ve depodan çıkarılan kayaçlar ile akarsularla taşınmış yuvarlak iri boyutlu çakıllardır. Mekân ve ocak duvarlarında marn, silisleşmiş kireçtaşı, kumtaşı ve tüfit, fırın tabanlarında ise kuvars, radyolarit, serpantinit ve bazalt gibi kayaçlar yaygın olarak bulunur. İşlik ve depo olarak isimlendirilmiş kazı bölümlerinde bulunan kayaçlar ise marn ve silisleşmiş kireçtaşı gibi kayaçlar kullanılmıştır. Ayrıca kazı alanında hiçbir bölüme ait olmayan, akarsularla uzun mesafelerden taşındığı tespit edilen iri boyutlu yuvarlak çakıllar ile opaller bulunmuştur. Bu çakıllar serpantinit, radyolarit, kumtaşı, marn, kireçtaşı ve bazaltlardan oluşmaktadır. Kazı alanından çıkarılan kayaçların önemli bir kısmı jeolojik olarak bölge kayaçlarını temsil eder.[78]

Seyitömer Höyük'de tüm kültür katlarında kullanılan taşın, dönemlere göre farklı kullanım alanları mevcuttur.

ETÇ'nda ise şimdiye kadar elimizdeki verilere göre, dört farklı alanda kullanılmıştır. Bunlar; mekânların duvarları, fırınlar, bölmeler ve sekilerdir.

OTÇ'nda ise yedi farklı kullanım alanı bulmuştur. Teras ve mekân duvarlarının inşası ve sekilerin oluşturulmasında, taban döşeme taşları olarak, ocak taban ve duvarlarında, silo ve bölmelerde kullanılmıştır.

Akhaemenid Dönem'de ise sekiz farklı kullanım alanı bulunmaktadır. Bunlar; sur duvarları-kuleler ve merdivenler, mekân duvarları ve taban döşeme taşları, ocak - fırın taban ve duvarları, siloların duvarları ve bölme olarak isimlendirilen mekânların içlerinde bulunan genellikle yassı taşların dik olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan erzak saklama alanlarının duvarlarını oluşturmak amacıyla kullanılmışlardır.

Hellenistik Dönem'de taş malzeme dört farklı alanda kullanım alanı bulmuştur. Mekân duvarları ve taban döşeme taşı, ocak duvarı ve fırın tabanlarında kullanılmıştır.

[77] a.g.e. s. 195.
[78] G. Yanık, 2009, s. 1.

3.2. AHŞAP

Ahşap mimaride de tek bir yapı geleneğinin olmadığı, kendi içinde taş ve kerpiç yapılarda olduğu gibi farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Bazı yapılarda taşıyıcı sistem, yapının içindeki büyük direklere bağlı olarak gelişmiş ve köşe bağlantıları, çatı sistemi buna uygun olarak yapılmıştır.[79]

Sıva genellikle duvar içindeki tahta destekleri de örttüğünden, bunlar ne içerden ne de dışarıdan görülebiliyorlardı. Tahta dikmeler arada sırada, balçıkla sıvanıyordu hatta tahtanın çalışmasından dolayı oluşan çatlamalar, balçığın kurumasından dolayı oluşan çatlamalardan daha göze batıcı olmuyorlardı. Anadolu'da bugün de aynı işlem yapılmaktadır ve sıvanın ayrılıp dökülmesi de balta vuruşlarıyla önlenmeye çalışılmaktadır.[80]

Seyitömer Höyük'de, Erken ve OTÇ'larında, Hellenistik ve Akhaemenid Dönem'lerde gerek mekân duvarlarında gerekse taban üzerlerinde ahşap dikme delikleriyle karşılaşılmıştır. Ahşap dikmeler, duvar örgü tekniğinde kullanıldığı gibi mekân tabanlarında bulunan delikler de çatıyı taşımak için kullanıldıklarını göstermektedir. Bulunan deliklerin bir kaçında ahşap parçalarının korunması da düşüncemizi destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra çatıyı taşıyan veya oluşturan ağaç direk parçaları da özellikle yangın izleri görülen mekânlarda taban üzerinde bulunmaktadır. Tabakalara göre ahşap kalıntılarını inceleyecek olursak;

ETÇ'nda, ahşap kullanımı tespit edilmekle beraber OTÇ, Akhaemenid ve Hellenistik Dönem'de olduğu gibi duvar içlerinde yaygın olarak kullanılmadığını görüyoruz. Bir mekânın duvarında iki ahşap dikme deliği bulunmaktadır. Mekânlarda taban üzerinde yanmış ahşap kalıntıları bulunmaktadır. Bir mekânda ise ahşabın mimaride farklı bir şekilde kullanımıyla karşılaşıyoruz. Bir mekânın (8 no'lu) güney duvarında yatay olarak yerleştirilmiş yanmış ahşap bir hatıl bulunmaktadır.

OTÇ'nda, yapıların hepsinde görülmese de, duvarlarında ahşap dikme yerleri açığa çıkartılmıştır ki bu da hem duvar örgü sistemi, hem de çatıyı taşıma sistemi hakkında bilgi vermektedir. Ahşap dikme yerleri ayrıca mekânların ortasında taban üzerinde de bulunabilmektedir. Bu da ahşap dikmelerin çatıyı desteklemek amacıyla

[79] M Özdoğan, 2006, s. 159.
[80] R. Naumann, 1975, **Eski Anadolu Mimarlığı,** Ankara, s. 121.

olduğunu kanıtlamaktadır[81]. OTÇ, A, B ve C evrelerinde kullanım yoğunluğu açısından belirgin bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Akhaemenid Dönem'de, mekân duvarlarında ahşap dikme yerleri tespit edilmiştir.[82] Duvarlarda bulunan ahşap dikme delikleri belli bir düzene göre yerleştirilmemiştir. Dikme delikleri sayısı, bir duvarda üç ile dokuz arasında değişmektedir. Bu dönem'de, ahşap dikme deliklerinde, dağılım açısından fark görülmemektedir. Ayrıca mekânların taban üzerlerinde yanmış ahşap parçaları bulunması sebebiyle üst örtüyü oluşturmada ahşap kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Hellenistik Dönem'de ikinci kullanım evresinde sadece bir mekânda duvar önünde ahşap dikme delikleri ve bir deliğin içerisinde ahşap kalıntıları ele geçmiştir.

3.3. KERPİÇ

Bir yapı malzemesi olarak kullanılan kerpiç toprakla suyun bileşimi, çamurun güneşte kurutulması ile elde edilir. İlk önce dal örgü yapıları sıva ile örtmekte kullanılan çamur, daha sonra içine saman veya ot katılarak pekiştirilen tabakalar halinde işlendi; çatlakların tüm duvarda ilerlemesini önlemek ve belki de köşe bağlantılarını güçlendirmek için, her biri ayrıca kurutularak sertleştirilmiş kerpiç tuğlalar geliştirildi. Bu teknik binlerce yılı aşarak günümüze kadar ulaştı.[83]

Kerpicin ortaya çıkışını çok geç kalmış bir buluş olarak tanımlamak gerekir. İnsanlar, Proto-Neolitik ve hatta bazı bulgulara göre Üst Paleolitik Çağ'dan itibaren kilin niteliklerini tanımakta, kilden küçük heykelcikler yapmakta, ayrıca dal örgü yapılarda bazen samanla karıştırıp duvarları sıvamak için kil kullanılmaktadır.[84]

ETÇ'nda ise seramik atölyesi ve konut olarak kullanılan birkaç mekânda taban üzerinde kerpiç yığınları ayrıca mekânlarda kerpiç ile oluşturulmuş ara duvarlar ile karşılaşılmıştır.

---

[81] R. Naumann, 1975, s. 346.
[82] A. N. Bilgen-G. Coşkun- Z. Bilgen, 2010, s. 342.
[83] E. Bıçakçı, 1999, s. 8.
[84] M Özdoğan, 1996, s. 28.

OTÇ B ve C evrelerinde mekân içlerinde ve duvarlar üzerinde, bir mekânda ise fırının kuzeyinde, taban üzerinde döküntü halde kerpiçler ele geçmiştir. Bu kerpiçlerin, fırın ya da fırının üst yapısı için kullanıldığı düşünülmektedir.

Akhaemenid Dönem'de ise bir mekânda kerpiç kalıplarıyla oluşturulmuş dikdörtgen planlı bir ocak bulunmuştur.

Hellenistik Dönem'de, yalnızca bir duvar, taş temel üzerine üç tabaka halinde sıvalı kerpiç örgülüdür. Odalar içindeki kerpiçle çevrelenmiş ocaklar ya duvar ortalarında ya da köşelerdedir.[85]

Duvarların çoğu, gerek kerpiç duvarlar, gerekse taş duvarlar, yalnız duvarlara tek düze bir görünüm katmak için değil, aynı zamanda nem, böcek ve sineklerin içeriye sızmasını önlemek için, içten ve aynı zamanda birçok yapıda dıştan sıvanmışlardır. Genellikle sıva, duvarlar örülürken kullanılan harç gibi aynı gereçten hazırlanıyordu; sıva da kıyılmış hayvan yemi ve saman gibi zengin katışımlarla, sıcağın sebep olduğu çatlamalara karşı dayanıklı ve esnek yapılıyordu. Bu kalın ve düzletici alt sıvanın üstüne bir de ince kilden, zamanla yenilendiği için kalınlaşan bir astar çekilmektedir.[86]

Seyitömer Höyük'te, sıva kullanımıyla özellikle duvarlarda, tabanlarda ayrıca ocak duvar - tabanlarında ve bölmelerde karşılamıştır. Siloların içleri de sıvanarak kullanılmıştır. Ayrıca kil teknelerle de karşılaşılmıştır.

ETÇ'nda ise mekânların duvarları sarı renkli kil ile sıvanır. Yine bölmeler, ocaklar ve sekiler sıvanarak kullanılmıştır. Ayrıca bağlayıcı madde (harç) olarak da kil kullanılmıştır.

OTÇ'nda, bazı mekânların duvarlarının özellikle iç yüzleri kille sıvanmıştır. Bulunan fırınların tabanları, bölmelerin içleri veya dışları, öğütme sekilerinin tabanları ve üzerleri ve sekiler kille sıvanarak kullanılmışlardır. Sadece bir örnekte karşılaşılan kalıntılar ise üst örtü oluşturulurken de sıvanın kullanıldığını kanıtlamaktadır. Taban üzerinde çatıyı oluşturan, yanmış, birbirine geçmiş hatılların üzerlerinde de sıva kalıntılarına rastlanmıştır.

---

[85] A. Topbaş, 1992, s. 4.
[86] R. Naumann, 1975, s. 121.

Akhaemenid Dönem'de bazı mekânların tabanları kille sıvanmıştır. Mekân duvarlarının iç yüzlerinde sıva kalıntılarının korunduğu örneklerle karşılaşılmıştır. Ayrıca ocak ve bölmelerin de kille sıvandığı tespit edilmiştir.

Hellenistik Dönem'de mekân duvarlarının özellikle iç yüzleri sıvanarak kullanılmıştır.

3.4. ÇATI KİREMİTLERİ

Özellikle MÖ. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hellen dünyasında, orta ve güney İtalya ile Sicilya'da geniş bir yayılım alanı gösteren kiremitli çatılar, Anadolu'da MÖ. 600'den sonra görülmeye başlamıştır.[87] Yapımının kolay, maliyetinin düşük ve dayanıklılığının yüksek olması nedeniyle pişmiş topraktan üretilmiş olan antik dönem çatı kiremitleri, günümüz çatı kiremitleriyle bile benzerlik göstermektedir. Antik dönem'de genişlikleri 0.44-0.68 m ve uzunlukları 0.54-0.68 m arasında değişmektedir.[88]

Roma Döneminde çatı kiremidinin yaygın olarak kullanımının bilinmesine rağmen Seyitömer Höyük'te Roma Dönemi özelliği gösteren kiremide rastlanılmamıştır. Hellenistik ve Akhaemenid Dönem'de ise çok sayıda çatı kiremidi ele geçmiştir. Her iki dönem'de de Korinth Tipi stroter (düz kiremit) ve Korinth ve Lakonia Tipi kalipter (kapama kiremidi) kullandığı anlaşılmıştır.

Erken ve OTÇ'larında ise gerek ahşap dikme deliklerinden gerekse taban üzerinde çatı sistemine ait olduğu anlaşılan yanmış ahşap kalıntılarından hareketle üst örtüde ahşap hatıllar kullanıldığı ve üzerlerinin sazla örtülüp, kille sıvandığı anlaşılmıştır.

---

[87] Ö. Özyiğit, 1990, "Batı Anadolu'da Antik Dönem Çatıları", **X. TTK Kong.-1**, s. 304; Ö. Wikander, 1988, "*Ancient Roof-Tiles – Use and Function*", **Opuscula Atheniensia XVII/15**, ss.204-216; Özyiğit, Anadolu'da MÖ. 7. yüzyılda herhangi bir çatı kiremidine rastlanmamış olmasını, arkeolojik kazılarda çatı kiremitlerine gereken özenin gösterilmemesine bağlamaktadır. Özyiğit, ayrıca MÖ. 7. yüzyılda görülen örneklerin gelişmiş durumda olmaları nedeniyle, MÖ. 8. yüzyılda da çatı kiremidi kullanımının olması gerektiği görüşünü savunmaktadır (bkz. Ö. Özyiğit, 1990, s.304).

[88] Ö. Özyiğit, 1990, "Alaturka Kiremidin Oluşumu", **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi V**, İstanbul, ss. 149-179, Şek. 5, Tablo. 1 ve 2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEYİTÖMER HÖYÜK MİMARİSİ

4.1. ERKEN TUNÇ ÇAĞI

Seyitömer Höyüğü kazılarında ETÇ'na ait kalıntılar ilk olarak 1992 yılında yapılan kurtarma kazılarında karşılaşılmış ancak mimari kalıntıların plan ve özelliği tespit edilememiştir.[89] Yine Afyon Müzesinin yaptığı kazılar sırasında höyüğün kuzey ve doğu yamaçlarında ETÇ II yerleşimi ve teras duvarları tespit edilmiştir.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda ETÇ III tabakasına tarihlenen yerleşimin 2580 m²'lik kısmı ortaya çıkarılmıştır (Lev. II- Plan. 1). Tabakanın tamamının kazısı yapılmadığı için yerleşiminin yayılım alanının sınırları hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber ETÇ yerleşimi höyüğün üst düzlüğünde düzenli bir yerleşim planı sergilediğini söylemek mümkündür. Höyüğün batı, kuzey ve doğusunda yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Yapılarda ortak duvar kullanılan mekân dizileri ve höyüğün merkezinde bağımsız bir megaron yapısı tespit edilmiştir. Megaronun batısında bulunan mekân dizileri uzun kenarları boyunca ortak duvar kullanarak ve doğu- batı doğrultulu birbirlerine paralel olarak; kuzeyinde bulunanlar ise kuzey-güney doğrultulu olarak inşa edilmişlerdir. Mekân konumlarının ise işlevlerine göre planlandığı anlaşılmaktadır. Höyüğün batısında yer alan mekanların dikdörtgen planlı, birbirleriyle geçişli kompleks mekanlar oldukları genellikle atölye ve depo olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir. Kuzeyde bulunan mekânların ise yine dikdörtgen planlı ancak atölye mekânlarından daha büyük boyutlu oldukları ve konut olarak kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Doğuda yer alan yapıların da dikdörtgen planlı ortak duvar kullanılarak inşa edildikleri anlaşılmıştır. Höyüğün merkezinde ise gerek konum, gerekse plan açısından farklılık gösteren ve tapınak olarak kullanıldığı anlaşılan megaron yapısı yer almaktadır.

Mekânlarda ortak duvar kullanımı yaygın olarak görülmektedir. Ortak kullanılan duvarların her iki yüzü de düzgündür. Duvarların düzgün olan iç yüzleri üst üste sıvanmıştır. Bazı mekânların yangın geçirmesi sebebiyle duvarlarda bulunan sıvaların 0.015 m kalınlığına kadar korunduğu ve pişmeden dolayı kırmızı renk aldığı görülmüştür.

Yapıların kapı yönleri çoğunlukla ortadaki megaronun bulunduğu alana bakmaktadır. ETÇ tabakasında bugüne kadar açığa çıkarılan mekânlarının hepsi dikdörtgen plana sahiptir. 2, 6, 8, 9, 13 no'lu mekânlar höyüğün batısında yer alan 8.60

[89] A. Topbaş, 1993, s. 299.

x 4.70 m ölçülerindeki bir avluya açılmaktadır. Bu mekânlar işlev açısından farklılık göstermektedirler. Avlu da ise bir fırın ve ocak yer almaktadır.

Sekiler, ocaklar ve bölmeler bu tabakadaki diğer mimari unsurlar arasındadır. Mekân sayısı göz önüne alındığında seki ve bölmelerin sayısı fazla değildir. Fırınlar yuvarlak planlı olup, küçük boyutlu taşların kille örülmesiyle oluşturulmuş ve tabanları sıvanmıştır. Fırınlar mekân içlerinde olduğu gibi mekân dışlarında da görülmektedirler. Mekân içlerinde ise kilden yapılmış çift kutsal boynuzlu ocaklar yer almaktadır (Lev. III- Res. 1, 2, 3).

Bölmelerin sayısı fazla olmamakla birlikte kare ya da dairesel planlıdırlar. Bölmeler kil ile şekillendirilmiş veya plaka şekilli taşların dik yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kil ile şekillendirilen bölmelerin sayısı daha fazladır. Bölmeler, mekân içlerinde ve mekân dışlarında bulunmaktadır.

Seyitömer Höyük'te bugüne kadar açığa çıkarılan ETÇ mekânlarından yalnızca ikisinde ahşap dikme deliği bulunmuş, bunlardan birinin mekânın iki duvarının birleştiği köşede, diğerinin ise mekânın ortasında yer aldığı görülmüştür. Ancak, höyüğün ETÇ tabakasında, bir mekân içerisinde ele geçen kil kütleleri, birkaç mekânda ise taban üzerinde yanmış hatıllara rastlanması başka merkezlerde bulunmuş ve çatı örtüsüyle ilişkili oldukları tespit edilmiş kil kütleleriyle benzerlik göstermeleri nedeniyle, mekânın çatı örtüsüne ait olma olasılığı düşünülmektedir.

ETÇ'na ait 10 atölye, 2 seramik deposu, 1 dinsel yapı ve konut olarak kullanılan 32 yapı olmak üzere, şu ana kadar toplam 45 mekân ortaya çıkarılmıştır.

ETÇ tabakasına ait biri konut diğeri atölye olmak üzere, farklı işlevleri olan iki mekân belirlenmiştir. Höyüğün kuzey yamacında ortaya çıkarılan konut olarak kullanılan 22 no'lu mekân, batı yamacında ise atölye olduğu tespit edilen 8 no'lu mekân incelenmek üzere seçilmiştir.

4.1.1. 22 No'lu Mekân

Höyüğün kuzey yamacında yer alan diğer mekânlar gibi, 4.90 x 7.10 m ölçülerinde dikdörtgen planlı olan bu yapının da sadece temelleri korunmuştur. Yapının iki kullanım evresi tespit edilmiş olup, ilk kullanım evresinde iki, ikinci kullanım

evresinde ise tek odalı olduğu anlaşılmıştır. A odasının İlk evresinin ölçüleri 4.90 x 2.75 m, B odasının ölçüleri ise 4.90 x 4.30 m'dir. Her iki kullanım evresinde de mekânın ölçüleri değişmemiştir. Mekânın güneydoğusunda 1.56 m ölçüsünde ve kuzeybatısında 0.64 m ölçüsünde olmak üzere iki kapısının varlığı tespit edilmiştir (Lev. IV- Res. 1- Plan. 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Mekânın duvarları, diğer mekânlarla ortak kullanılması sebebiyle her iki yüzleri de düzgün yapılmıştır. Duvarların kalınlığı 0.60 m, ortalama yüksekliği ise 0.50 m'dir. A ve B odasını ayıran bölme duvarı ise dış duvarların kalınlığının yarısı kadardır. Duvarlarda sıva izine rastlanmamıştır. A odasında sıkıştırılmış toprak taban tespit edilmiştir. B odasının ise tabanının tahrip olması sebebiyle bulunamamıştır.

Üst Örtü:

Bu mekânda çatı sistemiyle ilgili herhangi bir ipucuna rastlanmamıştır. Yapının üzerinin kapalı olması gerekmektedir. Anadolu'da ETÇ'nda şimdiye kadar ortaya çıkan mekânların çatıları, hatılların üzerine dal ve çırpı örtülerek düz çatı olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

İç Donanım:

Yapının A odasının kuzeydoğu köşesinde 1.45 x 1.00 m ölçülerinde moloz taşlarla örülmüş bir bölme yer almaktadır. Kuzey yamaçta ortak duvarlı, dikdörtgen planlı ve birbirine yakın ölçülerdeki mekânların duvarlarının ve tabanlarının korunmaması ve içlerinde ocak bulunmaması ortak özellikleridir. Mekânların içlerinde ikinci kullanım evrelerinde ise kutsal boğa başlı ocaklar yer almaktadır.

Kullanım Amacı:

Mekân içinden herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. ETÇ evresinde kuzey yamaçta bulunan yapıların içlerinden ya az sayıda ya da hiçbir buluntu elde edilememiştir. Ancak atölye ve depo olarak adlandırılan mekânlardan çok sayıda ve çeşitlilikte, pişmiş- pişmemiş kap ve ağırlık bulunmuştur. Bundan dolayı bu mekânın konut olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

4.1.2. 8 No'lu Mekân

Batı yamacın kuzeye yakın kısmında bulunan mekân, 4.60 x 3.60 m ölçülerinde olup, dikdörtgen planlıdır. Tek odası bulunan mekânın doğu ve batıda olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Batıda yer alan giriş 0.64 m genişliğinde 16 no'lu mekâna, doğuda bulunan giriş ise 1.00 m genişliğinde olup, avluya açılmaktadır. Mekanın 16 no'lu mekanla geçişi bulunup bu mekanla beraber kompleks bir yapı oluşturmaktadır. Ancak 16 no'lu mekânın duvarlarının korunmaması ve ayrı mekânlar olarak değerlendirilmesi sebebiyle incelenmek üzere 8 no'lu mekân tercih edilmiştir (Lev. V- Res. 1- Plan 1).

Taban- Temel ve Duvarlar:

Mekânın duvarları 7, 10 ve 16 no'lu mekânlarla ortak kullanılmaktadır bu sebeple her iki yüzleri de düzgün yapılmıştır. Mekânın üç duvarı korunmuş olup, korunan en yüksek duvarı ise 1.25 m yüksekliğindedir. Duvar kalınlıkları ortalama 0.55 m'dir. Duvarları sıvalıdır. Mekânın güney duvarında yatay olarak yerleştirilmiş ahşap hatıl yer almaktadır. Duvarın ağırlığını eşit olarak yaymak amacıyla yerleştirildiği düşünülmektedir. Mekânın tabanı ise sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

Üst Örtü:

Mekânda dikme delikleri gibi çatıyı taşıyıcı bir unsur tespit edilememiştir. Nitekim ETÇ mekânlarında taban üzerinde ve duvar içlerinde ahşap dikme deliklerine de rastlanmamıştır. Bu da bize çatı örtü sisteminin OTÇ'ndan farklı olduğunu göstermektedir. Muhtemelen dikey hatıllar kullanılmadan duvarın sonlandığı noktada yatay hatıllar kullanılarak üst örtü oluşturulmuştur.

İç Donanım:

Mekânın kuzeydoğu köşesinde 2.00 x 1.70 m ölçülerinde bir fırın yer almaktadır. Fırının tabanı sıkıştırılmış olup, duvarları küçük boyutlu taşların sıva ile örülmesiyle oluşturulmuştur.

Kullanım Amacı:

Taban üzerinden çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Mekân içinden bir ezgi taşı, bir küp, beş çömlek, bir üçayaklı çömlek, İki adet gaga ağızlı testi, beş kâse ve kil topakları bulunmuştur. Ayrıca fırının mekânın ölçülerine göre büyük boyutlu olması ve

seramik yapımında kullanıldığı düşünülen kil topaklarının bulunması mekânın seramik atölyesi olarak kullanıldığını göstermektedir.

4.2. ORTA TUNÇ ÇAĞI

Seyitömer Höyüğü'nün III. tabakanın hemen altında tespit edilen IV. tabaka OTÇ'na aittir. Bu döneme tarihlenen yerleşimin üç evreli olduğu anlaşılmıştır. Evreler yerleşim planı açısından birbirinden farklılık gösterse de inşa teknikleri, iç donanımları ve plan özellikleri açısından ortak ve devam eden özellikleri bulunmaktadır.

Bu tabakada, deprem sonucunda oluşmuş çatlaklarla karşılaşılmıştır. Söz konusu çatlakların bu tabakanın üstündeki tabakalarda bulunmaması, depremin OTÇ'nda meydana geldiğini göstermektedir. Bunlardan bir tanesi höyüğün güneybatısında yer almaktadır. Deprem çatlağı, bu alanda doğu-batı doğrultusunda 7.77 m ilerlemektedir. Burada bulunan bir ocağı ve bir tabanı yararak devam etmektedir. Bir diğer çatlak ise höyüğün kuzeydoğusunda yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu olup, 7.89 m uzunluğundadır. Höyüğün kuzeydoğusunda yer alan ve geçtiği alanlardaki yapıları tahrip etmiş olan deprem çatlağı ise kuzeybatı-güneydoğu yönünde olup, 16.02 m uzunluğundadır.

Bu tabakaya ait yapıların hemen hemen hepsinin büyük bir yangına maruz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu yangının sebebi ise bu tabakada tespit edilen büyük bir deprem olmalıdır. Büyük olasılıkla, deprem sonucunda yıkılan binalardaki ocak ve fırınlardan başlayan yangın, bütün yerleşime yayılmıştır. Deprem sonucunda çökmüş yapıların altından ortaya çıkartılan insan iskeletlerinin yanmış olması da bunu desteklemektedir.[90]

Bu döneme ait mekânların büyük bir çoğunluğu ev olarak kullanılmıştır. Evlerin yanı sıra seramik ve bronz atölyeleri de bulunmaktadır. Ayrıca içerisinde çok sayıda küp ele geçen depolar da açığa çıkarılmıştır.

Yapılar kare veya dikdörtgen planlı olup, ya tek, ya da iki veya üç odalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekânlar birbirinden bağımsız olmasının yanı sıra bir araya gelerek yapı kompleksleri oluşturduğu da görülebilmektedir.

[90] A. N. Bilgen-G. Coşkun- Z. Bilgen, 2010, s. 348.

Yapıların duvarları genellikle ortak olarak kullanılmıştır. Yassı taşlarla örülmüş olan çift yüzlü duvarlar sağlam yapılıdırlar. Çalışmalar esnasında açığa çıkartılan kerpiçler, bazı yapıların duvarlarının üst kısmının kerpiçle örüldüğü düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Duvarların iç yüzlerinin genellikle sarı renkli kil ile sıvandığı tespit edilmiştir. Mekânların içlerinde sekiler görülmektedir. Sekiler taş üzerine kil sıvanmasıyla oluşturulmuşlardır. Tabandan ortalama 0.35 m yükseklikte ve genişlikte yapılmışlardır. Bazı mekânlarda yapının bütün duvarlarında görülürken bazı yapılarda ise iki ya da tek duvarda veya tek duvarın yarısında da görülebilmektedir.

Bazı yapıların, duvarlarında ahşap dikme yerleri açığa çıkartılmıştır ki, bu da hem duvar örgü hem de çatıyı taşıma sistemi hakkında bilgi vermektedir. Ahşap dikme yerleri mekânların ortasında taban üzerinde de bulunabilmektedir. Bu da sadece duvarlarda değil mekân içerisinde de ahşap dikmeler olduğunu kanıtlamaktadır. Bu ahşap dikmeler hatılların birleşme noktalarını desteklemek için olmalıdır.

Mekân tabanları genellikle sıkıştırılmış topraktır. Bazı örneklerde ise yapının bir odasının ya da bölümünün taş döşeme diğer kısımların ise toprak tabanlı olduğu görülmektedir. İki ya da üç odalı yapılarda bir büyük ana oda bir de uzun koridor şekilli oda olduğu gözlemlenmektedir. Ana oda toprak taban iken, koridor şekilli oda genellikle taş döşemeye sahiptir. Ancak her iki odanın da toprak taban olduğu örnekler de mevcuttur.

Bu evrede yaygın olarak görülen mimari unsurlar arasında ocaklar, fırınlar, öğütme sekileri, silolar ve depo olarak kullanılmış bölmeler de sayılabilir.

OTÇ'nda üç farklı tip ocak görülmektedir (Lev. VI- Res. 1, 2, 3). Birinci tipteki fırınlar, ortalama 1.00 m çapında dairesel veya oval planlı, etrafı moloz taşlarla çevrelenmiştir. Tabanları ise plaka taşlarla döşenmiş veya çakıl taşları üzerine sıvanmıştır. Ayrıca ortalama ölçüleri 0.50 m olan, belirli bir plan göstermeyen ve etrafı küçük taşlarla çevrilmiş veya sadece kil ile şekillendirilmiş basit ocakların yanı sıra, kilden yapılmış at nalı formundaki ocaklar da yer almaktadır. Fırınlar mekân içlerinde ve dışlarında da görülmektedir. Küçük ve atnalı tipindeki ocaklar ise genellikle mekân içlerinde yer almaktadır.

Mekân içerisinde genellikle ocak ya da fırın, üzerinde ezgi taşları bulunan öğütme tezgâhları (Lev. VII- Res. 1, 2, 3) ve dolap işlevi gören bölmeler bulunmaktadır.

Yassı taşların dikey olarak yerleştirilmesiyle yapılmış bölmeler yuvarlak, dikdörtgen veya kare planlı olup, genelde içi ve dışı sıvanmıştır. Ayrıca mekân köşelerine çeyrek yuvarlak planlı duvarlar örülerek de bölmeler oluşturulmuştur (Lev. VIII- Res. 1, 2, 3). Bölmelerin içerisine genellikle pişmiş kaplar yerleştirilmiş ya da içlerinde kalın bir sıva tabakası oluşturulmuştur. Bölmelerin içlerinden ele geçen karbonlaşmış buğdaylar ve taş aletler, bunların işlevi hakkında fikir vermektedir. Bölmeler, günlük işlerde kullanılan su, un, buğday, araç gereç, vb.nin konulması için yapılmış olmalıdır.

OTÇ'ndaki silolar dairesel ve kare planlı olup, ölçüleri 1.00 m ile 2.20 m arasında değişmektedir (Lev. IX- Res. 1, 2, 3). Siloların duvarları küçük taşlarla örülmüş, iç yüzleri kille sıvanmış ve tabanları sıkıştırılmış toprakla yapılmıştır. Silolar mekân dışlarında bulunmuşlardır bu da ortak depolama alanları olarak kullanıldığını göstermektedir. Tabakalara göre dağılımları mekân sayıları ile orantılıdır. A evresinde 31 mekân ve 6 silo, B evresinde 62 mekân ve 19 silo yer almaktadır. Kazısı henüz tamamlanmayan C evresinde ise ortalama 55 mekân ve 49 silo bulunmuştur.

OTÇ'nda üç evrede de konutların yanı sıra atölye ve depolar tespit edilmiştir. Bu sebeple incelenmek üzere birer konut ve atölye seçilmiştir.

4.2.1. C Evresi

Yerleşimin 4100 m²'lik bir alana yayıldığı tespit edilmiştir (Lev. X- Plan 1).

OTÇ C evresinde, höyüğün batı yamacı boyunca bir teras-sur duvarı, güneydoğuda ise yaklaşık 10.00 m uzunluğunda 2.50 m yüksekliğinde bir sur duvarı ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca güneybatıda 25.00 m uzunluğunda, iç kısmına mekânların bitiştirildiği bir teras duvarı daha yer almaktadır. Teras duvarlarının yanı sıra höyüğün güneybatısında doğu-batı doğrultulu 17.00 m uzunluğunda, 1.00- 1.20 m genişliğinde, ortalama 1.00 m yüksekliğinde, 1.00 m arasında boşluk bulunan birbirine paralel, kavisli iki duvar açığa çıkarılmıştır. Bir koridor ya da sokak olduğu düşünülmektedir.

Bu evrede, höyüğün üst düzlüğünde bağımsız birkaç yapı yer almakla birlikte, yerleşim yoğun olarak batı, güney ve güneydoğu yamaçlara yayılmıştır. Höyüğün yamacında yer alan yerleşimler, ETÇ yerleşimlerini tahrip ederek kurulmuştur. Höyüğün kuzeybatı yamacında ise birkaç mekân tespit edilmiştir. Bu evredeki mekânlar

arasında güneydoğuda teras duvarına bitişik olarak yapılmış dikdörtgen planlı, ortak duvarlı ve küçük boyutlu 9 mekân bulunmuştur. Bu mekânlar konum ve boyutları açısından konut olarak kullanılan mekânlardan farklılık göstermektedirler bu sebeple depo odaları olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Konut olarak kullanılan mekânlar ise genellikle dikdörtgen ya da kare planlıdırlar. Höyüğün batı yamacında çok odalı, kompleks yapılar yer alırken, güney yamacında dikdörtgen planlı büyük boyutlu yapılar yer almaktadır.

Mekân duvarlarında paye çıkıntılarının yanı sıra belli aralıklarla yerleştirilen ahşap dikmelerin boşlukları da yer almaktadır. Duvarlar sıvanarak kullanılmıştır. Konutların içlerinde genellikle iki duvarında taşlarla örülmüş ve sıvanmış sekiler görülmektedir. Tabanlar ya sıkıştırılmış toprak ya da sıkıştırılmış toprakla beraber taş döşenmiştir. İki ya da daha çok oda bulunan örneklerde genellikle uzun oda taşla döşenmiştir.

Bu evrede yer alan mekânların iç donanımları değerlendirildiğinde yuvarlak planlı, etrafı taşlarla örülmüş ve sıvanmış, tabanları sıvanmış veya taşlarla döşenmiş fırınların mekân içlerinde yoğun olarak yer aldıklarını bu tip fırınların yanı sıra tekli ya da çiftli atnalı ocaklar da birkaç mekânda tespit edilmiştir.

OTÇ'nın diğer evrelerinde özellikle mekân içlerinde ortaya çıkarılan içlerinde kap örneklerinin de görüldüğü bölme olarak tanımlanan depolama kısımları bu evrede yoğun olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ele geçen örnekler ise kare ya da dikdörtgen planlı içlerinde kap ya da çömlek bulunanlardır. Buna karşılık çoğunlukla mekân dışlarına inşa edilen siloların sayısında konut sayısına oranla artış görülmektedir. Ayrıca silolar yerleşimin yoğun olmadığı höyüğün üst düzlüğünde özellikle doğusunda ETÇ yapılarının bir kısmını da tahrip ederek yapılmışlardır.

Bu evreye ait henüz 55 mekân ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan 1 no'lu mekânın mutfak, 12 no'lu mekânın mutfak-depo, diğer mekânların ise konut olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. C evresinin mimari ve donanım açısından A ve B evrelerinden farklı olmadığı görülmüştür.[91]

[91] Seyitömer Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu (Kazı Başkanı Prof.Dr. A. Nejat Bilgen onayıyla kullanılmıştır)

C evresinde, höyüğün batı yamacında yer alan ve konut olarak kullanılan 2 no'lu mekân ile depo olarak kullanılmış olan 12 no'lu mekân incelenmek üzere seçilmiştir.

4.2.1.1. 2 No'lu Mekân

Höyüğün batı yamacında yer alan mekân kareye yakın planlı ve tek odalı olup, 5.30 x 4.80 m ölçülerindedir. Mekânın girişi kesin olarak tespit edilememiş olmakla birlikte, batıda yer aldığı düşünülmektedir (Lev. XI- Res. 1- Plan 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Mekânın duvarları tek yüzlü olarak yapılmış ve iç yüzleri sarı kil ile sıvanmıştır. Güney duvarında 0.80 x 0.80 m ölçülerinde taşla örülmüş ve kille sıvanmış bir paye bulunmaktadır. Tabanın batı duvarı önündeki kısmı 3.41 x 1.32 m ölçülerinde taş döşeme olup, geri kalan kısmı ise sıkıştırılmış topraktır. Bu duvara bitişik olarak, kuzey-güney doğrultulu 0.83 m uzunluğunda ve 0.30 m kalınlığında bir ara duvar yer almaktadır.

Üst Örtü:

Üst örtüyle ilgili kesin veriler ele geçmemekle birlikte, aynı tabaka ve evrelerde olduğu gibi, yapının düz bir çatıyla örtüldüğü düşünülmektedir. Paye de çatıyı desteklemek amacıyla yapılmış olmalıdır.

İç Donanım:

Mekânın kuzey duvarına bitişik bir seki bulunmaktadır. Bu seki, yaslandığı kuzey duvarı boyunca değil, sadece 1.74 m uzunluğunda, 0.31 m genişliğinde yapılmıştır. Seki taşlarla örülmüş ve kille sıvanmıştır. Mekânın güneyinde 0.47 m genişliğinde 3.25 m uzunluğunda ve seki işlevi gördüğü düşünülen bir duvar bulunmaktadır. Mekânın ortasında ara duvara dayandırılmış 0.45 m ölçülerinde bir ocak yer almaktadır.

Mekânın kuzey ve doğu duvarlarının köşesinde yarım daire planlı bir bölme ve doğu duvarına bitişik, kare planlı ve yan yana iki gözlü diğer bir bölme bulunmaktadır.

Kullanım Amacı:

Mekânın kuzeyinde yer alan sekinin önünde bir çömlek ve bir ağırlık ele geçmiştir. Taş döşeme üzerinde bir ezgi taşı yer almaktadır. Mekânın içinde ocak, bölme ve seki bulunması sebebiyle konut olarak kullanıldığı düşülmektedir.

4.2.1.2. 12 No'lu Mekân

Höyüğün güneybatısındaki mekân 4.50 x 4.50 m ölçülerinde kare planlıdır. Tek odalı yapının girişi tespit edilememiştir (Lev. XII – Res. 1- Plan 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Mekânın kuzey ve güney duvarı tahrip olmuştur. Doğu ve batı duvarları ise 0.50 m yüksekliğine kadar korunmuştur. Ortalama duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânın boyutları taban sınırından anlaşılmaktadır. Duvarlardaki sıva kalıntıları, yapının içinin sıvalı olduğunu göstermektedir. Odanın tabanı sıkıştırılmış topraktandır.

Üst Örtü:

Mekânın kuzey duvarının olması gereken kısmında, bir ahşap dikme deliği tespit edilmiştir. Ancak duvarların yeterince korunmamış olması sebebiyle, çatı sistemi hakkında kesin bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

İç Donanım:

Mekânın ortasında 0.30 x 0.26 m ölçülerinde ağzı batıya bakan at nalı biçimli bir ocak yer almaktadır. Ocak tabanı mekân tabanından 0.06 m daha yüksektir.

Mekânın kuzeydoğu köşesinde 1.30 x 1.65 m ölçülerinde taşla yapılmış ve sıvanmış bir bölme yer almaktadır. İki gözü bulunan ve 0.55 m derinliğindeki bölmenin içinde iki çömlek tespit edilmiş ve bu bölmenin, çömlekleri muhafaza etmek için yapıldığı anlaşılmıştır.

Ocağın batısında 0.75 x 0.70 m ölçülerinde içine yerleştirilen çömleğin sarı kil ile sıvanmasıyla oluşturulmuş bir bölme tespit edilmiştir. Ocağın kuzeyinde ise sarı kil ile sıvanmış bir çömlek daha yer almaktadır.

Kullanım Amacı:

Mekânın tabanı üzerinden tümlenebilir durumda 16 çömlek, parçalar halinde 4 kap, 1 ağırşak ve 1 cüruf ele geçmiştir. Çok sayıda çömlek bulunması ve bu çömleklerin bazıları için sıvanmış özel bölmeler yapılmasından, bu mekânın bir depo ya da mutfak olabileceğini söylemek mümkündür.

4.2.2. B Evresi

B evresindeki yerleşim 4731 m² bir alanı kaplamaktadır (Lev. XIII- Plan 1).

Bu evrede, höyüğün batı kenarı boyunca uzanan bir teras duvarı bulunmaktadır. Duvarın ortaya çıkarılan kısmının toplam uzunluğu 55.00 m ve en geniş yeri 1.30 m'dir. Duvarın güney kısmında yer alan 1.35 m genişliğindeki giriş, daha sonra bir duvar örülerek kapatılmıştır.

Bu evrede, höyüğün merkezinde ve yamaçlarda yerleşim mevcuttur. Mekanlar bağımsız olabildiği gibi, ortak duvar kullanımı ile kompleks yapılar da oluşturabilmektedir. Diğer evrelerin tersine höyüğün merkezinde tek bir yapı yerine, ortak duvar kullanımı ile birbirini destekleyen yapı toplulukları ile karşılaşılmıştır. Belirgin sokak aralıkları olmamakla birlikte, bağımsız ve toplu mekân grupları arasında geçişi sağlayabilecek boş alanların bırakıldığı görülmektedir.

Bu evrede kare, dikdörtgen, yamuk ve tek bir örnekle temsil edilen dairesel planlı mekânlar tespit edilmiştir. B evresinde açığa çıkarılan 62 mekândan 36 no'lu yapı mutfak, 57 ve 32 no'lu yapılar ise atölye olarak kullanılmıştır.

B evresinde incelenen ölçüleri ve evreyi temsil eden mimari unsurların çeşitliliği sebebiyle 11 no'lu mekân ve atölye olarak kullanıldığı tespit edilen 57 no'lu mekân örnek olarak seçilmiştir.

4.2.2.1. 11 No'lu Mekân

Dört odası bulunan yapı, höyüğün kuzeybatı yamacında bulunmaktadır (Lev. XIV- Res. 1- Plan 1). Mekânın toplam ölçüleri 11.47 x 9.92 m'dir. A odası, mekânın kuzeyinde olup, 8.40 x 7.15 m ölçülerindedir. B odası yapının güney duvarına bitişik

olup, 6.00 x 2.33 m ölçülerindedir. C odası ise yapının güneydoğu köşesinde ve 1.70 x 1.60 m ölçülerindedir. B ve C odalarının girişleri kuzeydedir. D odası ise 4.70 x 5.55 m boyutlarındadır. D odasından A odasına geçişi sağlayan 1.27 m genişliğinde bir giriş bulunmaktadır. Odanın batı duvarında yer alan 1.80 m genişliğindeki giriş ise mekânın ana girişidir.

Taban, Temel ve Duvarlar:

Yapının duvarları tek yüzlüdür. Güney ve doğu duvarı diğer duvarlarına oranla daha iyi korunmuştur. Mevcut yükseklikler güney duvarda ortama 1.80 m, doğu duvar ise 1.70 m'dir. Duvarların iç yüzü sıvalıdır. Geçirdiği yangın sebebiyle sıvalar kısmen pişmiş ve turuncu renk almıştır. Duvar kalınlıkları ortalama 0.60 m'dir. Yapının doğu duvarında üç paye bulunmaktadır. Payelerden kuzeyde olanı 0.56 m genişliğinde ve 0.66 m yüksekliğinde, orta kısımdaki paye 0.56 m genişliğinde ve 0.60 m yüksekliğinde ve güneyde bulunan paye ise 0.56 m genişliğinde ve 0.60 m yüksekliğindedir. Payeler duvardan 0.22 m çıkıntı yapmakta olup, taşla örülerek sıvanmıştır. Oda tabanları sıkıştırılmış topraktır.

Üst Örtü:

A odasının kuzeyinde taban üzerine düşmüş halde, çatıyı oluşturduğu düşünülen yanmış hatıllar açığa çıkarılmıştır. *İn-situ* halde bulunan hatılların kapladığı alan 4.40 x 1.95 m ölçülerindedir. Hatıllar yangın sonucunda, olduğu gibi tabana düşmüş olmalıdır. Hatıllar birbirini dik olarak keser vaziyettedir ve üzerlerinde kil olduğu tespit edilmiştir. Çatının yapımında, büyük ve kalın hatılların birbirine paralel olarak yerleştirildikten sonra, bunları dik olarak kesen hatıllar konduğu ve çatı iskeletinin üzerine muhtemelen sazlar yerleştirilerek üzerinin de kille sıvandığı anlaşılmaktadır. Yanmış hatılların güneyinde, 0.30 m çapında bir dikme yeri açığa çıkartılmış olup, burada çatıyı taşımaya yarayan bir ahşap dikmenin yer aldığı düşünülmektedir. Anadolu'da OTÇ mekânlarında görüldüğü gibi bu çatının da düz olduğu düşünülmektedir.

İç Donanım:

Yapının kuzey duvarına bitişik, küçük taşlarla örülmüş ve üzeri sıvanmış olan seki, 0.36 m genişliğinde ve tabandan 0.47 m yüksekliğindedir.

Mekânın A odasında doğu duvarına bitişik vaziyette bir öğütme tezgâhı bulunmaktadır. Seki 1.30 x 0.90 m boyutlarında dikdörtgen planlı olup, moloz taşlardan örülmüş ve üzerine bir ezgi taşı yerleştirilmiştir. Sekinin ezgi taşının bulunmadığı kısmı, taşların dikey olarak yerleştirilmesiyle bir hazne oluşturulmuştur. Dikey yerleştirilen taşları tutturmak için harç kullanılmıştır.

Bu odanın kuzeydoğu köşesinde duvara bitişik olarak yapılmış olan çeyrek yuvarlak planlı bölme ise moloz taşlarla örülmüş ve kille sıvanmıştır.

Mekânın batı duvarının önünde bir bölme daha yer almaktadır. Yuvarlak planlı bölmenin iç çapı 0.88 m, dış çapı ise 1.20 m'dir.

B odasının kuzey duvarına bitişik vaziyette yuvarlak planlı bir fırın açığa çıkarılmıştır. Moloz taşlarla örülmüş olan fırın duvarının sıvalı olduğu anlaşılmaktadır. Tabanı plaka taşlarla kaplanmış olan fırının dış çapı 2.60 m'dir.

Yapının A odasının kuzeydoğu köşesinde küp parçaları bulunmuştur. C odası tabanı üzerinde yarısı korunmuş bir ezgi taşı bulunmuştur. D odasının güney duvarı önünde ise parçalar halinde bir kap bulunmuştur.

Kullanım Amacı:

Yapı, iç donanımları dikkate alındığında ise geniş bir ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlandığı anlaşılmaktadır. Boyut olarak ise B evresindeki en büyük mekândır. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında, bu yapının önemli bir kişiye ait olduğunu söylemek mümkündür. Plan, ölçü ve donanım açısından diğer mekânlardan farklı olan 11 no'lu bu yapının, diğer tabakalarda tespit edilen örneklerin aksine, höyüğün merkezinde değil kuzeybatı yamaçta yer alması dikkat çekicidir.

4.2.2.2. 57 No'lu Mekân

Höyüğün güneydoğu yamacında yer alan mekân bağımsız bir yapı niteliğindedir. Yapı iki kullanım evresine sahip olup, birinci evresinde konut ikinci evresinde ise atölye olarak kullanılmıştır. 6.75 x 4.70 m ölçülerinde ve dikdörtgen planlı olan mekânın A ve B olmak üzere iki odası bulunmaktadır. A odası 5.00 x 4.30 m, B odası ise 5.00 x 1.90 m ölçülerindedir (Lev. XV- Res. 1- Plan 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Yapının kuzey, doğu ve batı duvarlarının ortalama yüksekliği 1.00 m, kalınlığı ise 0.60 m'dir. Yapının güney duvarı ise mevcut değildir. Duvarlarının her iki yüzünün de düzgün olarak yapıldığı mekânın tabanı sıkıştırılmış topraktandır.

Üst Örtü:

Yapının üst örtü sistemi hakkında yeterli veriler mevcut değildir.

İç Donanım:

Mekânda bir ocak, üç bölme ve bir kil teknesi açığa çıkarılmıştır. A odasının ortasında 0.70 x 0.70 m ölçülerinde, ağzı kuzeye bakan at nalı biçimli bir ocak ortaya çıkarılmıştır. Ocağın içinde pişmiş toprak bir ocak ayağı bulunmuştur.

Ocağın güneyinde 2.00 x 1.10 m ölçülerinde dikey konulmuş plaka taşlarla oluşturulmuş bir bölme yer almaktadır.

A odasının doğu duvarına bitişik olan ikinci bölme ise yaklaşık olarak 0.85 x 0.95 m ölçülerindedir. Bu bölme de dikey yassı taşlarla yapılmıştır. Ancak doğusunda her biri 0.10 m çapında olan yan yana dokuz dikme deliği tespit edilmiştir. Bu kısımdaki ahşap dikmelerin üzerlerinin sıvalı olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü bölme ise A odasının doğu duvarına bitişik olarak yapılmış ve 0.15 x 0.50 m ölçülerinde olup, diğerlerine göre daha küçüktür.

Mekânın B odasında ise güney duvarı önünde 0.50 x 0.54 m ölçülerinde oval bir kil hazne bulunmuştur.

Kullanım Amacı:

Mekânın A odasında taban üzerinde üç adet hilal ağırlık, iki adet taş ağırlık, bir kemik çekiç ve bu odanın 3 no'lu bölmesinde ise bir taş balta parçası ele geçmiştir. B odasında ise kil haznenin güneybatısında bir teker ağırlık, bir tezgâh ağırlığı, bir ağırşak ve bir adet minyatür kap ele geçmiştir. Bölme sayısı, buluntu tipleri ve yoğunluğundan bu mekânın bir atölye olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.3. A Evresi

A evresinde yerleşim höyüğün üst düzleminde ve güney yamaçlarda olup, ortalama 3850 m² bir alanı kapsamaktadır (Lev. XVI- Plan 1).

Bu evrede, höyüğün batı tarafına bir teras duvarı yapılarak, arkası toprakla doldurulmuş ve böylece höyüğün üst kısmındaki kullanım alanı genişletilmiştir. Teras duvarı höyüğün güneybatısında 13.43 m, kuzeybatısında 9.11 m uzunluğuna kadar korunmuştur. İki cephesi örüldükten sonra iç kısmı küçük moloz taş ve toprakla doldurulan teras duvarının kalınlığı 2.00- 2.50 m arasında değişmektedir.

Seyitömer Höyüğü'nün OTÇ'nın A evresinde, sokak ve kaldırımların olduğu düzenli bir mimari plandan bahsetmek mümkün değildir. Ancak höyüğün merkezinde bulunan kareye yakın planlı ve diğer mekânlara oranla büyük boyutlu bir yapı dikkati çekmektedir. Bu yapının etrafında yaklaşık 3.00 m'ye kadar başka bir yapı yer almamaktadır. Bu mekâna bitişik ya da çok yakın mesafede özellikle başka bir yapı inşa edilmemiş gibi görünmektedir. Yamaçlarda bağımsız yapılar yer almakla birlikte, özellikle höyüğün güneybatı kısmında, ortak duvarlı, birden fazla mekânı içeren bir yapı topluluğu yer almaktadır. Bu tabakada atölye ve depo olarak kullanılan 6 mekândan 3 tanesi kuzey, doğu ve batıda, 3 atölye ise güneybatıdaki yapı topluluğunun içerisinde yer almaktadır. Ayrıca höyüğün kuzeyinde yer alan söz konusu evreye ait yapıların bütün duvarları tam olarak korunmamıştır.

Seyitömer Höyüğü OTÇ A evresinde toplam 31 adet mekân açığa çıkarılmıştır. Bu evrede 7, 14 ve 23 no'lu mekânlar atölye, 9 no'lu mekân işlik, 16 no'lu mekân seramik deposu, 17 no'lu mekân mutfak olarak kullanılmıştır. Bu tabakada bulunan diğer mekânların ise konut olarak kullanıldığı düşünülmektedir. A evresinde kare, dikdörtgen ve trapezoidal planlı mekânlar bulunmakta olup, bir mekânda ise apsis olduğu tespit edilmiştir.

24 no'lu mekân höyüğün merkezinde yer alması, boyut ve plan açısından diğer mekânlardan farklılık göstermesi sebebiyle incelenmek üzere seçilmiştir. A tabakasında bulunan 31 mekândan 6 örneğin konut dışında kullanım gördüğü anlaşılmıştır. Bu tabakadan atölye olarak kullanılan 9 no'lu mekân incelenmek üzere seçilmiştir.

4.2.3.1. 24 No'lu Mekân

Höyüğün merkezinde bulunan ve en büyük boyutlu mekân olup, dört duvarı da mevcuttur. Üç odası bulunan yapının batısındaki ana oda ile ikinci odasını (B odası) dış duvarların kalınlığında bir duvar ayırmaktadır. Üçüncü oda (C odası) ise A odası içerisinde olup, odanın doğu duvarının ortasına bitişik olarak yapılmıştır. Yapının 1.80 m genişliğinde olan girişi güney duvarının orta kısmında yer almakta ve A odasına açılmaktadır. A odası 6.00 m x 8.70 m, B odası 2.00 x 8.90 m ölçülerindedir ve odanın girişi güneydoğudadır. C odası ise 1.20 x 1.10 m ölçülerinde olup, girişi güneydedir (Lev. XVII- Res. 1- Plan 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Mekânın iç ve dış duvarları düzgün olarak yapılmıştır. Dış duvar kalınlıkları yaklaşık 0.70 m'dir. A odasının kuzeybatı duvarında sıva kalıntıları bulunmaktadır. Mekânın diğer duvarlarının iç yüzlerinin de sıvalı olduğu tahmin edilmektedir.

Birçok kez yenilendiği tespit edilen A odasının tabanı sıkıştırılmış toprakla yapılmıştır. B odasının tabanı taş döşemelidir. C odasının tabanı da sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

Üst Örtü:

A odasının tabanı üzerinde yoğun olarak yanmış ahşap parçaları ve hatıllar bulunması, üst örtünün ahşap hatıllarla oluşturulduğu düşündürmektedir.

İç Donanım:

A odasının kuzey, batı ve güney duvarlarında sekiler bulunmaktadır. Sekilerin genişliği 0.40 m, tabandan yüksekliği ise 0.35 m'dir. Sekiler küçük taşlarla yapılmış olup, üzerleri sıvalıdır. Kuzey duvarda bulunan seki, duvarın ortasında bir paye ile sınırlanmıştır. A odasının doğu duvarına bitişik yapılmış olan bölme toprak tabanlı, içi sıvalı ve küçük taşlarla örülmüş olup, 1.32 x 1.14 m ölçülerinde kareye yakın planlıdır. Mekânın güneyinde ise küçük bir ocak yer almaktadır.

Kullanım Amacı:

A odasında taban üzerinde bir kap, ortasında parçalar halinde bir kap, bir dibek ve havan eli, batı ve kuzey duvarları önünde birer pithos, doğu duvarı önünde pişmemiş

bir kap, kuzeybatıda bir kâse ve yanmış buğday örnekleri, mekânın batı ve kuzeyinde ise kırık vaziyette birer kap bulunmuştur. B odasının taş tabanı üzerinde ise bir adet boncuk ele geçmiştir.

OTÇ A evresine ait bu mekân, höyüğün merkezinde yer alması ve en büyük mekân olmasının yanı sıra, farklı plan ve ölçüleri sebebiyle önemli bir kişiye ait olmalıdır.

4.2.3.2. 9 No'lu Mekân

Höyüğün güneybatısında yer alan 9 no'lu mekân, bu alandaki 4 atölye ve depo mekânından biridir. Bir ara duvarla iki odaya bölünmüş olan mekân 4.80 x 4.30 m ölçülerindedir. A odası 4.46 x 2.33 m, koridor şekilli B odası ise 4.20 x 1.60 m ölçülerindedir. Yapının girişi güneybatı duvarının batısında olup, 0.98 m genişliğindedir. Buradan A odasına girilmekte, odanın güneyinde yer alan 0.71 m genişliğindeki kapı açıklığından ise B odasına geçilmektedir (Lev. XVIII- Res. 1- Plan 1).

Taban, Temel ve Duvarlar:

Yapının mevcut duvar yüksekliği en fazla 170 m, ortalama duvar kalınlığı ise 0.60 m'dir. Duvarların her iki yüzlerinin de düzgün yapıldığı ve batı duvarının ortak kullanılan bir duvar olduğu görülmektedir. Sıva izlerinden duvarların iç yüzlerinin sıvandığı anlaşılmaktadır. A ve B odalarının tabanı sıkıştırılmış killi toprakla yapılmıştır.

Üst Örtü:

Mekânda, taban üzerinde toplam 4 adet ahşap dikme deliği tespit edilmiştir. Bu dikmeler batı duvarının ortasına yakın alanda, kuzey ve doğu duvarlarının orta kısmında ve duvarın dibinde bulunmaktadır. Yapının ortasındaki dikme deliği ise kuzey, batı ve doğu duvarlarındaki deliklerinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Mekânın üç duvarında ve ortasındaki deliklerden de anlaşılacağı üzere, yapının üzeri kapalı olmalıdır. Üç dikme deliği de yapının çatısını taşıyabilecek şekilde konumlandırılmıştır. Ayrıca yapının boyutları da tek parçadan oluşan hatıllarla kapatılmaya uygundur.

İç Donanım:

Mekânın A odasında üç bölme ve bir işlik bulunmaktadır. Bölmelerden biri, diğer iki bölmeden farklı olup, yapının kuzeybatı köşesinde çeyrek planlı olarak açığa çıkarılmıştır. Küçük taşlardan örülmüş ve 1.00 m yükseklikte korunmuştur. Diğer iki bölme de A odasının doğu duvarına bitişik olarak, yassı taşların dikey olarak yerleştirilmeleriyle yapılmıştır. Kuzey duvara yakın olan bölme 1.09 x 0.50 m ölçülerinde dikdörtgen planlı, güneyinde bölme ise 0.66 x 0.51 m ölçülerinde ve benzer şekilde yapılmıştır.

Mekânın kuzey duvarı önünde ise 0.88 x 0.53 m ölçülerinde dikdörtgen planlı bir öğütme tezgâhı (işlik) yer almaktadır. İşlik ezgi taşının yerleştirildiği ve öğütülen tahılın aktarıldığı bir bölümden oluşmaktadır. Bu örnekte ezgi taşının yerleştirildiği kısım, moloz taşlarla örülmüş olup, bölme ise yassı taşların dikey olarak konması ve harç ile tutturulması ile yapılmıştır.

Kullanım Amacı:

Mekânın doğu duvarı önündeki ilk bölmede pişmemiş bir çömlek, ikinci bölme içinde ise yine pişmemiş bir kap ele geçmiştir. Öğütme tezgâhı içinde yanmış buğday parçaları tespit edilmiştir. A odasında taban üzerinde ise parçalar halinde 3 kap, 3 pişmemiş kap, 3 çömlek, gaga ağızlı bir testi, bir ezgi taşı ve elciği ve bir grup hilal ağırlık bulunmuştur.

Yapının içinde yer alan üç bölme, bir öğütme tezgâhı ve *in-situ* halde bulunan pişmiş ve pişmemiş kapların yanı sıra, ele geçen çok sayıdaki buluntudan bir işlik olduğu anlaşılmıştır.

Bu evreye ait mekânlardan 24 no'lu konut ve 9 no'lu işlik, boyutları farklı olmasına rağmen, planlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki yapı da kareye yakın dikdörtgen planlı olup, bir ara duvarla bölünerek koridor şekilli bir oda daha elde edilmiştir. Ancak konut olarak kullanılan 24 no'lu mekânda yer alan uzun oda, yassı taşlarla döşenmişken, 9 no'lu mekândaki koridor şekilli odanın tabanı, ana odada olduğu gibi sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

4.3. AKHAEMENİD ÇAĞI

Seyitömer Höyük "Phrygia Epictetus" adı verilen bölgenin güneyinde yer almaktadır. Bu bölgenin MÖ. 5. ve 4. yüzyıllarda (MÖ. 334 yılına kadar) tamamıyla Pers egemenliğinde olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle, buluntuların da desteği ile Seyitömer Höyük'te açığa çıkartılan MÖ. 5. - 4. yüzyıllara tarihlenen yerleşim, Akhaemenid Dönem Yerleşimi olarak adlandırmıştır. Anadolu'da Akhaemenid Dönem her ne kadar MÖ. 6. yüzyılın ortalarında başlamış olsa da, Seyitömer Höyük'te MÖ. 6. yüzyıla ait bir herhangi bir yerleşimle karşılaşılmamıştır. Mevcut buluntular Akhaemenid yerleşiminin erken 5. yüzyılda başladığını göstermektedir. Bu yerleşimin mimari açıdan MÖ. 5. yüzyıl ve 4. yüzyıl olmak üzere iki evreli olduğu anlaşılmıştır.

Akhaemenid Dönemin ikinci evresi olan MÖ. 4. yüzyıl yerleşimi, 5. yüzyıl yerleşimine nazaran daha iyi korunmuş durumdadır. MÖ. 4. yüzyıl yerleşiminde, MÖ. 5. yüzyıl yerleşimi ile aynı karakterdeki evler, silolar ve teras duvarlarıyla karşılaşılmaktadır.

Bu iki evre arasında herhangi bir kültürel farklılık yoktur. İki evrenin mimari özellikleri aynıdır. Evler kare ya da dikdörtgen planlı olup, genellikle tek odalıdır. Fakat iki üç odalı örnekler de vardır. Evlerin inşasında kullanılan yapı malzemeleri; moloz taşlar, bölgede yoğun olarak bulunan sarı renkli killi toprak ve ahşaptır. Ele geçen çok sayıdaki pişmiş toprak çatı kiremitleri üst yapı hakkında bilgi vermektedir. Duvarlarda ahşap dikme yerleri tespit edilmiştir. Duvarların korunan kısımları genellikle tek yüzlü olması nedeniyle, bu dönem'de yapıların alt kısımlarının arazi eğimine uygun olarak, toprağa gömülü inşa edildiğini söylemek mümkündür. Evlerin içinde genellikle bir ocak ve bölmeler bulunmaktadır.[92]

Akhaemenid Dönem siloları yuvarlak planlı olup, çapları 2.00 ile 4.50 m arasında değişmektedir. Duvarları moloz taşlarla örülen siloların iç yüzler ve tabanları kille sıvanmıştır.

[92] A. N. Bilgen-G. Coşkun- Z. Bilgen, 2010, s. 344.

4.3.1. B Evresi

Akhaemenid Dönemin B evresinde yerleşim yaklaşık olarak 5150 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (Lev. XIX- Plan 1). Bu tabakaya ait en dikkat çekici mimari kalıntılar ise höyüğün kuzey yamacında yer alan iki merdivendir. Kuzey yamaçta yer alan ilk merdiven höyüğün en alt noktasından başlamakta ve üst platforma kadar kesintisiz olarak, düz bir şekilde devam etmektedir. Merdivenin genişliği 2.10- 2.40 m arasında değişmektedir. Merdivenin höyüğün üstünde bittiği noktada *in- situ* durumda bir söve taşının bulunması, burada tek kanatlı bir kapının olduğunu kanıtlamaktadır.

Kuzeydoğuda yer alan ikinci merdiven ise, yamacın alt kısmından kıvrımlar yaparak yükselir. Merdivenin genişliği ise 1.00-1.20 m arasında değişmektedir.

Bugüne kadar bu tabakaya ait toplam 13 konut açığa çıkarılmıştır. Evler kare, dikdörtgen ya da yamuk planlı olup, genellikle tek odadan oluşmaktadır. Fakat höyüğün kuzeydoğusunda yer alan üç odalı bir ev, birden fazla odalı evlerin de var olduğuna işaret etmektedir.

Yamaçlarda açığa çıkarılan teras duvarları ise höyüğün kullanım yüzeyinin genişletilmesine yönelik olarak inşa edilmiştir. Bu tabaka ile ilgili olarak şu ana kadar, kuzey ve batı yamaçta olmak üzere toplam iki teras duvarı açığa çıkarılmıştır. Bunlar yamaçların teraslama sistemi ile düzenlendiğini ve bu terasların üzerine yapılar inşa edildiğini göstermektedir.

Bir diğer mimari buluntu grubunu oluşturan silolar ise henüz dört örnekle temsil edilmektedir.[93]

Akhaemenid dönemin B evresinde ise höyüğün güney yamacında bulunan kare planlı 1 no'lu mekân, iç donanım açısından zengin veriler sağlaması sebebiyle incelenmek üzere seçilmiştir.

4.3.1.1. 1 No'lu Mekân

Mekânın iç ölçüleri 6.65 x 6.90 m olup, kuzey duvarı güney duvarından 0.65 m uzundur. Mekânın giriş kısmı korunmamıştır (Lev. XX- Res. 1- Plan 1) .

[93] G. Coşkun'un izniyle, "Seyitömer Höyük Akhaemenid Dönem Mimari Kalıntıları" ilgili henüz yayınlanmamış makale çalışmasından yararlanılmıştır.

Taban, Temel ve Duvarlar:

Mekân duvarları tek yüzlü olarak yapılmış olup, iç yüzleri düzgündür. Mekânın kuzeybatı duvarında ahşap dikme yerleri bulunmaktadır. Güneydoğu ve kuzeydoğuda bulunan duvarlar, diğerlerine göre daha iyi korunmuş olup, ortalama 1.00 m, kalınlık ise 0.60 m'dir. Kuzeybatı duvarına bitişik, taban seviyesinden 0.25 m yüksekte yapılmış 1.20 x 0.80 m ölçülerinde taş taban döşemesi mevcuttur. Tabanın geri kalan kısmı ise sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

Üst Örtü:

Bu tabakada bol miktarda çatı kiremidi ele geçmesi çatıların kiremit kaplı olduğunu göstermektedir. Akhaemenid dönem yapılarına ait çatı kiremitleri arasında stroter ve kalipterler ele geçmiş ancak mahya kiremidine rastlanılmamıştır. Bu durum tek eğimli çatı kullanıldığını akla getirmektedir. Aynı zamanda mekân içlerinde açığa çıkarılan ahşap dikme deliklerinin genellikle duvara bitişik olduğu görülmektedir ve bu tek eğimli çatı düşüncesini desteklemektedir. Ayrıca Akhaemenid Dönem tabakalarında antefiksli stroterler ele geçmiştir. Antefikslerin varlığı, Akhaemenid Dönem yapıları için 40-45 derecelik yüksek çatı eğiminin geçerli olduğunu düşündürmektedir. Bu dönem yapılarının arka duvarları da kalkan duvarı olarak diğer duvarlardan daha yüksek yapılmış olmalıdır.[94]

İç Donanım:

Yapının içinde bir ocak ve iki bölme bulunmaktadır. Ocak ve bölmeler, plaka taşların dikey yerleştirilmesiyle yapılmışlardır. Mekânın kuzeydoğu duvarına bitişik 1.25 x 0.65 m ölçülerinde ve yarım daire şeklinde olan bölmenin içi yassı taşlarla döşenmiştir. Bölmenin güneyinde, kuzeydoğu duvara 1.30 m uzaklıkta 0.83 x 0.55 m ölçülerindedir. Ağız kısmı güneybatıya bakan bir ocağın tabanı ise seramik parçaların üzerlerinin sarı kille sıkıştırılmasıyla yapılmıştır. Ocağın 0.50 m güneydoğusunda yer alan 107 x 0.77 m ölçülerindeki bölme ve dikdörtgen biçimli olup, iç kısmında 0.57 x 0.65 m ölçülerinde kilden yapılmış bir hazne vardır. Bölmenin 0.25 m güneydoğusunda ve onun 0.63 m kuzeydoğusunda iki adet, kuzeybatı duvarına ortalama 1.40 m uzaklıkta ve aralarında 1.75 m mesafe olan iki adet olmak üzere mekânın içinde dört adet ahşap

[94] F. Ç. Özcan, 2010, **Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri**, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

dikme deliği bulunmaktadır. Mekânın güneybatı duvarına 0.38 m uzaklıkta dikme deliği yakınında bir adet çöp çukuru yer almaktadır.

Kullanım Amacı:

Höyüğün güneyinde yer alan 1 no'lu mekânın, içinde birden fazla bölme ve ocak yer alması sebebiyle konut olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu evreye ait diğer mekânlar ise höyüğün kuzeyinde bulunmaktadır.

4.3.2. A Evresi

Yerleşim yaklaşık 2700 m² lik bir alana yayılmıştır. Bu yüzyılda höyüğün üst düzlüğünü çevreleyen bir sur duvarı inşa edilmiştir (Lev. XXI- Plan 1).

Sur duvarı 2.00 ile 3.00 m arasında değişen kalınlığa sahiptir ve dört kule ile destelenmiştir. Sur duvarının her iki cephesi kabaca şekillendirilmiş büyük blok taşlarla örülüp, iç ve dış yüzü oluşturan blokların araları moloz taş ve toprakla doldurulmuştur. Sur duvarının batısında yer alan giriş, Hellenistik Dönem'de kapatılarak iptal edilmiştir. Girişin dış ve iç kısmında birer duvar ile örülmüş, bunların arası moloz taş ve toprakla doldurularak taban seviyesi yükseltilmiş ve burası bir mekân olarak kullanılmıştır.

Sur duvarı MÖ. 5. yüzyıla tarihli evlerin üzerini örtmüş durumdadır. Duvarın yapımı esnasında, kuzey yamaçlardaki MÖ. 5. yüzyıla ait merdiven iç kısmına, önce büyük ebatlı taşlarla bir duvar örülmüş ve bunun arkası taş ve toprak dolgu ile doldurulmuştur. Böylece sur duvarının yapılacağı düzlem elde edilmiştir. Kısacası surun yapılması ile merdiven kapatılarak, işlevine son verilmiştir.

Kulelerden en iyi korunmuş olanı güneyde yer almaktadır. 7.50 x 9.50 m ebatlarındaki dikdörtgen planlı kulenin dış duvarları 1.30 m kalınlıkta olup, kabaca şekillendirilmiş iri blok taşlarla örülmüştür. Kulelerin içi ise küçük moloz taşlar ve toprakla doldurulmuş ve bunların üzerine taş döşeme yapılmıştır.

MÖ. 5. yüzyılda olduğu gibi 4. yüzyılda da yamaçlara teras duvarı inşa edildiği görülmektedir. Bu yüzyılda höyüğün batı ve güney yamaçları boyunca uzanan teras duvarı inşa edilmiştir ve teras- sur işleviyle kullanılmış olmalıdır.

Bugüne kadar yapılan kazılar sonucunda bu tabakaya ait toplam on iki adet ev ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu evler höyüğün üst platformunda yer almaktadır.

Bu tabakadan ele geçen bol sayıdaki pişmiş toprak stroter ve kalipterler, yapıların üzerlerinin çatı kiremidi ile kapatıldığını göstermektedir.[95]

A evresinde ortaya çıkarılan yapılar arasında plan ve iç donanım açısından evreyi temsil eden en iyi örnek olması sebebiyle 10 no'lu mekân incelenmek üzere seçilmiştir.

4.3.2.1. 10 No'lu Mekân

Mekân höyüğün merkezinde yer almakta olup, iç ölçüleri 6.70 x 4.05 m ölçülerinde ve dikdörtgen planlıdır. Mekânın girişi kuzeybatıda ve giriş kapısını devam eden karşılıklı 3.00 m duvar bulunmaktadır (Lev. XXII- Res. 1- Plan 1).

Taban- Temel ve Duvarlar:

Mekânın kuzey, batı ve güney duvarları tek yüzlü, batıdaki duvar ise çift yüzlü olarak yapılmıştır. Mekânın duvarlarında ahşap dikme yerleri korunmuştur. Doğu ve kuzey duvarlarında birer, güney duvarında sekiz, batı duvarında ise dört adet ahşap dikme yeri bulunmaktadır. Mekânın doğu duvarının bir kısmı balıksırtı tekniğinde örülmüştür. Duvarların korunan yüksekliği ortalama 1.25 m'dir. Duvar kalınlığı ise ortalama 0.40 m'dir. Tabanı sıkıştırılmış topraktan oluşturulmuştur.

Üst Örtü:

Tabakada bulunan çok sayıda çatı kiremidi üst örtü hakkında fikir vermektedir. Duvarlarında yer alan ahşap dikme deliklerinden de kiremitleri taşımak için bir iskelet oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

İç Donanım:

Mekânın batı duvarına, 1.10 x 0.90 m ölçülerinde, dikdörtgen ve kille sıvanmış bir ocak bulunmaktadır. Mekânın güney duvarına bitişik olarak yapılmış 1.20 x 0.90 m ölçülerinde etrafı küçük boyutlu taşlarla yarım daire şeklinde örülmüş, içinde ise

[95]G. Coşkun'un izniyle, "Seyitömer Höyük Akhaemenid Dönem Mimari Kalıntıları" ilgili henüz yayınlanmamış makale çalışmasından yararlanılmıştır.

dairesel şekilde kilden yapılmış hazne olan bir bölme bulunmaktadır. Bölmelerin tahıl benzeri malzemeleri depolamak için kullanıldığını düşünmektedir.

Kullanım Amacı:

Mekânın içinde bir ocak ve bölme bulunmasından dolayı konut olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

4.4. HELLENİSTİK ÇAĞ

Hellenistik Dönem yerleşimi höyüğün üst düzlüğü ve yamaçlarına yayılmış olup, ulaşılan 2 m derinliğe kadar bu dönemle ilgili buluntularla karşılaşıldı. Yapılaşmanın iki ayrı evre içinde olduğu dikkati çekmektedir. Yapılaşma höyük topoğrafyası doğrultusunda güneybatıdan kuzeydoğuya doğru daralmaktadır[96] (Lev. XXIII- Plan 1).

Kazı alanından çıkarılan kayaçların önemli bir kısmı jeolojik olarak bölge kayaçlarını temsil eder. Yerli kalker blok taşların yanı sıra şekilsiz taşlar ayrıca bölgede bol miktarda bulunan marnın da kullanılmış olması da oldukça doğaldır.[97]

Hellenistik Dönem yerleşimi, yeniden kullanıldığı için ayrı bir evre olarak belirlendi. Alt evre duvarlarının sağlam alt kısımları temel olarak yeniden kullanılmış ve bu duvarlar üstüne düzgün sıralı, alt duvardan farklı olarak balıksırtı örgü tekniğinde duvarlar yapılmıştır. Eski odalar yeniden kullanılmış, eski girişler kapatılarak yenileri açılmış, ayrıca odalarda kullanılmayan eski duvarların yerine yeni yapılan duvarlarla yeni mekânlar elde edilmiştir.[98]

Yerleşim bir sur duvarıyla çevrelenmiştir. 4. yüzyılda höyüğün üst platformunu çevreleyen bir sur duvarı inşa edilmiştir. 2.00 ile 3.00 m arasında değişen kalınlığa sahip olan sur duvarı dört adet kule ile desteklenmiştir.[99] Sur ve kuleler Hellenistik Dönem'de de kullanılmaya devam etmiştir. Ancak höyüğün kuzeyinde yer alan ve Akhaemenid Dönem'e ait olan merdiven Helenistik Dönem'de duvar örülerek kapatılmıştır.

---

[96] A. Topbaş, 1993, s. 3.
[97] N. Aydın, 1990, s. 192.
[98] A. Topbaş, 1992, s. 3.
[99] A. N. Bilgen-G. Coşkun- Z. Bilgen, 2010, s. 344.

Yapılaşma höyüğün üst düzleminde görülmekle beraber, diğer yapı katlarında olduğu gibi yamaçlarda da olmalıdır, ancak Hellenistik Dönem höyüğün üst tabakası olduğu için aktığı ya da kaydığı düşünülmektedir.

Mekân duvarları güneybatı- kuzeydoğu doğrultusundadır. Yapıların gruplar halinde inşa edildiği görülmektedir. Bu yapı grupları arasında geçişi sağlayacak sokak olarak düşünebileceğimiz boşluklar bırakılmıştır.

Mekânlar kare veya dikdörtgen planlı olarak tasarlanmıştır. Bu evre yapıları yan yana odalar biçiminde olup, gruplar içinde birbiriyle bağlantılı ve geçişlidir. Mekânların ev olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bir yapı kompleksinin içinde depo olarak kullanıldığı tespit edilen bir oda yer almaktadır. Ayrıca orta avlusu bulunan bir örnekte mevcuttur. Mekân duvarlarının genişliği 0.40 m ila 0.90 m arasında değişmekte, korunan yükseklikleri ise 1.30 m'yi bulan örnekler yer almaktadır. Korunan yükseklik yeterli olmadığı için pencere açıklıklarıyla ilgili bir bulguya da rastlanılmamıştır. Kapı girişlerinin yönünde herhangi bir birlik görülmemekle beraber batı ve güney ağırlıklı olarak tercih edilmiştir.

Yapı grupları arasındaki boş alanlarda çok sayıda çukur tespit edilmiştir. Bu çukurların büyük bir çoğunluğu çöp çukurudur. Az sayıda içinde yanmış buğday kalıntılarının bulunduğu silolar da belirlenmiştir.[100]

Oda tabanlarının birkaç kez kullanıldığı, üst üste yapılmış sıkıştırılmış topraktan yapılmış olduğu anlaşılmakla beraber, mekânların içlerinde genellikle bir duvara bitişik olarak yapılmış, uzunlukları mekânla orantılı, genişlikleri ise yaklaşık 2.00 m olan yassı taşlardan oluşturulmuş taban döşeme sistemi mevcuttur.

Özellikle 1989 – 1993 ve 2006 yılı buluntuları arasında çok sayıda stroter ve kalypter ele geçmiştir. Bu bulgular sayesinde üst örtünün çatı kiremitleri kullanılarak oluşturulduğunu anlamaktayız.

Odalar içindeki kerpiçle çevrelenmiş ocaklar ya duvar ortalarında ya da köşelerdedir. Ayrıca oda ortalarında taşlarla çevrili ocakların olduğu da belirlenmiştir. Yuvarlak ya da kare planlıdırlar. Mekân duvarına bitişik örnekler ise yarım daire planlıdır. Bir örnekle temsil edilen seramik fırını bulunmaktadır. Bu ocaklar yuvarlak

[100] A. N. Bilgen, 2008, s. 73.

planlı, taşlarla örülmüş ve taşların arası sıvayla doldurulmuştur. Ağız kısmı güneye bakmaktadır ve yassı taşların dikey yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Tabanı sıkıştırılmış topraktır.

4.4.1. A ve B Evresi

Çevresi güçlü koruma duvarlarıyla çevrelenmiş yerleşimde kare ve dikdörtgen planlı, çok odalı avlulu evler bulunmaktadır.[101] A ve B evresinde değişikliklerle kullanılan 1 no'lu mekân incelenmek üzere seçilmiştir.

4.4.1.1. 1 No'lu Mekân

İki kullanım evresi olduğu tespit edilen yapının erken evresindeki duvarlarının sağlam alt kısımları temel olarak yeniden kullanılmış ve bu duvarlar üstüne düzgün sıralı, alt duvardan farklı olarak balıksırtı örgü tekniğinde duvarlar yapılmıştır. Duvarlar ortak değilse, yalnız oda yüzleri düzgün olup,, arka yüzleri düzgün değildir. Düzgün olmayışının nedeni odanın zemininin yüzeyden aşağıda yapılmak üzere kazılmasıdır. Ortak olanlarınsa her iki yüzü düzgündür. Bu evrede eski odalar yeniden kullanılmış, eski girişler kapatılarak yenileri açılmış, ayrıca odalarda kullanılmayan eski duvarların yerine yeni yapılan duvarlarla yeni mekânlar elde edilmiştir.[102] Geç Hellenistik Dönem'de, biri merkezde ve avlulu olmak üzere 16 mekân yer almaktadır.

En iyi korunan ev höyüğün merkezindeki 1 no'lu evdir. 1 no'lu ev 20.00 m uzunluğunda, 12.00-16.00 m genişliğinde olup, üç odaya ve büyük bir avluya sahiptir. Duvarları yaklaşık 0.80 m kalınlıkta ve 1.50 m yüksekliğe kadar korunmuştur. 1 no'lu evin ortasında büyük bir avlu, bu avlunun kuzey doğusunda 1 no'lu oda, güneyinde ise 2 ve 3 no'lu odalar bulunmaktadır[103]. (Lev. XXIV- Res. 1 – Plan 1) 1 no'lu yapı, II. A geç evresinde de ana planı değiştirilmeden bazı ilavelerle tekrar kullanılmıştır[104]. II. B evresinde 1 no'lu ev olarak tanımlanan yapı bu evrede de kullanılmış ve II. A evresinde 1 no'lu ev olarak adlandırılmıştır. II. B evresinin 1 no'lu evinin güneyindeki 2 ve 3

[101] A. N. Bilgen, 2008, s. 73.
[102] A. Topbaş, 1993, s. 3.
[103] a.g.e. s.73.
[104] A. N. Bilgen, 2008, s. 74.

no'lu odalar, II. A evresinde avluya açılan kapı kapatılarak yapılar birbirinden ayrılmıştır. Böylece ana yapı bölünerek küçültülmüş ve birbirinden bağımsız üç ayrı yapı haline dönüştürülmüştür. Ayrıca, 1 no'lu evin avlusu bölünerek üç ayrı oda haline getirilmiş, bu alanın hemen batısına da dikdörtgen planlı başka bir avlu ilave edilmiştir.

Taban- Temel ve Duvarlar:

Avlu, 10.30 x 9.70 ve 12.30 m ölçülerinde yaklaşık kare planlı olup,, girişi batıda ve 1.45 m'dir. Duvar kalınlığı ortalama 0.80 m'dir. Kuzey ve batı duvarlarının içleri düzgün örülmüş olup, dışarı bakan tarafları ise düzensizdir. Avlunun batı kenarı boyunca 2.00 m genişliğinde taban döşeme taşları ile kaplandığı kalan yerlerin ise sıkıştırılmış topraktan oluşturulduğu anlaşılmıştır.

1 no'lu oda 4.00 x 4.00 m ölçülerinde olup, duvarların korunan yüksekliği 1.00 m bulmaktadır. Kapı girişi 1.00 m genişliğindedir. 1 no'lu odanın tabanı sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Odanın duvarları gibi temeli de taştan yapılmıştır. Taşların arası kille doldurulmuştur. Batı duvarı ana odaya bitişik olarak yapılmıştır. Girişi ise güneyde bulunmaktadır.

2 no'lu oda 4.70 x 6.00 m ölçülerindedir. Bu odanın kapısı korunmamıştır. Güney duvarı hariç diğer bütün duvarları 1 metrenin üzerindedir. Bu nedenle odaya girişin güneyden olduğu düşünülmektedir[105]. Tabanı sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

3 no'lu oda yaklaşık 5.00 x 6.50 m ölçülerinde olup, tabanı yassı taş levhalarla kaplıdır. Taş levhalar odanın sadece batı kenarı boyunca, 1.25 x 3.40 m ölçülerinde korunmuştur. Bu odanın iki kapısı bulunmaktadır. Bunlardan biri 1.50 m genişlikte olup, kuzey yönündeki büyük avluya açılmaktadır. Bu kapı daha sonraki II. A evresinde örülerek iptal edilmiştir. Diğer kapı ise 1.00 m genişliktedir ve güneye açılmaktadır.[106]

[105] A. N. Bilgen, 2008, s. 73.
[106] A.g.e s.74.

Üst Örtü:

Avlunun doğu kenarındaki alanda kuzey-güney uzantılı bölmede çok sayıdaki ahşap dikme yerleri ve bunların içinde ahşap kalıntıları tespit edilmiştir. Avlunun en azından bu bölgesinin üstünün kapalı olduğu söylenebilir.[107]

Hellenistik Dönem yapılarına ait çatı kiremitleri arasında mahya kiremidi saptanamamıştır. Bu durum höyüğün Hellenistik Dönem yapılarının da tek eğimli çatılarla örülmüş olabileceğini göstermektedir. Hellenistik Dönem tabakalarında antefiksli sroterler ele geçmiştir. Bu veriler ışığında yapının çatı örtüsünün avlu yönünde tek eğime sahip olduğunu ve eğim derecesinin 40-45 derece civarında olduğunu düşünülmektedir. Evin odalarının arka duvarları ise kalkan duvarı olarak diğer duvarlardan daha yüksek yapılmış olmalıdır.[108]

İç Donanım:

1 no'lu odanın tabanında küp çukurları bulunmuştur.[109]

Kullanım Amacı:

1 no'lu evin höyüğün merkezinde yer alması, avlulu ve çok odalı bir mekân olması sebebiyle bir bey ya da yöneticiye ait olduğu düşünülmektedir.

[107] a.g.e. s. 73.
[108] F.Ç. Özcan, 2010.
[109] A. N. Bilgen, 2007, s. 323.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Seyitömer Höyüğünde bulunan beş tabakanın değerlendirilmesi sonucunda dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Mimaride yapı malzemesi olarak çoğunlukla taş olmak üzere kerpiç ve ahşap kullanılmıştır.

ETÇ'ndan Hellenistik Döneme kadar ortaya çıkarılan mekân, sur ve teras duvarlarında taş temel üzerine yine taş kullanılarak duvarlar yükseltilmiştir. Mimaride kullanılan taşların yakın çevredeki kaynaklardan elde edilmiş olduğu tespit edilmiştir. Ancak sınırlı sayıdaki örneklere dayanarak, özellikle Erken ve Orta Tunç Çağlarında bazı mekânların üst kısımlarının kerpiçle yükseltilmiş olduğu anlaşılmıştır. Kerpiç malzemenin Hellenistik ve Akhaemenid Dönem'de, ETÇ ve OTÇ'larına oranla daha az miktarda kullanılmış olduğu tespit edilmiştir.

OTÇ sur ve teras duvarlarında kullanılan taşlar genellikle orta büyüklükte olup, belirgin bir özellik göstermemektedir. Fakat Akhaemenid dönem'de, sur ve kulelerin, oldukça büyük boyutlu (ortalama 1.00x0.50 m) kireçtaşı bloklarından inşa edilmiş olduğu görülmektedir. ETÇ ve OTÇ'nda mekân duvarları genellikle kireçtaşı ve kumtaşından inşa edilmiştir. Taşlar küçük boyutlu ve yassı dikdörtgen biçimlidir. Hellenistik ve Akhaemenid Dönemlerde ortaya çıkarılan mekânlarda ise farklı cins taşlar kullanılmış olup, daha büyük boyutlu ve çoğunlukla şekilsizdir. Duvarların moloz taş duvar tekniğinde örüldüğü görülür. Akhaemenid ve Hellenistik Dönem'de ise bazı mekânların duvarlarında balıksırtı duvar tekniği kullanılmıştır. Ancak duvarın tamamının balıksırtı tekniğinde örüldüğüne rastlanılmamıştır. Yapılarda ortak duvar kullanımı yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır ve duvarların her iki yüzü de düzgündür. Duvarların iç yüzleri, taşların düzgün yüzeyleri dışa gelecek şekilde muntazam örülmüş olup, dış kısımları gelişi güzel bırakılmıştır. Duvarların iç yüzeyleri daima sıvalıdır. Duvarlarda bağlayıcı malzeme olarak kilin kullanıldığı görülür. Duvarları ve çatıyı desteklemek amacıyla duvar ve mekân içlerinde ahşap dikmeler kullanılmıştır. Bu dikmeler mekânların iç kısımlarında yer alır. Ahşap dikmeler duvarlarda boşluklar bırakılarak yerleştirilmiştir. Bu tip dikmelere ETÇ'ndan itibaren rastlanır.

ETÇ tabakasının kazısı devam ettiği için henüz yerleşimin nasıl bir sur duvarı ile çevrelendiği bilinmemekle birlikte, yerleşimin planlanarak kurulduğu

anlaşılmaktadır. Höyüğün merkezinde dinsel işlevli bağımsız bir megaron yapısı yer alır. Megaronun etrafı ortak duvarlı, dikdörtgen planlı bitişik mekânlarla çevrelenmiştir. Bu mekânların giriş kısımları genellikle megaronun bulunduğu meydana bakar. Bu mekânlar konut ve atölye olarak kullanılmış olup, atölyelerin genellikle batı kesimde yoğunlaştığı görülür. Mekânların tabanları sıkıştırılmış topraktan yapılmış; içlerinde ise kilden çift kutsal boynuzlu yarım daire biçimli ocaklar yer alır. Ayrıca, mekânlar içinde sıvalı sekiler, bölmeler ve fırınlar da bulunmaktadır. Şiddetli bir yangınla son bulan ETÇ'nın hemen üzerinde OTÇ yerleşimi yer alır.

OTÇ'de, ETÇ'de de olduğu gibi düzenli bir plan uygulanmamıştır. Henüz bir tahkimat duvarına rastlanılmamakla birlikte, yerleşimin bir sur duvarı ile çevrelenmiş olduğu tahmin edilmektedir. Güney ve batı yamaçlarda, kaymayı önlemek amacıyla, yerleşimin teras duvarları ile desteklenmiş olduğu anlaşılır. OTÇ'da evreler arasında mimari açıdan bir farklılık görülmez. Yıkılan binalar ya onarılarak ya da yeniden inşa edilerek kullanıma devam etmiştir. Mekânlar genellikle gruplar halinde inşa edilmiş olup, bağımsız yapılara da rastlanır. Mekânlar arasında boş alanlar bırakılmıştır. Mekânların hemen hemen hepsi kare veya dikdörtgen planlı olup, konut ve atölye olarak kullanılmıştır. Tek örnekle temsil edilen dairesel planlı yapının ise işlevi anlaşılamamıştır. Mekânlar tek odalı olduğu gibi birden fazla odalara da sahiptir. Çok odalı mekânlarda bir büyük ana oda ve uzun dar bir oda dikkat çeker. Ana oda daima sıkıştırılmış toprak tabanlıdır. Buna karşın uzun dar odaların bazılarında taş döşeme rastlanır. Mekân içlerinde ETÇ'da olduğu gibi sıvalı sekiler, bölmeler, ocaklar ve fırınlar; mekân dışlarında silolar ve fırınlar bulunmaktadır. Sekiler genellikle mekânın iki duvarında, bazen bir veya dört duvarında da görülür. Bu sekiler ortalama olarak 0.35 m genişliğinde ve yüksekliğinde olup, işlevini kesin olarak belirleyebilecek herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Ayrıca, ortalama 1.00 x 0.60 m ölçülere 0.60-0.70 m yüksekliğe sahip öğütme amaçlı tezgâhlara de rastlanır. Bu tezgâhlar üzerinde öğütme taşları ve öğütülen tahılın aktarıldığı bir bölme yer alır. Bu bölmelerin bazılarında çömlek bulunur. Mekân içinde genellikle bir öğütme tezgâhı yer alır. Fakat iki öğütme tezgâhının bulunduğu örneklere enderde olsa rastlanır. Kuru gıdaların depolandığı bölmeler kil ve taştan yapılmıştır. Bu bölmeler köşeli, daire ve çeyrek daire biçimlidir. Çeyrek daire biçimli bölmeler mekânların köşelerine yapılmış olup, küçük taşlarla örülmüştür. Daire biçimli bölmeler sadece yassı taşlardan yapılırken, köşeliler hem kil

hem de yassı taşlardan oluşturulmuştur. Bu bölmelerin bazılarında kaplar bulunmuştur. Silolar, mekân dışlarında yer almaktadır. Bu siloların daha çok topluluğun ortak kullanımına yönelik olarak yapıldığına işaret etmektedir. Bu dönem'de seki, bölme, silo gibi donanımlar ETÇ'na oranla çok daha yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, ocak ve fırın tipleri de ETÇ'dan farklı özellikler göstermektedir. ETÇ'da etrafı taşlarla örülmüş dairesel fırınlar ve çift kutsal boynuzlu ocaklar yer alırken, OTÇ'da basit ve atnalı biçimli ocaklar ile dairesel fırınlar görülür. ETÇ'da görülmeyen bir başka özellik ise mekân tabanlarının bir bölümünün yassı taşlarla döşenmesidir. Bir diğer fark ise giriş yönlerinde bir birliğin olmamasıdır. Yerleşimde saray, tapınak gibi anıtsal yapılara rastlanılmaz. Buna karşın en geç evresinde, yerleşimin merkezinde diğerlerinden daha büyük ve bağımsız bir yapının varlığı, bir beyin konutu olabileceğini düşündürmektedir.

Akhaemenid Dönem'de de yerleşim düzenli bir plan göstermemektedir. Etrafı sur ve kulelerle çevrelenmiş olan yerleşimde höyüğün kuzeyinde ve kuzeydoğusunda iki merdiven açığa çıkarılmıştır. Evler kare ya da dikdörtgen planlıdır. Birbirinden bağımsız olarak inşa edilen yapılar tek, iki ya da üç odalıdır. Bir önceki yerleşimde olduğu gibi mekân içlerinde kare ya da dikdörtgen biçimli ocaklar, bölmeler, mekân dışlarında ise silolar bulunmaktadır. Bu dönem'de de OTÇ'de olduğu gibi taban döşeme taşları kullanılmıştır.

Hellenistik Dönem'de ise Akhaemenid Dönem'de inşa edilen sur ve kuleler kullanılmaya devam edilmiştir. Mekânlar kare ya da dikdörtgen planlı, tek veya çok odalıdır. Yapılar ortak duvarlı olup, gruplar halinde inşa edilmiştir. Önceki yerleşimlerde olduğu gibi yapı ve yapı gruplarının arasında geçiş alanları bırakılmıştır. Ancak bu özellik planlı bir yerleşimin var olduğunu göstermemektedir. Yapıların büyük bir çoğunluğu konut olarak kullanılmıştır. Ayrıca depo olarak kullanılan oda ve mekânlara da rastlanır. Mekânlarda taş döşemelerin kullanımı devam etmiş, fakat mekân içi donanımlar azalmış olup, sadece basit ocaklara ve sınırlı sayıda dairesel planlı fırınlara rastlanılmaktadır.

Yerleşimin boyutu ve konut sayısı değerlendirildiğinde, ETÇ ve OTÇ'larında nüfusun, diğer dönemlere oranla daha yoğun olduğu anlaşılır. Özellikle ETÇ'da seramik atölyelerinin yoğun olması, bölgede önemli bir üretim merkezi olduğunu göstermektedir. Bu özelliğini OTÇ'da da devam ettirmiştir. Ancak, bu dönem'de saray,

tapınak gibi anıtsal nitelikli yapılara rastlanılmaması, yerleşimin gerçek anlamda bir kent niteliği taşımadığını göstermektedir. Dini obje olarak sadece idoller ve atnalı ocaklar mevcuttur. Dini bir yapının bulunmaması da ev içi bir uygulamanın var olduğunu göstermektedir. Akhaemenid Dönem'den itibaren yerleşimin boyutu küçülmüş ve konut sayısı da azalmıştır. Ayrıca, hem Akhaemenid hem de Hellenistik Dönem'de atölyelere de rastlanılmaması, yerleşimin bu dönemlerde bir üretim merkezi özelliğini yitirdiğini, ayrıca saray, tapınak gibi anıtsal mimari unsurlarına rastlanmaması, daha ziyade yerel mimari özellikli konut tipi yapıların yer alması bu dönemlerde yerleşimin bir taşra hüviyetine büründüğünü düşündürmektedir.

Höyükte anıtsal mimariye rastlanmaması, daha ziyade konut tipi yapıların var olması, yerleşimin bu dönemlerde höyüğün ETÇ ve OTÇ'larından daha farklı bir rol üstlendiğine işaret etmektedir. Seyitömer Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik Dönem'lerde yerleşim görmesi, Anadolu'nun batısı ve doğusu arasındaki bağlantı noktası üzerinde yer almasından kaynaklanan, stratejik bir öneme sahip olduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

ACAR, Erhan, (1999), **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme**, Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi, İstanbul.

ATEŞLİER, Suat, (1999), "Daskyleıon Buluntuları Işığında Batı Anadolu'da Akhaemenid Dönem Mimarisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** İzmir.

ATİK, Neşe, (1996), "Aizanoi; Orta Anadolu'da Bir Çanak Çömlek Merkezi" **Arkeoloji ve Sanat Dergisi 72**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, ss. 4-13.

AYDIN, Nurullah, (1990), ''Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı (1989)'', **I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 191-204, Ankara.

BIÇAKÇI, Erhan, (2006), "Tarih Öncesi Devirlerde Malzeme ve Mimarlık", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, ss. 19-60, İstanbul.

BİLGEN, A.Nejat, (2008), "Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı", **29. Uluslar Arası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı,** 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 321-332, Ankara.

BİLGEN, A.Nejat, (2009), "Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı", **30. Uluslar Arası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 71-88, Ankara.

BİLGEN, A.Nejat, Gökhan, COŞKUN, Zeynep, BİLGEN, (2010), ''Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı'', **31. Kazı Sonuçları Toplantısı** 1. Cilt, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 341-354.

CHAPUT, Ernest, (1941), **Phrygie, Exploration Archeologique, Tome 1, Geologie et Geopraphie Physique**, Paris.

ÇAKALGÖZ, Sema, (2000), "Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Mimarisi ve Buluntuları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** İzmir.

DARGA, A. Muhibe, (1985), **Hitit Mimarlığı I**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3221, İstanbul.

DARGA, A. Muhibe, (1992), **Hitit Sanatı**, Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, Sayı:56, İstanbul.

DARKOT, Besim ve Metin, TUNCEL, (1995), **Ege Bölgesi Coğrafyası**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

DEMİR, Ataman, (2006), "Anadolu'da Kent ve Konut", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, ss. 163-178, İstanbul.

DREW BEAR, Thomas, (1999), "Phrygian Votive Steles in the Museum of Anatolian Civilization" **XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı I. Cilt,** Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, ss. 391-401, Ankara.

DREW BEAR, Thomas, (2002), "Psidia Antiocheia ve Apollonia'sı, Kotiaeion ve Yanık Laodikeia'da Yapılan Araştırmalar" **19. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, ss. 133-138, Ankara.

DREW BEAR, Thomas, (2003), "Frigya ve Psidia'da Epigrafik Yüzey Araştırmaları" **20. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, ss. 77-82, Ankara.

DREW BEAR, Thomas, (2004), "Phrigia ve Psidia ve Lycanonia'da Epigrafi Yüzey Araştırmaları" **21. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** Kültür Bakanlığı Dösimm Basımevi, ss. 105-108, Ankara.

DREW BEAR, Thomas, (2005), "Phrigia ve Psidia'da Yeni Epigrafik Yüzey Araştırmalar" **22. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** Kültür Bakanlığı Dösimm Basımevi, ss. 213-218, Ankara.

DREW BEAR, Thomas, (2006), "Kütahya'da Yeni Kurulan Bir Müzenin Yazıtları" **23. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** Kültür Bakanlığı Dösimm Basımevi, ss. 35-40, Ankara.

EFE, Turan, (1990b) "1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı,** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 175-182, Ankara.

EFE, Turan, (1991), "1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 163-177, Ankara.

EFE, Turan, (1992a), "1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 561-583, Ankara.

EFE, Turan, (1992b), "1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **X. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 345-364, Ankara.

EFE, Turan, (1994b), "1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 571-592, Ankara.

EFE, Turan, (1997), "1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Cilt**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 215-292, Ankara.

EFE, Turan, (2003), "Batı Anadolu Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı" **Arkeoatlas** Sayı:2, ss. 94-129, İstanbul.

GENÇ, Salim, (1987), **Mineraller- Kayaçlar, Jeolojik Yapılar ve Saha Jeolojisi**, K.T.Ü Yayınları, Trabzon.

HASPELS, C.H. Emile, (1971), **The Highlands of Phiryga, Sites and Monuments**, Volume I, Princeton, New Jersey.

KÜÇÜKKAYA, A. Gülçin, (2000) **Taşların Bozulma Nedenleri ve Koruma Yöntemleri**, Birsen Yayınları, İstanbul.

NAUMANN, Rudolf, (1998), **Eski Anadolu Mimarlığı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZCAN, F. Çağım, (2010), "Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri", **Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kütahya.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2006), "Yeni Veriler Işığında Anadolu Mimarisinin Dünya Mimarisine Katkıları", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, ss. 145-162, İstanbul.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (1996), "Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler" **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, ss. 19-30, İstanbul.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2002a), "İlk Adımlar Paleolitik Çağ" **Arkeoatlas,** Sayı: 2, ss. 46-57.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2002b), "Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ" **Arkeoatlas,** Sayı: 2, ss. 66-83.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2002c), "Çanak Çömlekli Neolitik Çağ" **Arkeoatlas,** Sayı: 2, ss. 88-105.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2002d), "Köyden Kente Kalkolitik Çağ" **Arkeoatlas,** Sayı: 2, ss. 110-129.

ÖZDOĞAN, Mehmet, (2007), "Marmara Bölgesi Neolitik Çağ Kültürleri", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ss. 401-426, İstanbul.

ÖZDOĞAN, E. Aslı, (2007), "Çayönü", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ss. 57-98, İstanbul.

ÖZGÜÇ, Tahsin, (2005), **Kültepe Kaniş/Neşa**, YKY, İstanbul.

ÖZYİĞİT, Ömer, (1990a), "Batı Anadolu'da Antik Dönem Çatıları", **X. Türk Tarih Kurumu Kongresi I. Cilt**, ss. 304, Ankara.

ÖZYİĞİT, Ömer, (1990b), "Alaturka Kiremidin Oluşumu", **Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi V**, ss. 149-179, İstanbul.

RAMSEY, W.M., (1884), "**Sephulchral Coustoms in Ancient Phrigia**" JHS, ss. 242-262.

ROSENBERG, Michael, (2007), "Hallan Çemi", **Türkiye'de Neolitik Dönem**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, ss. 1-12, İstanbul.

SANER, Turgut, (2006), "Yunan ve Roma Dönemlerinde Malzeme ve Mimarlık", **Geçmişten Geleceğe Anadolu'da Malzeme ve Mimarlık**, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, ss. 61-77, İstanbul.

SEVİN, Veli, (2005), **Anadolu Arkeolojisi**, Der Yayınları, İstanbul.

SEVİN, Veli, (2003), **Eski Anadolu ve Trakya**, İletişim Yayınları, İstanbul.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2004), "Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar İlleri 2001 Yılı Yüzey Araştırması", **20. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ss.285-298, Ankara.

SÜR, Ayhan, Ö. SÜR ve H. YİĞİTBAŞIOĞLU, (2001), **Mineraller ve Kayaçlar**, Bilim Yayıncılık, Ankara.

SYMES, R.F., (2000), **Taşların Dünyası**, (Çev. Gürol Seyitoğlu), Tübitak yayınları, Ankara.

TAMER, Şükrü, İsmail, LAFCİOĞLU, Suat, ÇAVŞİ ve Hakan YAZICI, (2006), **Kütahya İl Çevre Durum Raporu**, Kütahya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayını, Kütahya.

TEKİN, Oğuz, (2007), "Satraplar Anadolu'su" **Arkeoatlas,** Sayı: 7, ss. 62-73, İstanbul.

TEXIER, Charles, (2002), **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi,** (Çev. Ali Suat), E.D.HV, Ankara.

TOPBAŞ, Ahmet, (1992), "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı**", II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 11-34, Ankara.

TOPBAŞ, Ahmet, (1993), "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", **III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, **s**s. 1-30, Ankara.

TOPBAŞ, Ahmet, (1994), "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı", **IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ss. 297-310, Ankara.

TÜRKTÜZÜN, Metin, (2002), "Kütahya İli, Merkez, Ağızören Köyü'ndeki Hitit Nekropolü Kurtarma Kazısı", **12. Müze Kurtarma Kazı Sonuçları**, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, ss. 241-250, Ankara.

TÜRKTÜZÜN, Metin, (1992), "Çavdarhisar (Aizonai) Roma Devri Nekropolü Kurtarma Kazısı", **II. Müze Kurtarma Kazı Sonuçları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss. 81-94, Ankara.

TÜRKTÜZÜN, Metin, (1993), "Çavdarhisar (Aizonai) Nekropolü Kurtarma Kazısı", **II. Müze Kurtarma Kazı Sonuçları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, ss. 151-166, Ankara.

UÇANKUŞ, Hasan Tahsin, (2002), "**Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia",** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

YAKAR, Jak, (2005), "**Anadolu'nun Etnoarkeolojisi**", Homer Kitabevi, İstanbul.

YANIK, Gürsel, (1997), "Seyitömer Kömür Havzası Killerinin Jeolojisi, Minerolojisi ve Seramik Endüstrisindeki Kullanım Olanakları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,** Kütahya.

EKLER

EK 1: LEVHALAR

LEVHA I

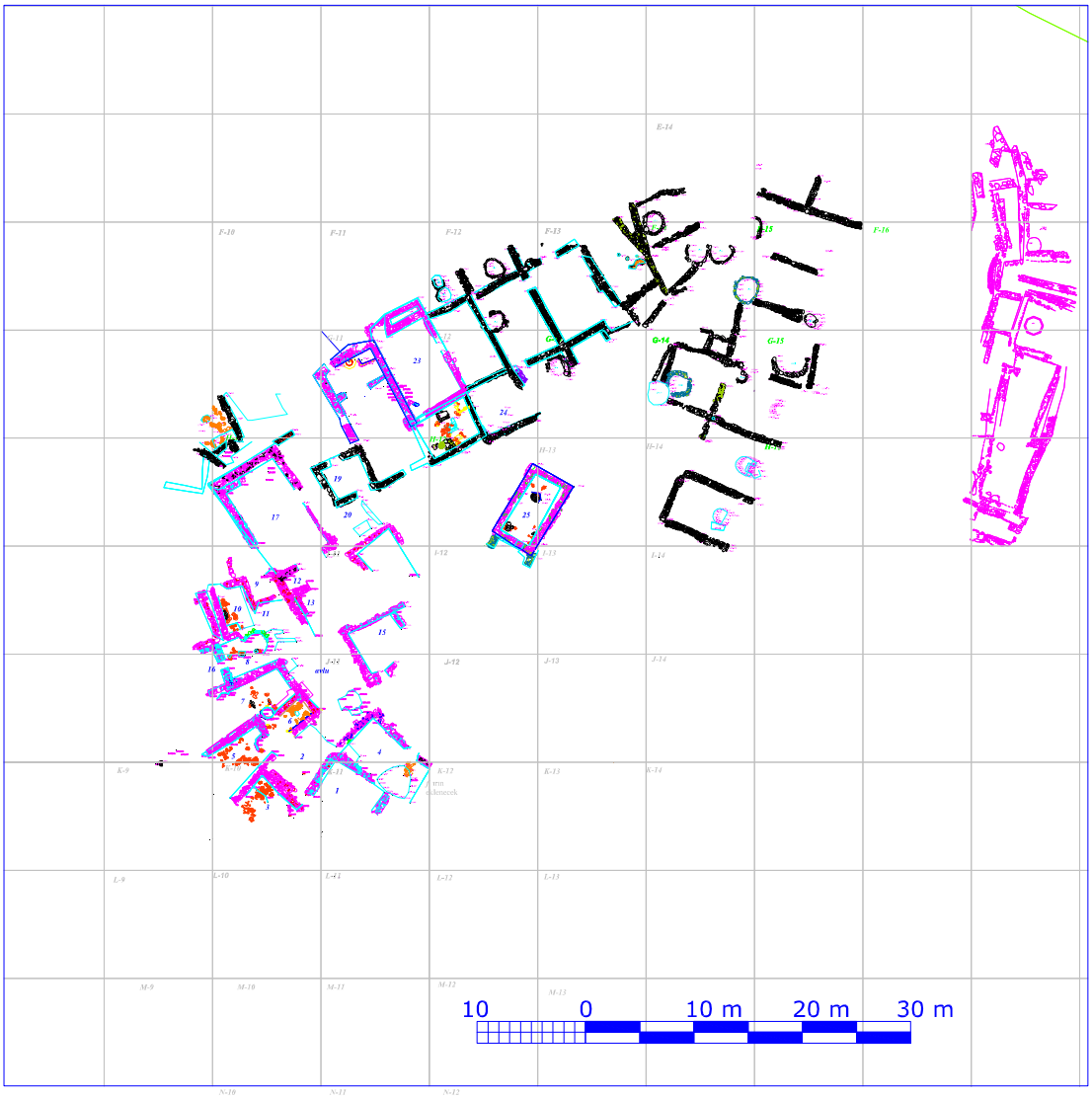

Res. 1

Res. 2

LEV. II

Plan 1

LEV. III

Res. 1

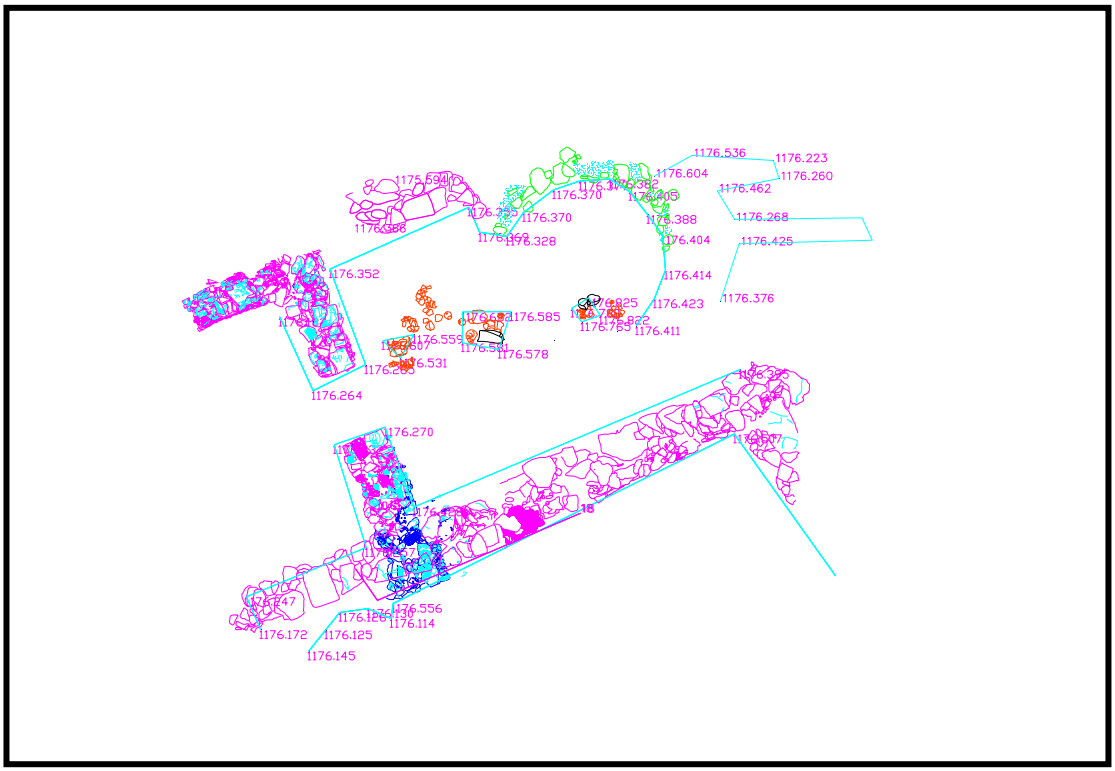
Res. 2

Res. 3

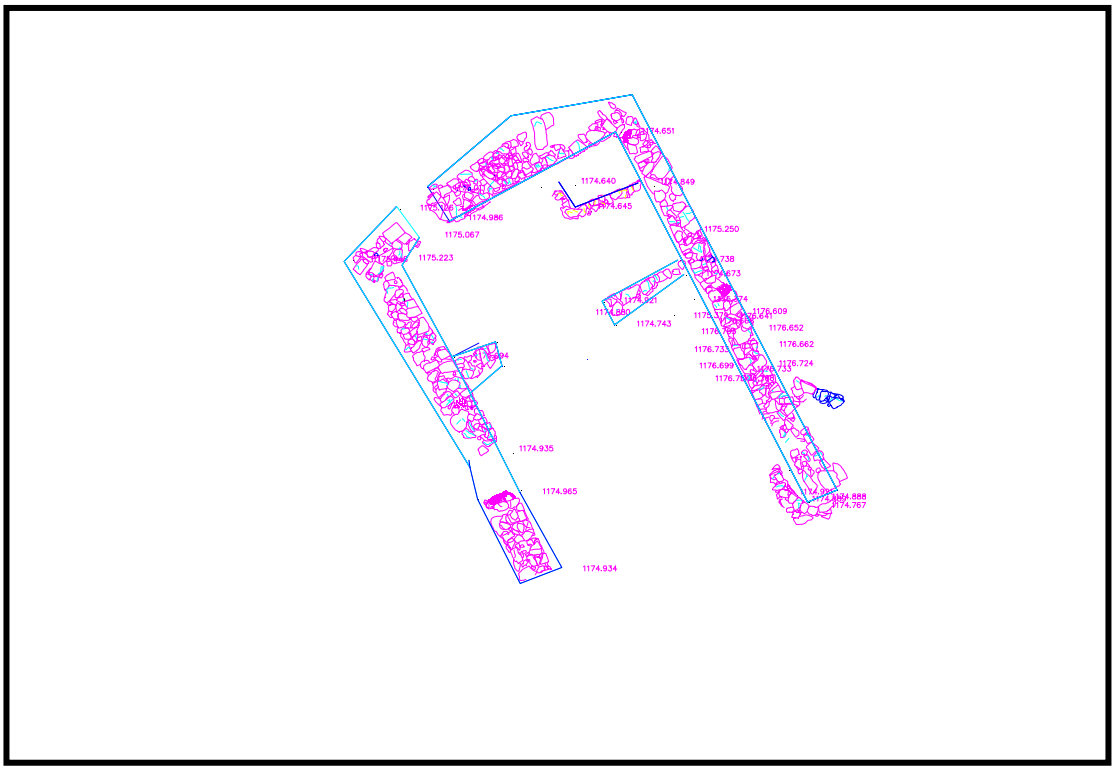
Res. 1

1176.536
1176.223
1176.260
1176.604
1176.462
1176.268
1176.425
1176.414
1176.376
1176.423
1176.411
1176.585
1176.578
1176.352
1176.264
1176.270
1176.556
1176.114
1176.172
1176.125
1176.145

Plan 1

Res. 1

1174.651
1174.640
1174.645
1174.986
1175.067
1175.223
1175.250
1174.743
1176.609
1176.652
1176.662
1176.724
1174.935
1174.965
1174.934

Plan 1

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 1

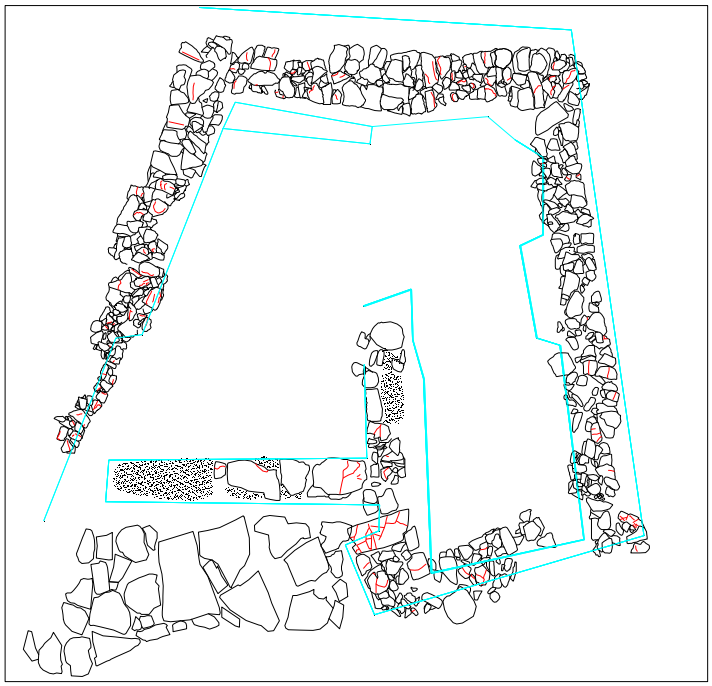
Res. 2

Res. 3

Res. 1

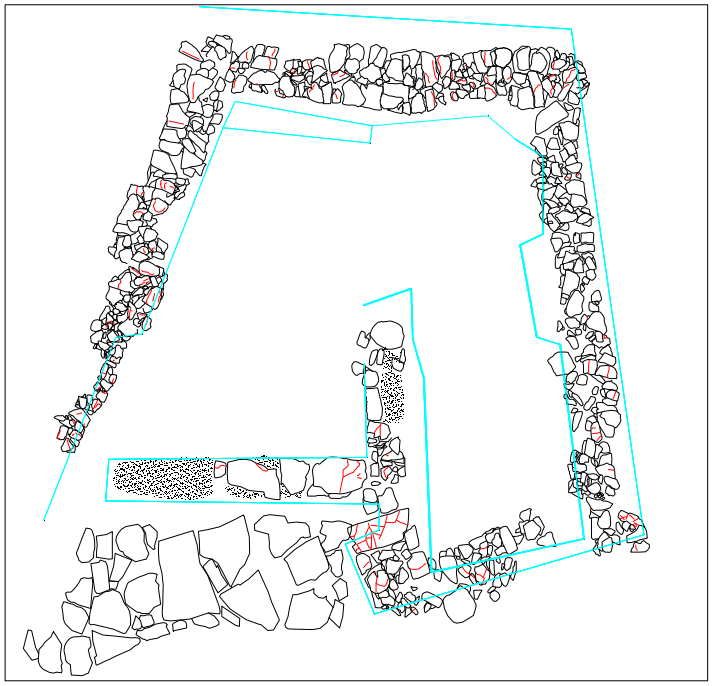
Plan. 1

Plan 1

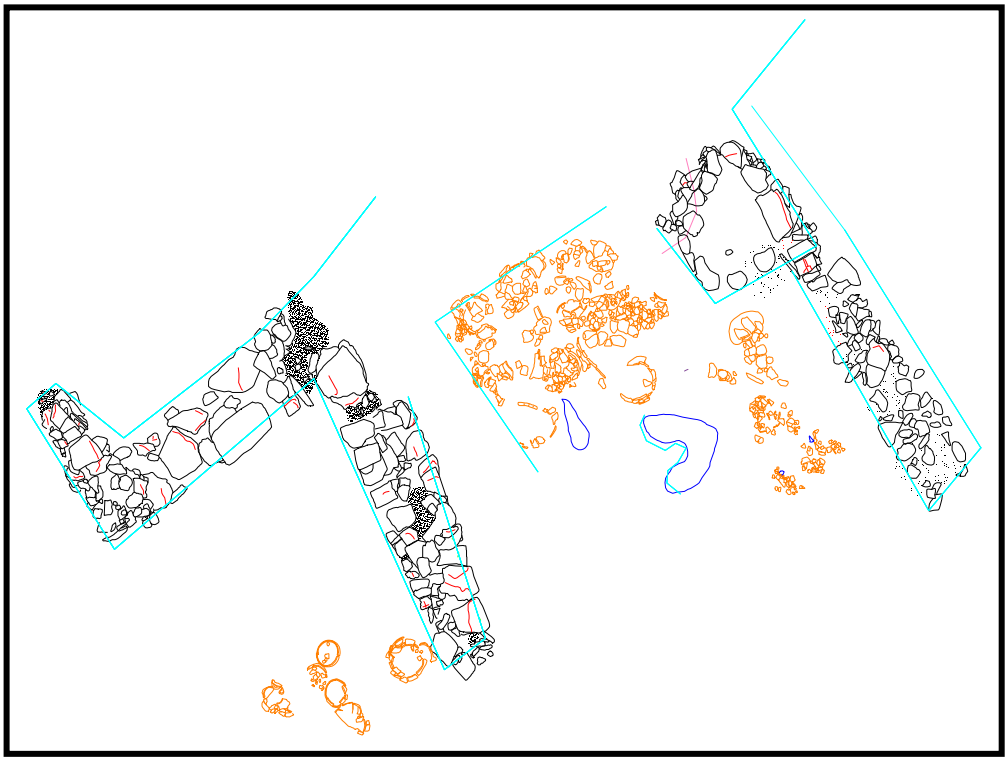
Res. 1

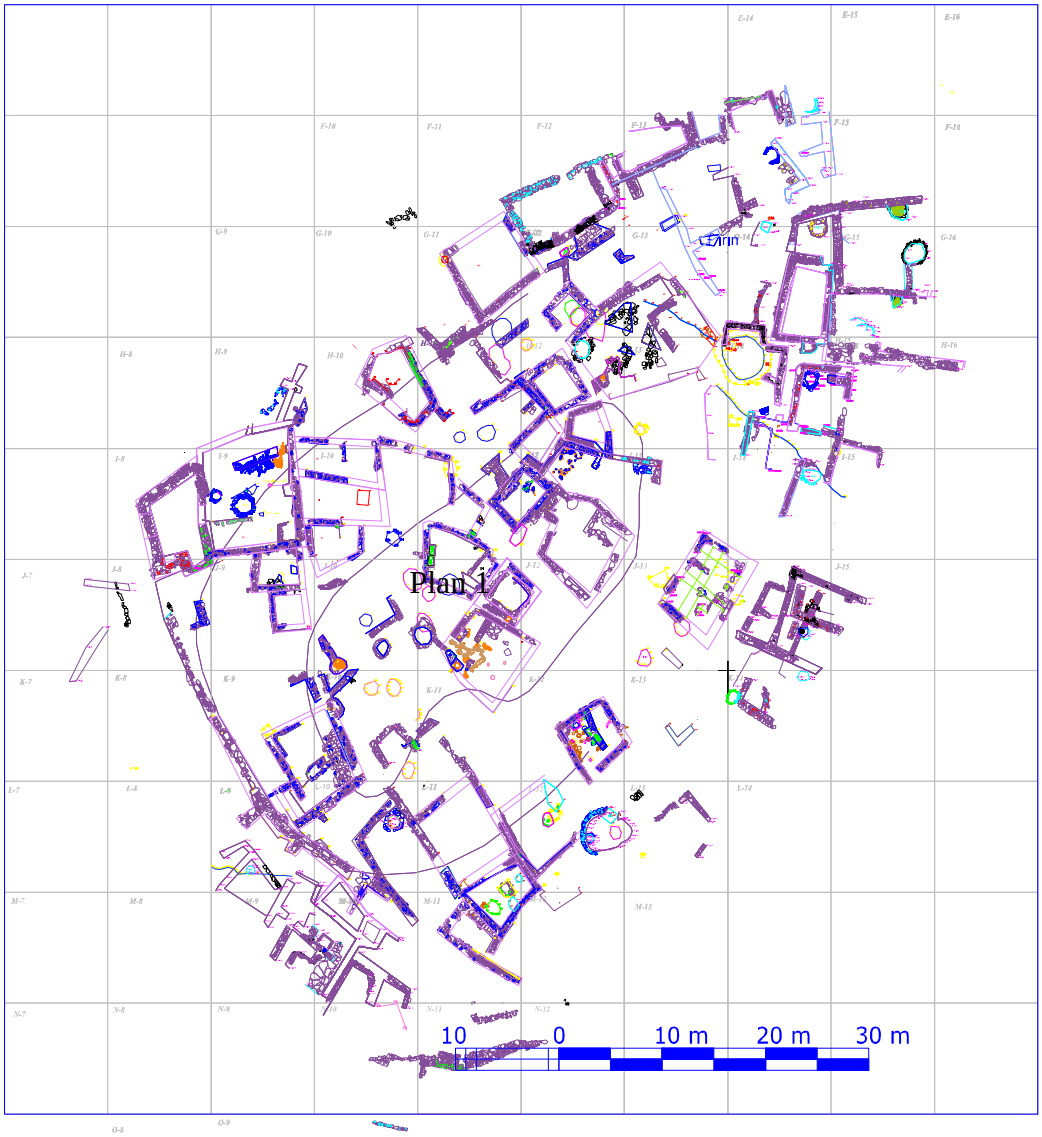
Plan. 1

Res. 1

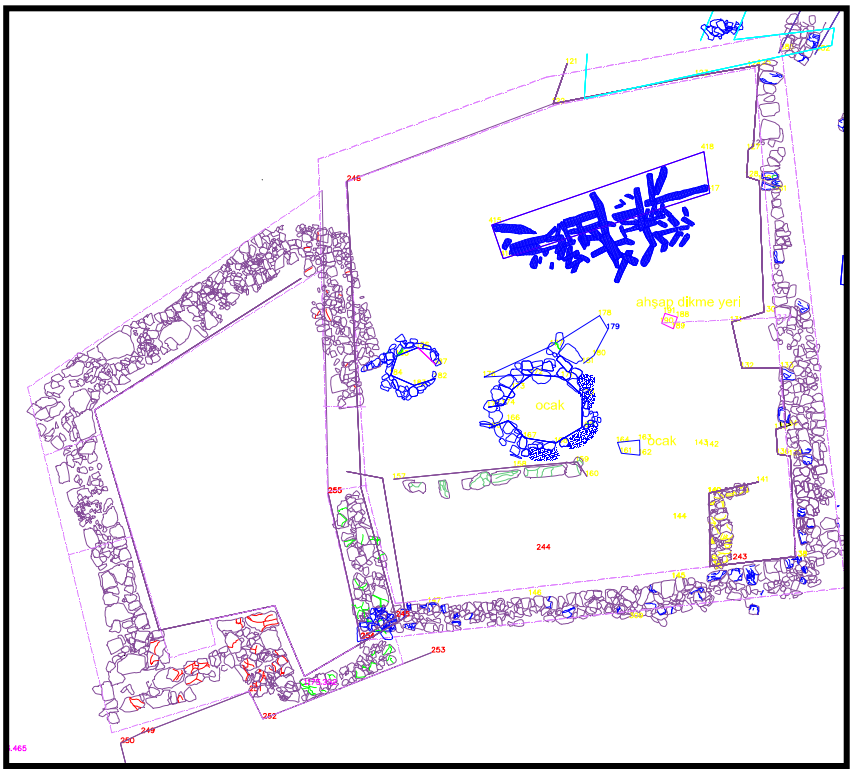
Plan 1

Plan 1

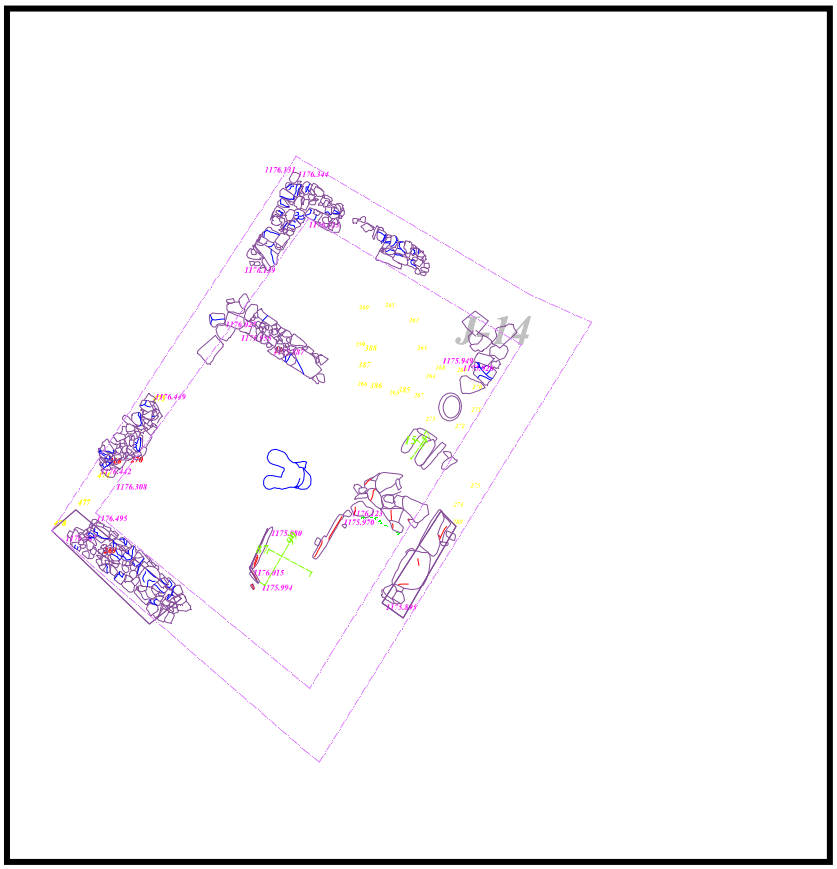
Res. 1

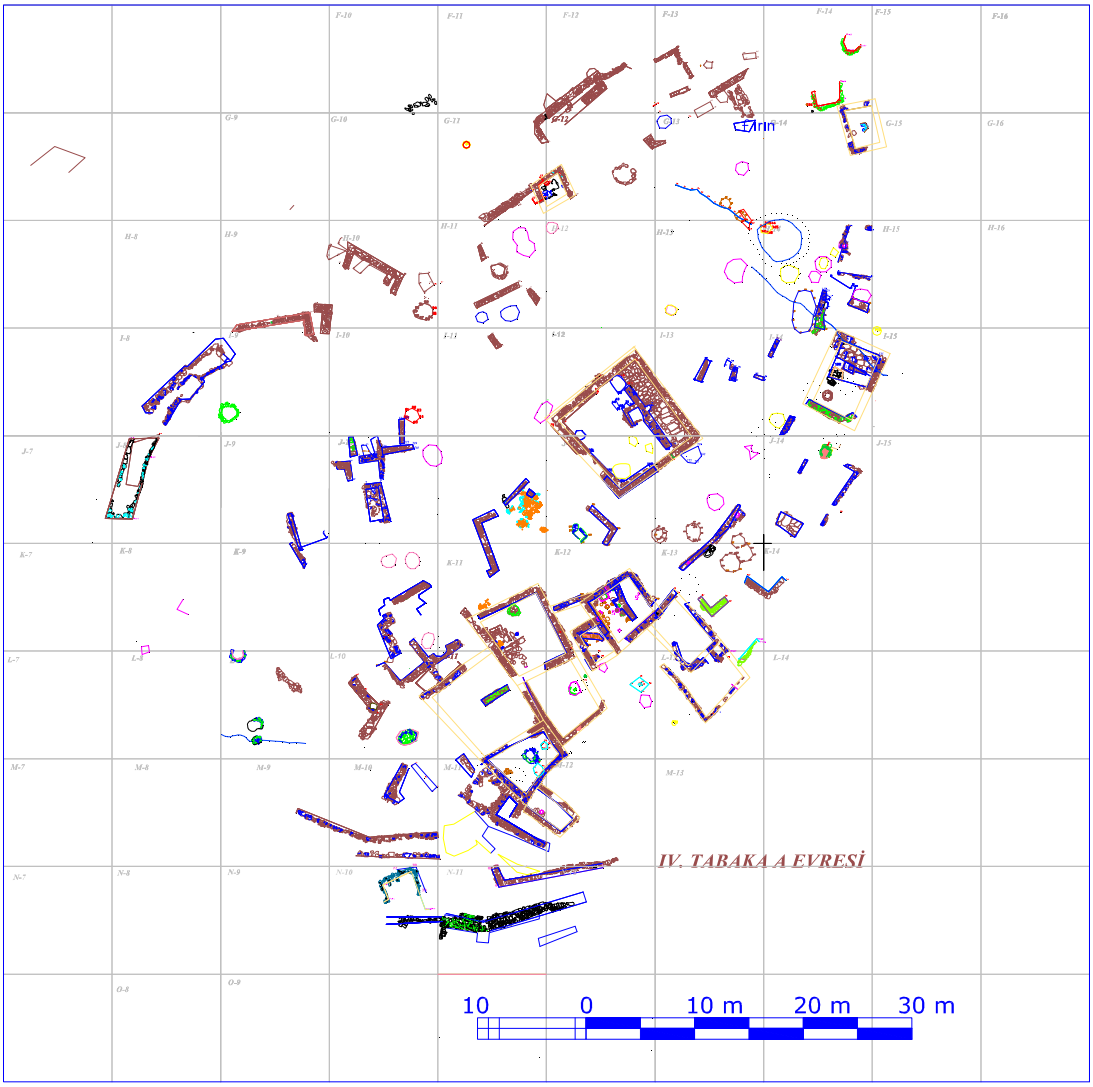
Plan. 1

Res. 1

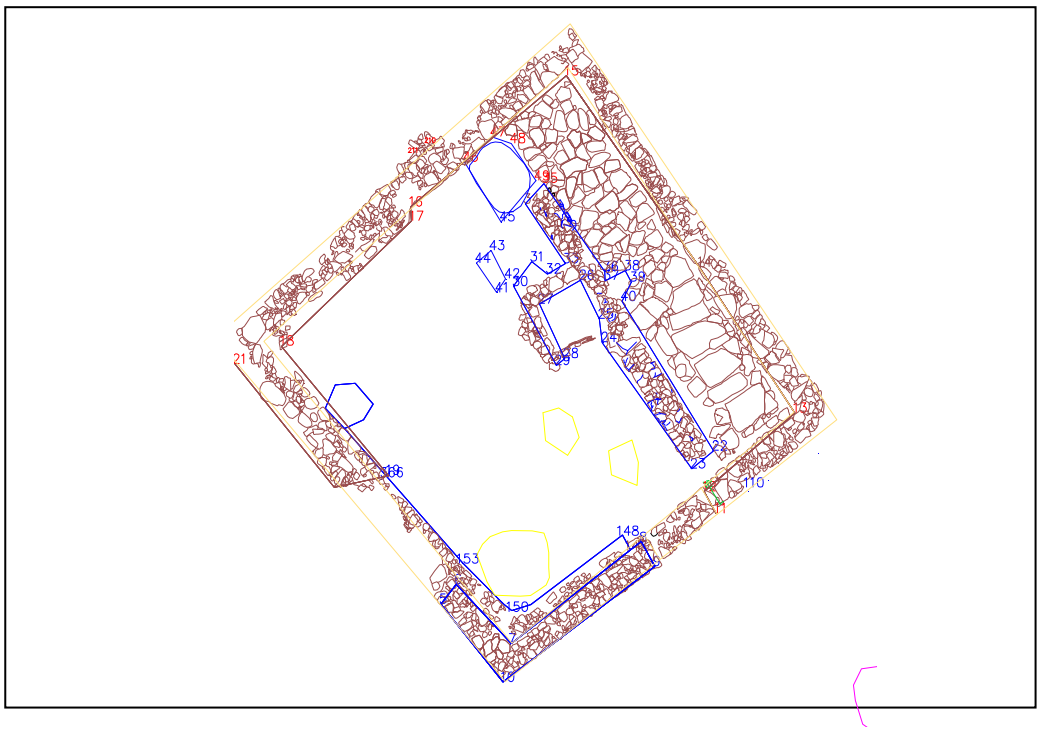
Plan 1

Plan 1

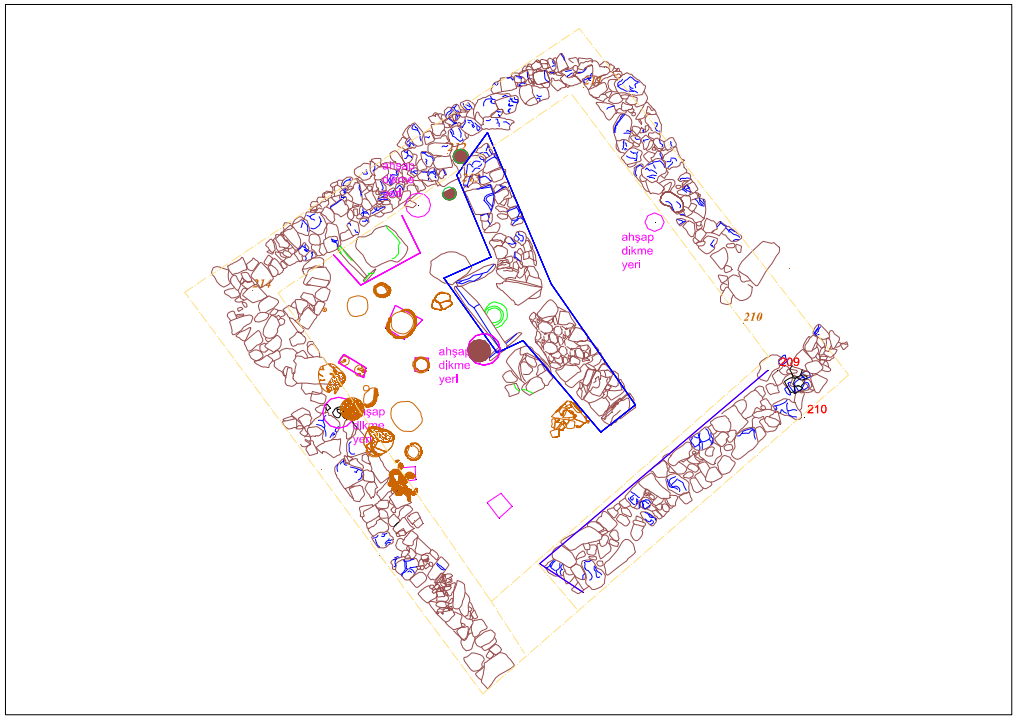
Res. 1

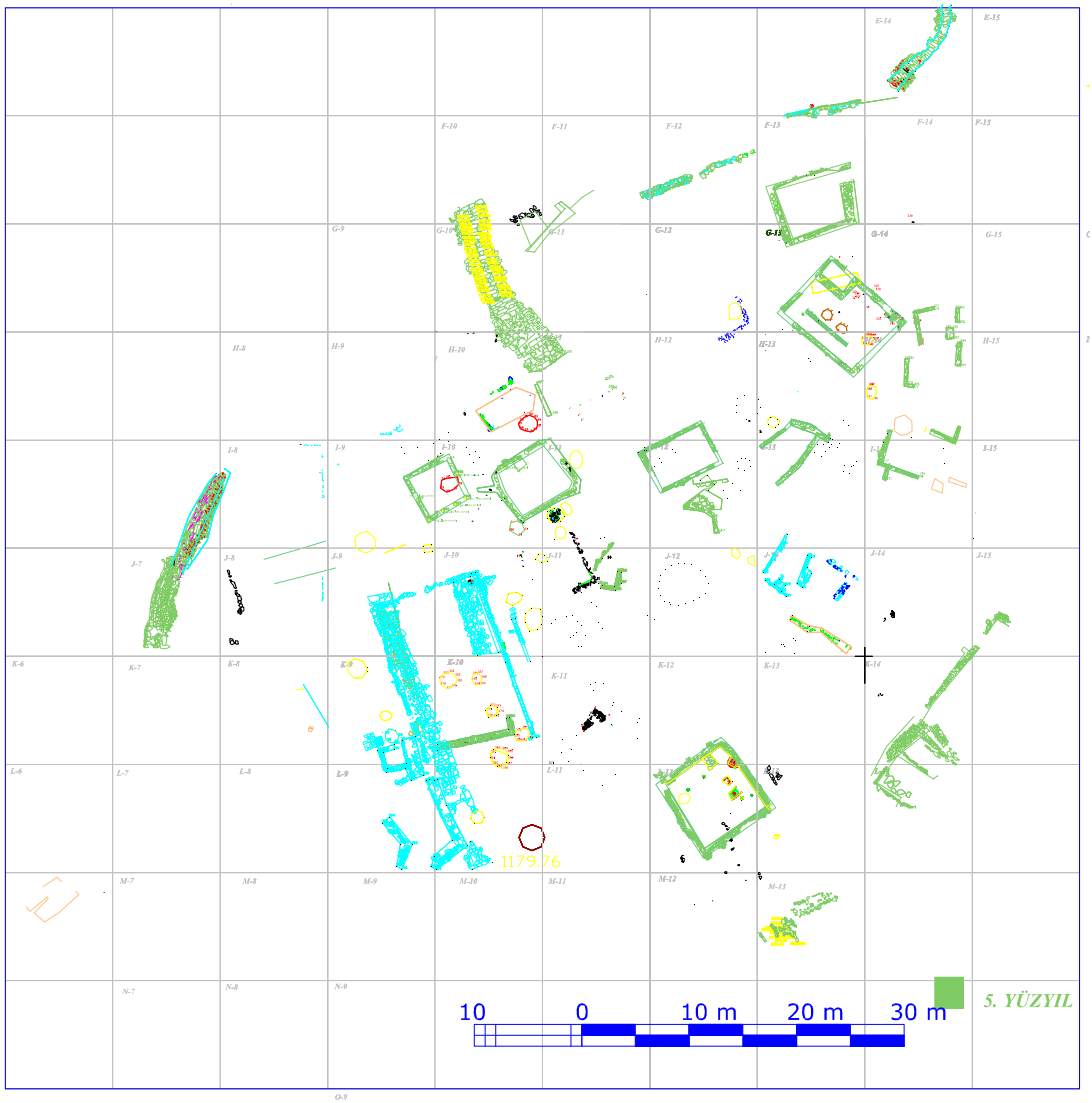
Plan 1

Res. 1

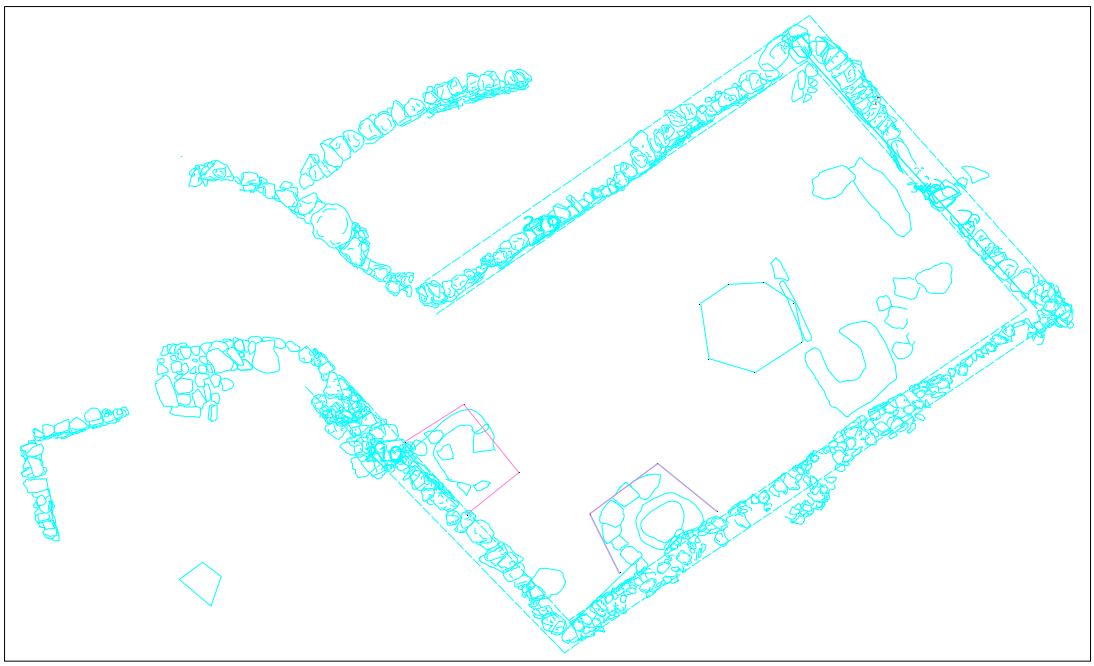
Plan 1

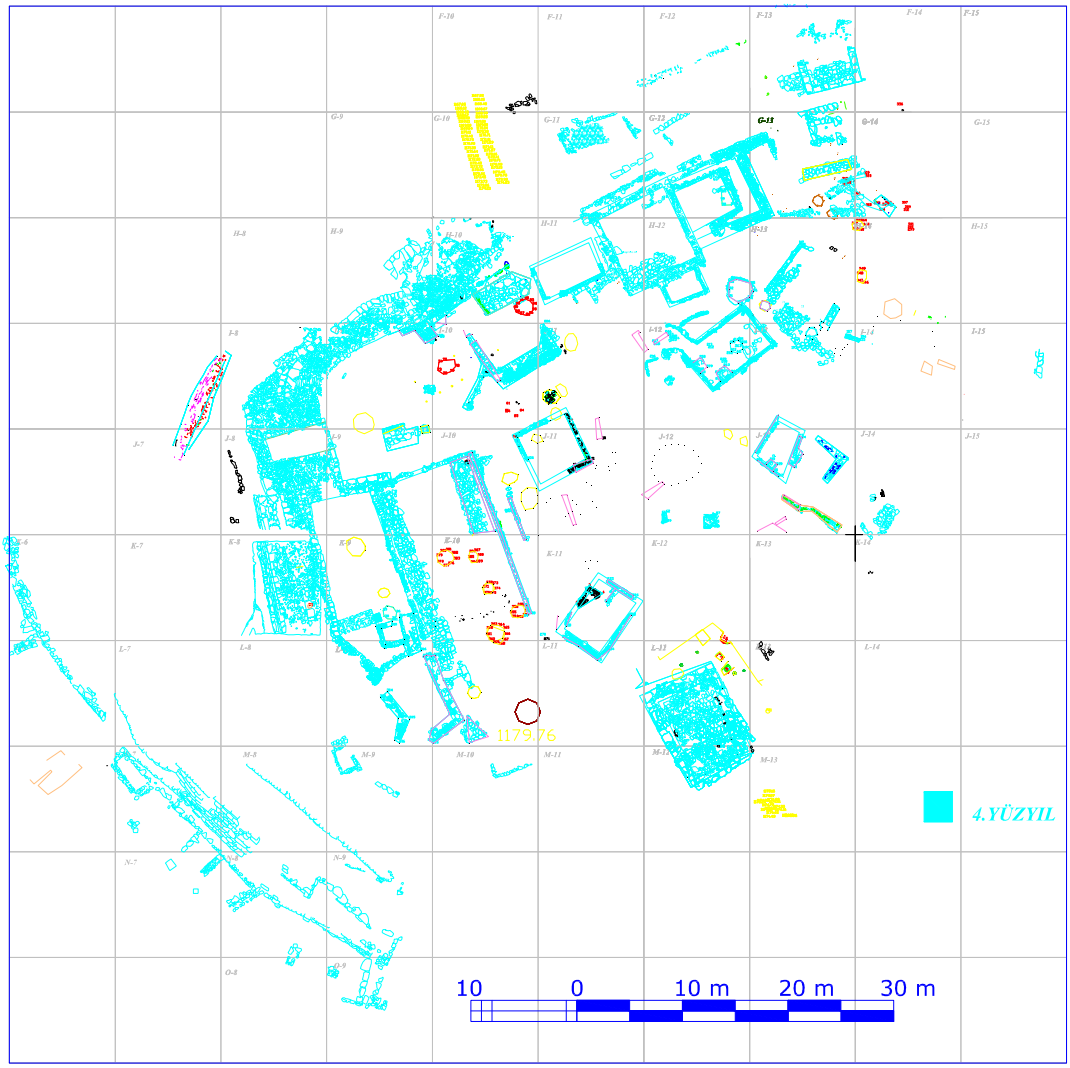
Plan 1

Res. 1

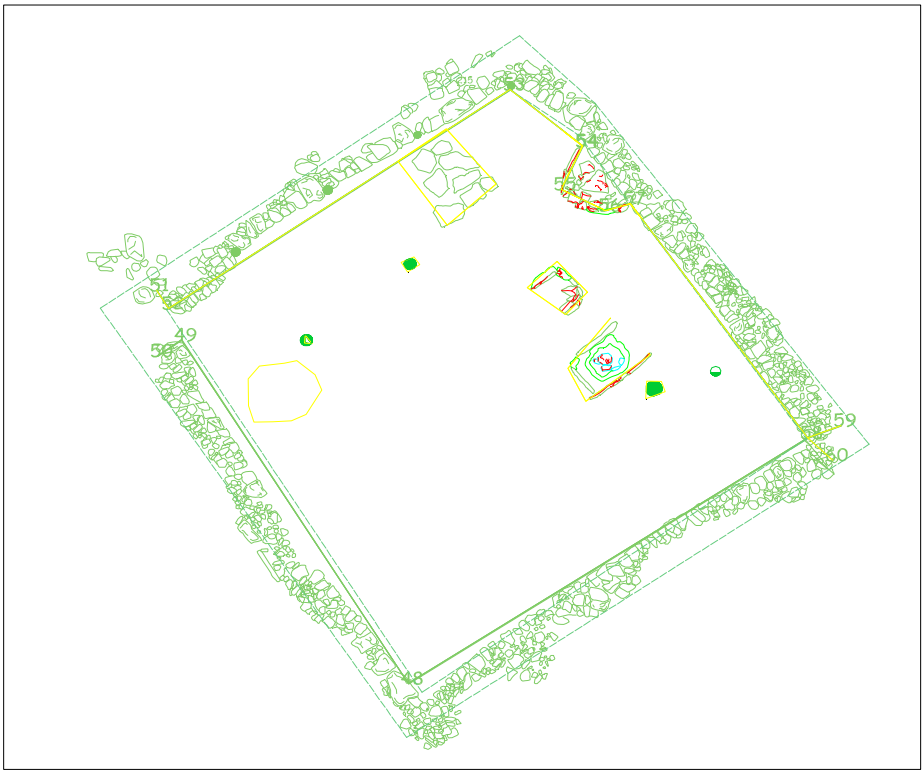
Plan 1

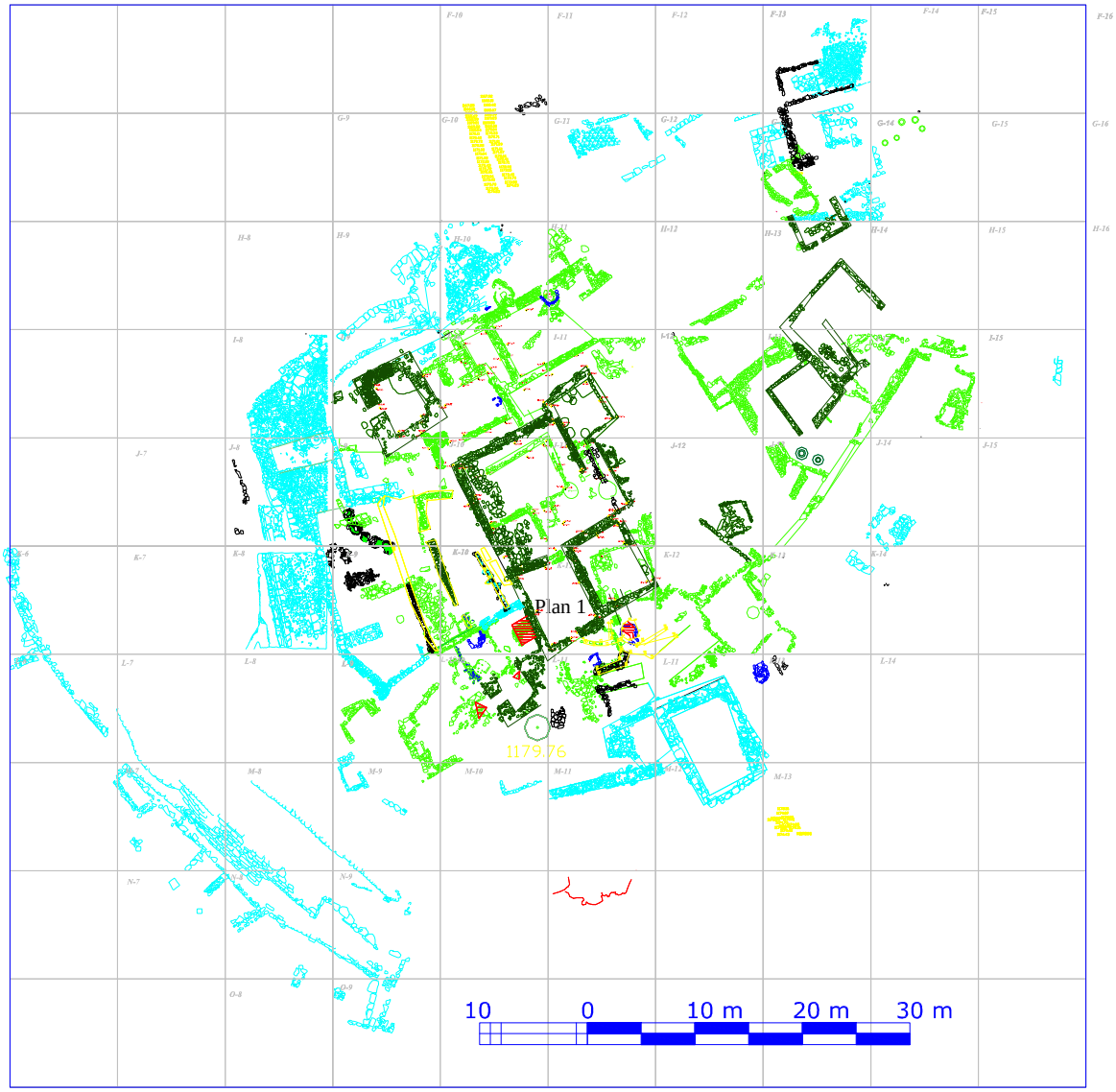
Plan 1

Res. 1

Plan 1

Plan 1

Res. 1

Plan 1

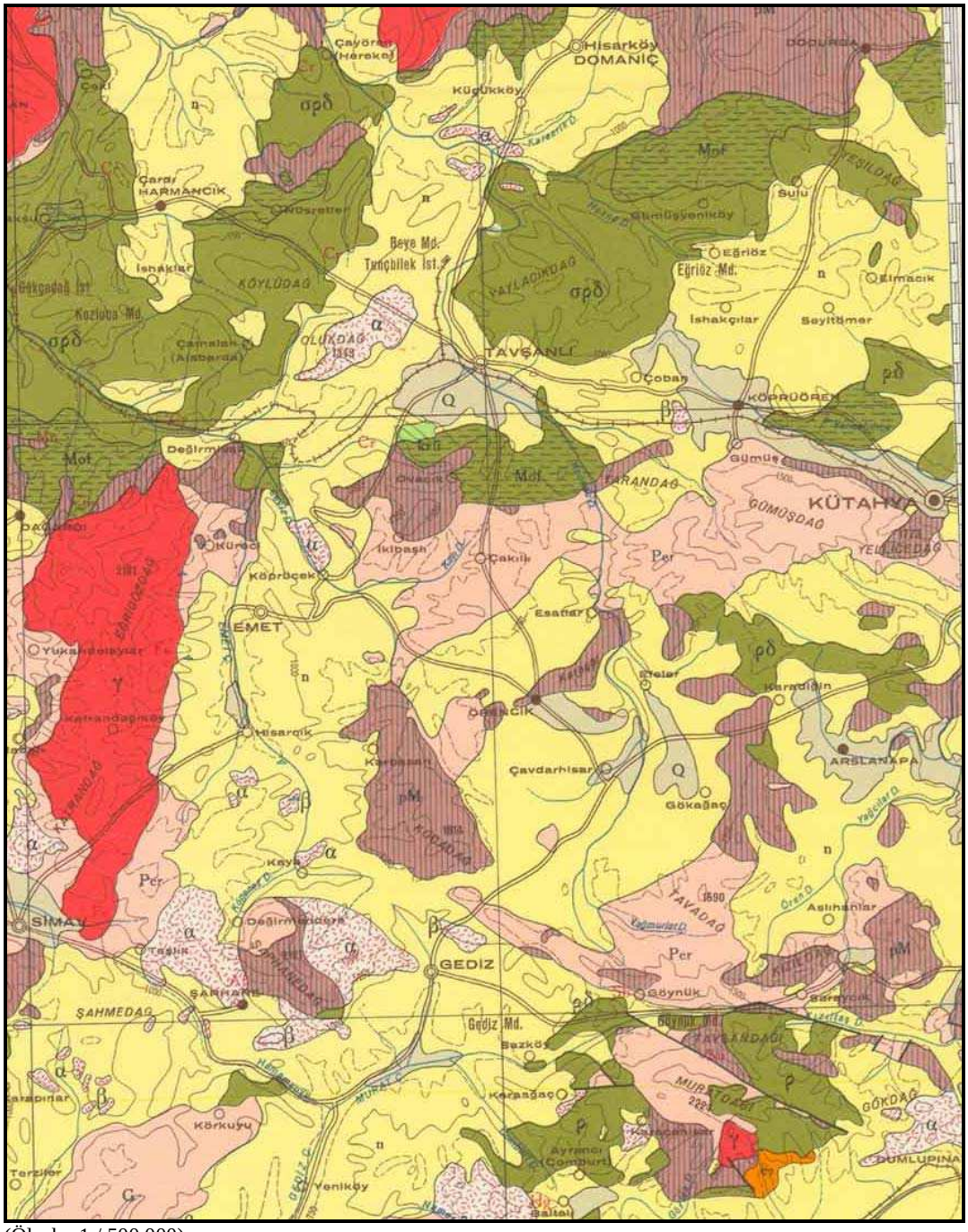
EK 2: HARİTALAR

LEV. XXV

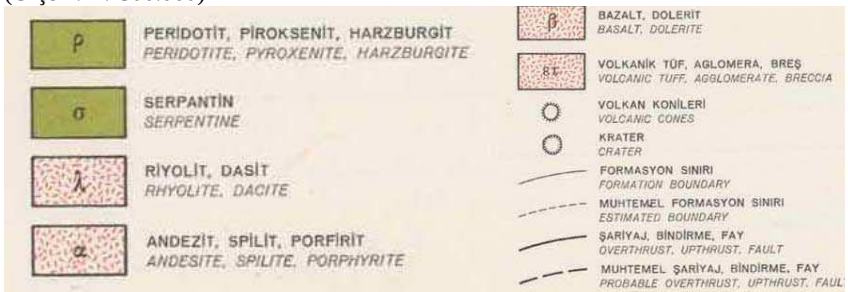

Kütahya İl Haritası

LEV. XXVI

(Ölçek : 1 / 500.000)

DİZİN

A

Akhaemenid, v, xii, 1, 3, 13, 14, 23, 24, 31, 32, 33, 34, 35, 55, 56, 57, 59, 61, 65, 67, 68, 69
Atölye, v
Attika, 1

B

Boğazköy, 22, 23

F

Frig, 12
Frigya, 8, 11, 70

H

Helenistik, 61
Hitit, 10, 22, 23, 70, 74

K

Kerpiç, 65

O

Ocak, 46, 57

R

Roma, v, 1, 3, 9, 10, 12, 13, 26, 35, 73, 74